LÜLEBURGAZ AĞIZLARI

Merve MUTLU

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2018

LÜLEBURGAZ AĞIZLARI

(İnceleme-Metin-Sözlük)

Merve MUTLU

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2018

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Merve MUTLU tarafından hazırlanan "Lüleburgaz Ağızları" başlıklı bu çalışma 22/10/2018 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Erdoğan BOZ

Üye: Doç Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

Danışman

Üye: Prof. Dr. Emine KOLAÇ

ONAY

22/10/2018

İMZA

Prof. Dr. Mesut ERŞAN

Enstitü Müdürü

22/10/2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Merve MUTLU

ÖZET

LÜLEBURGAZ AĞIZLARI

MUTLU, Merve

Yüksek Lisans-2018

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

Bu çalışmada Trakya'nın kültürü, sosyo-kültürel yapısı, göçleri ve değişimleri; Lüleburgaz bağlamında incelenmiştir. Kırklareli iline bağlı Lüleburgaz ilçesinin coğrafi özellikleri, genel tarihi ve kültürü ile ilgili bilgi verilmiş, ardından saha araştırması yoluyla elde edilen metinlerin çeviri yazısı yapılmış, alt ağız bölgeleri oluşturulmuştur. Çeviri yazı metinleri; ses ve şekil bilgisi açısından incelenmiş, derlenen metinlere bağlı olarak sözlük oluşturulmuştur.

Çalışma; Giriş, Birinci Bölüm (Trakya Bölgesi ve Lüleburgaz İlçesi), İkinci Bölüm (Dil İncelemesi), Üçüncü Bölüm (Metinler), Dördüncü Bölüm (Sözlük), Değerlendirme ve Sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın amacı, problemi, kapsam ve sınırlılıkları ve yöntemine yer verilmiştir. Birinci bölümde Lüleburgaz ilçesinin tarihi, coğrafyası ve genel özellikleri; iklimi ve bitki örtüsü, nüfusu; tarihi; bölgede yaşayanların etnik yapısıyla ilgili genel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde Lüleburgaz ağızlarının ses ve şekil bilgisi incelenmiştir. Üçüncü bölümde Lüleburgaz ve köylerinde yapılan derlemeler çevri yazıya aktarılmış ve bu metinlere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, derlenmiş metinlere göre hazırlanmış bir sözlük sunulmuştur. Değerlendirme ve Sonuç bölümünde Lüleburgaz ağızlarından tespit edilen genel özellikler gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Lüleburgaz, Trakya, diyalekt, ağız, Türkiye Türkçesi ağızları, sözlük.

ABSTRACT

DIALECT OF LÜLEBURGAZ

MUTLU, Merve

Master -2018

Department of Turkish Language and Literature

Field of Turkish Language

Supervisor: Asst. Prof. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

In the scope of this study Thrace's culture, socio-cultural structure, migrations and changes; have been studied in the context of Lüleburgaz. Information about the geographical characteristics, general history and culture of Lüleburgaz - district of the Kırklareli province - were presented, followed by the transcription of the texts and classification of sub-groups obtained through field research. Transcription texts were analyzed in terms of phonetics and morphological a contextual dictionary was prepared depending compiled texts.

This study consists of introduction, chapter one (Thrace Region and Luleburgaz district), chapter two (language analysis), chapter 3 (texts), chapter 4 (contextual dictionary), discussion and conclusion.

Purpose, problem, scope & limitations and methods of this study were presented in the introduction chapter. Chapter one contains a broad information about the history, geographical features, general features, climate & vegetation, population of Luleburgaz district. In addition to these, ethnicity of the Luleburgaz population was mentioned in the scope of the chapter one. In the second chapter, a phonological and morphological analysis of Lüleburgaz dialect was conducted. Chapter three contains the transcription of the text which compiled from central Lüleburgaz and its villages. A dictionary prepared according to the transcription of compiled texts was presented in chapter four. General characteristics extracted from Lüleburgaz dialects were explained in the scope of discussion and conclusion chapter.

Keywords: Lüleburgaz, Thrace, dialect, dialects of Turkey Turkish, dictionary.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... Vİİ

ABSTRACT ..... Vİİİ

İÇİNDEKİLER X

ŞEKİLLER VE ÇİZELGELER ..... XVİİ

HARİTALAR ..... XVİİİ

KISALTMALAR XX

İŞARETLER ..... XİV

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ XV

ÖN SÖZ ..... XİX

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM

TRAKYA VE LÜLEBURGAZ

1.1. Trakya 4

1.1.1. Adı 4

1.1.2. Coğrafyası 5

1.1.2.1. Yeryüzü Şekilleri 5

1.1.2.2. İklimi 6

1.1.2.3. Bitki Örtüsü 6

1.1.2.4. Yer Altı Kaynakları 7

1.1.2.5. Endüstri, Tarım ve Geçim Kaynakları 7

1.1.2.6. Nüfus ve Etnik Yapı 7

1.1.2.7. Ulaşım 9
1.1.2.8. Turizm 9
1.1.2.8.1. Tarih Turizmi 9
1.1.2.8.2. Eğlence Turizmi 10
1.1.3. Tarihi 11
1.1.4. Trakya'nın Kültürü 20

1.2. Lüleburgaz 20
1.2.1. Lüleburgaz'ın Coğrafyası 23
1.2.1.1. Yeryüzü Şekilleri 23
1.2.1.2. İklimi 23
1.2.1.3. Bitki Örtüsü 23
1.2.1.4. Yer Altı Kaynakları 23
1.2.1.5. Endüstri, Tarım ve Geçim kaynakları 23
1.2.1.6. Nüfus ve Sosyal Yapı 24
1.2.1.7. Ulaşım 24
1.2.1.8. Turizm 24
1.2.1.8.1. Tarih Turizmi 24
1.2.1.8.2. Eğlence ve Kültür Turizmi 29
1.2.2. Lüleburgaz'ın Tarihi 29
1.2.3. Lüleburgaz'ın Kültürü 30
1.2.4. Lüleburgaz'ın Derleme Yapılan Köyleri 32
1.2.4.1. Alacaoğlu 33
1.2.4.2. Çengelli 33
1.2.4.3. Eskibedir 34
1.2.4.4. Ovacık 34
1.2.4.5. Karamusul 34
1.2.4.6. Kayabeyli 35
1.2.4.7. Seyitler 36
1.2.4.8. Akçaköy 36
1.2.4.9. Büyükkarıştıran 36
1.2.4.10. Düğüncübaşı 37
1.2.4.11. Evrensekiz 38

2. BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

2.1. SES BİLGİSİ..... 40

2.1.1. Sesler..... 40
2.1.1.1. Ünlüler..... 40
2.1.1.1.1. Ölçünlü Ünlüler..... 40
2.1.1.1.2. Ölçün Dışı Ünlüler..... 41
2.1.1.1.2.1. /ä/ /a/ ile /e/ arası, düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü. /a/~/e/> /ä/……..……..41
2.1.1.1.2.2. /á/ : /a/ ile /ı/ arası düz, art, yarı geniş ünlü. /a/~/ı/>/á / 41
2.1.1.1.2.3. /å/ : /a/ ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü. /a/~/o/>/å/..... 42
2.1.1.1.2.4. /é/ : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü /e/~/i/>/é/..... 42
2.1.1.1.2.5. /œ/ : /e/ ile /o/ arası yarı ön, yarı yuvarlak ünlü /e/~/o/>/œ/..... 43
2.1.1.1.2.6. /õ/ : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü /o/~/u/>/õ/ 43
2.1.1.1.2.7. /ő/ : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak ünlü /ö/~/ü/>/ő/ 44
2.1.1.1.2.8. /ú/ : /u/ ile /ı/ arası art, yarı yuvarlak ünlü /ü/~/ı/>/ú/..... 44
2.1.1.1.2.9. /ï/ : /ü/ ile /i/ arası ön, yarı yuvarlak ünlü /ü/~/i/>/ï/..... 45
2.1.1.1.2.10. /ű/ : /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü /u/~/ü/>/ű/ 45
2.1.1.1.2.11. /í/ : /i/ ile /ı/ arası düz, dar, yarı art ünlü /i/~/ı/>/í/..... 46
2.1.1.1.2.12. /ó/ : /o/ ile /ö/ arası yuvarlak, geniş, yarı art ünlü /o/~/ö/>/ó/.... 46
2.1.1.1.3. Uzun Ünlüler..... 47
2.1.1.1.3.1. Birincil Uzun Ünlüler..... 48
2.1.1.1.3.2. İkincil Uzun Ünlüler..... 48
2.1.1.1.3.2.1. Ses Olaylarına Bağlı İkincil Uzun Ünlüler..... 49
2.1.1.1.3.2.2. Kullanıma Bağlı İkincil Uzun Ünlüler..... 50
2.1.1.1.4. Kısa Ünlüler..... 51
2.1.1.1.5. Çift Ünlüler..... 52
2.1.1.1.5.1. Alıntı Sözcüklerin Söyleyiş Özelliğinden Kaynaklanan Çift Ünlüler….. 52
2.1.1.1.5.2. Baskısız ünsüzlerin bulunduğu bu ünsüzün iki yanındaki ünlü bazen çift ünlü özelliği gösterir..... 52

2.1.1.2. Ünsüzler 52
2.1.1.2.1. Ölçünlü Ünsüzler 53
2.1.1.2.2. Ölçün Dışı Ünsüzler 55
2.1.1.2.2.1. /ġ/ : Patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü /k/> /ġ/ 55
2.1.1.2.2.2. /ñ/ : Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü 55
2.1.1.2.2.3. /þ/ : /b/ ile /p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü dudak ünsüzü /p/~/b/> /þ/ 55
2.1.1.2.2.4. /ś/ : /ş/ ile /ç/ arası, yarı patlayıcı, yarı ötümlü diş eti ünsüzü /ş/~/ç/> /ś/ 56
2.1.1.2.2.5. /ŝ/ : /ş/ ile /j/ arası sızıcı, yarı ötümlü diş eti ünsüzü /ş/~/j/> /ŝ/ .. 56
2.1.1.2.2.6. /š/ : /s/ ile /z/ arası sızıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü /s/~/z/> /š/ 57
2.1.1.2.2.7. /đ/ : /t/ ile /d/ arası patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü /t/~/d/> /đ/ 58
2.1.1.2.2.8. /ķ/ : Kalın /k/ ile /g/ arası ünsüz /ķ/~/g/> /ķ/ 58
2.1.1.2.2.9. /ƙ/ : İnce /k/ ile /g/ arası ünsüz /k/~/g/> /ƙ/ 59
2.1.1.2.2.10. /i̇/ : /ç/ ile /j/ arası ünsüz /ç/~/j/> /i̇/ 59
2.1.1.2.2.11. /ċ/ : /c/ ile /ç/ arası ünsüz /c/~/ç/> /ċ/ 60
2.1.1.2.2.12. /c̓/ : /c/ ile /j/ arası ünsüz /c/~/j/> /c̓/ 60
2.1.1.2.2.13. /č/ : /ç/ ile /s/ arası ünsüz /ç/~/s/> /č/ 61
2.1.1.2.3. Zayıf Ünsüzler 61

2.1.2. Ses Değişmeleri 62
2.1.2.1. Ünlüler 62
2.1.2.1.1. Ünlü Uyumları ve Uyumsuzlukları 62
2.1.2.1.1.1. Önlük-Artlık Uyumu 62
2.1.2.1.1.1.1. Uyum Dışı Örnekler 64
2.1.2.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu 64
2.1.2.1.1.2.1. Uyum Dışı Örnekler 64
2.1.2.1.2. Ünlü değişmeleri 65
2.1.2.1.2.1. İncelme (Öndamaksıllaşma) 65
2.1.2.1.2.2. Kalınlaşma (Artdamaksıllaşma) 65
2.1.2.1.2.3. Yuvarlaklaşma 66
2.1.2.1.2.4. Düzleşme 67
2.1.2.1.2.5. Daralma 67

2.1.2.1.2.6. Genişleme 68
2.1.2.1.2.7. Büzülme 69
2.1.2.1.2.8. Geçişme 69
2.1.2.1.3. Ünlülerde Düşme ve Türeme 69
2.1.2.2. Ünsüzler 70
2.1.2.2.1. Ünsüz Uyumu 70
2.1.2.2.1.1. Ünsüz Uyumu 70
2.1.2.2.1.2. Ünsüz Uyumsuzluğu 70
2.1.2.2.2. Ünsüz Değişmesi 70
2.1.2.2.2.1. Ötümlüleşme 70
2.1.2.2.2.2. Ötümsüzleşme 71
2.1.2.2.2.3. Süreksizleşme 71
2.1.2.2.2.4. Sürtünmelileşme 71
2.1.2.2.2.5. Genizsilleşme 71
2.1.2.2.2.6. İkizleşme 72
2.1.2.2.2.7. Nöbetleşme 72
2.1.2.2.2.8. Ağızsılaşma 72
2.1.2.2.2.9. Dudaksıllaşma 72
2.1.2.2.2.10. Akıcılaşma 72
2.1.2.2.2.11. Göçüşme (Metatez) 73
2.1.2.2.2.11.1.Ünlü Göçüşmesi 73
2.1.2.2.2.11.2.Ünsüz Göçüşmesi 73
2.1.2.2.2.12. Ulama 73
2.1.2.2.3. Benzeşme 73
2.1.2.2.3.1.1. Yakın Benzeşme 73
2.1.2.2.3.1.2. Uzak Benzeşme 74
2.1.2.2.4. Ünsüz Düşmesi ve Türemesi 74

2.2. ŞEKİL BİLGİSİ 75

2.2.1. Ad Çekimi 75
2.2.1.1. İyelik Çekimi 75
2.2.1.2. Çokluk Çekimi 76
2.2.1.3. Ekli ve Edatlı Durum Çekimi 77

2.2.1.3.1. Yalın Durumu 77
2.2.1.3.2. İlgi Durumu 77
2.2.1.3.3. Yükleme Durumu 78
2.2.1.3.4. Yaklaşma Durumu 78
2.2.1.3.5. Bulunma Durumu 79
2.2.1.3.6. Uzaklaşma Durumu 79
2.2.1.3.7. Araç Durumu 80

2.2.2. Eylem Çekimi 81
2.2.2.1. Kişi Çekimleri 81
2.2.2.1.1. I. Tip Kişi Ekleri 81
2.2.2.1.2. II. Tip Kişi Ekleri 82
2.2.2.1.3. III. Tip Kişi Ekleri 83
2.2.2.2. Şekil ve Zaman Çekimleri 84
2.2.2.2.1. Geniş Zaman 84
2.2.2.2.2. Şimdiki Zaman 85
2.2.2.2.3. Görülen Geçmiş Zaman 88
2.2.2.2.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman 89
2.2.2.2.5. Gelecek Zaman 89
2.2.2.2.6. Emir Kipi 90
2.2.2.2.7. Şart Kipi 90
2.2.2.2.8. İstek Kipi 91
2.2.2.2.9. Gereklilik Kipi 91
2.2.2.2.10. Bildirme Şekli 91
2.2.2.3. Soru Şekli 92

KAYNAKÇA 93

3. BÖLÜM

METİNLER

I. ALT AĞIZ BÖLGESİ 98
ALACAOĞLU 98
ÇENGELLİ 102

ESKİBEDİR 107
KARAMUSUL 113
KAYABEYLİ 126
OVACIK 130
II. ALT AĞIZ BÖLGESİ 133
SEYİTLER 133
AKÇAKÖY 138
BÜYÜKKARIŞTIRAN 144
EVRENSEKİZ 150
DÜĞÜNCÜBAŞI 154
LÜLEBURGAZ 164

4. BÖLÜM

SÖZLÜK 169

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 192

ŞEKİLLER VE ÇİZELGELER

Şekil 1:Ünlü Küpü 47

Çizelge 1: Ünsüz Çizelgesi 62

HARİTALAR

Harita 1: Trakya Haritası……..4

Harita 2: Erken Çağlarda Trakya'nın Sınırları……11

Harita 3: Trak Boylarının Yerleşimi……...13

Harita 4: Önemli Höyük Yerleri…….15

Harita 5: Troia Yerleşimi……16

Harita 6: Traklar ve Avrupa'da Yaşayan Diğer Kabileler……..16

Harita 7: Osmanlı Dönemi'nde Trakya Sınırları……20

Harita 8: Lüleburgaz Haritası……..……22

Harita 9: Alt Ağız Bölgeleri ……...38

RESİMLER

Resim 1: Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Planı ……..…….24

Resim 2: Sokollu Çifte Hamamı, Sokollu Mehmet Paşa Camii, Külliyenin Devamı Olan Şimdiki Kızılay Binası……...25

Resim 3: Taş Köprü……....26

Resim 4: IV: Mehmet Çeşmesi (Orta Çeşme)……..…..26

Resim 5-6: Zafer Çeşmesi ve Zindan Baba Türbesi……..….27

Resim 7: Lüleburgaz'daki Bizans Surlarından Kalıntılar……...28

Resim 8-9: Şehitlik ve Kadı Ali Bey Camii……..…..28

KISALTMALAR

ark. : Arkadaşları

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

Gör. Tar. : Görüşme Tarihi

KK : Kaynak Kişi

LA : Lüleburgaz Ağızları

MÖ : Milattan önce

MS : Milattan sonra

ÖTT : Ölçünlü Türkiye Türkçesi

s. : Sayfa

S. : Sayı

TTYD : Türkçenin Tarihî Yazı Dilleri

vb. : Ve benzeri

yy. : Yüzyıl

İŞARETLER

/ : Veya

….. : Metinde yarım kalan sözcük veya tümce

… : Metinde anlaşılmayan yer

// : Sesbirim ve alt sesbirim

{ } : Biçimbirim

~ : Veya

> : Sonraki şekil

< : Önceki şekil

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

A a : Düz, açık artdamaksı ünlü.

Ä ä : /a/ ile /e/ arası, düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü

Á á : /a/ ile /ı/ arası düz, art, yarı geniş ünlü

Å å : /a/ ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü

Ā ā : Uzun a

B b : Ötümlü, dudaksı patlamalı ünsüz.

Þ þ : /b/ ile /p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü dudak ünsüzü

C c : Ötümlü, dişkökü-öndamak patlamalı-sürtünmeli ünsüz.

i̇ i̇ : /c/ ile /j/ arası ünsüz

Ċ ċ : /c/ ile /ç/ arası ünsüz

Cʹ cʹ : /ç/ ile /j/ arası ünsüz

Ç ç : Ötümsüz, dişkökü-öndamak patlamalı-sürtünmeli ünsüz.

Č č : /ç/ ile /s/ arası ünsüz

D d : Ötümlü, dişkökü-öndamak patlamalı ünsüz.

E e : Düz, yarı açık öndamaksı ünlü.

É é : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü

Œ œ : /e/ ile /o/ arası yarı ön, yarı yuvarlak ünlü

Ē ē : Uzun e

F f : Ötümsüz, dişsi-dudaksı sürtünmeli ünsüz.

G g : Ötümlü, artdamaksı patlamalı ünsüz.

Ġ ġ : Patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü

Ğ ğ : Artdamak ünlülerinden sonra ünlüyü uzatır.

H h : Ötümsüz artdamaksı sürtünmeli ünsüz.

I ı : Düz, kapalı ön-artdamaksı ünlü.

Ī ī : Uzun ı

İ i : Düz, yarı açık, öndamaksı ünlü.

Í í : /i/ ile /ı/ arası düz, dar, yarı art ünlü

Į į : Uzun i

J j : Ötümlü, dişkökü-öndamaksı sürtünmeli ünsüz.

K k : Ötümsüz, artdamaksı patlamalı ünsüz.

Ķ ķ : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü

ķ̦ ķ̦ : Kalın sıradan ünlülerle kullanılan /k/ ile /g/ arası ünsüz

ƘƘ ƙ : İnce sıradan ünlülerle kullanılan /k/ ile /g/ arası ünsüz

L l : Ötümsüz, öndamaksı yanal ünsüz.

M m : Ötümlü, dudaksı burunsu ünsüz.

N n : Ötümlü, öndamaksı burunsu ünsüz.

Ñ ñ : Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü

O o : Yuvarlak, yarıaçık artdamaksı ünlü.

Ó ó : /o/ ile /ö/ arası yuvarlak, geniş, yarı art ünlü

Ŏ ŏ : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü

Ō ō : Uzun o

Ö ö : Yuvarlak, yarıaçık öndamaksı ünlü.

Ő ő : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak ünlü

Ō̈ ō̈ : Uzun ö

P p : Ötümsüz, dudaksı patlamalı ünsüz.

R r : Ötümsüz, dişkökü vurmalı ünsüz.

S s : Ötümsüz, dişsi sürtünmeli ünsüz.

Š š : /s/ ile /z/ arası sızıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü

Ş ş : Ötümsüz, art-dişkökü sürtünmeli ünsüz.

Ś ś : /ş/ ile /ç/ arası, yarı patlayıcı, yarı ötümlü diş eti ünsüzü

Ŝ ŝ : /ş/ ile /j/ arası sızıcı, yarı ötümlü diş eti ünsüzü

T t : Ötümsüz, dişkökü-öndamaksı patlamalı ünsüz.

Đ đ : /t/ ile /d/ arası patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü

U u : Yuvarlak, yarıaçık artdamaksı ünlü.

Ú ú : /u/ ile /ı/ arası art, yarı yuvarlak ünlü

Ū ū : Uzun u

Ű ű : /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü

Ü ü : Yuvarlak, yarı kapalı artdamaksı ünlü.

Ï ï : /ü/ ile /i/ arası ön, yarı yuvarlak ünlü

Ū ū : Uzun ü

V v : Ötümlü, dişsi-dudaksı sürtünmeli ünsüz.

Y y : Ötümlü, öndamaksı yarı ünlü.

Z z : Ötümlü, dişkökü sürtünmeli ünsüz.

^ : Ünlü üzerinde inceltme işareti

¯ : Ünlü üzerinde uzunluk işareti

˘ : İki biçimbirim altında ulama işareti

˚ : Ünsüz üzerinde baskısızlık, söylenmeyen ünsüz işareti

Ø ø **:** Düşmüş gramerlik birim

ÖN SÖZ

Türk dili araştırmalarında popüler olan ağız araştırmaları, halkların değişim ve gelişim kayıtlarını tutan önemli arşivlerdir. Arkaik unsur barındırması nedeniyle dilin arka bahçesi benzetmesi yapmak uygun olur. Günümüzde konuşulmaya devam edilen ağızların belirlenmesi ve üzerinde çalışılması hem söz varlığı hem de halk kültürü açısından önem arz etmektedir. Çalışma yapılmayan bölgeler belirlenmekte, bölge ile ilgili saha araştırmaları yapılmakta, araştıma sonucu elde edilen veriler yazıya aktarılmakta ve kayıt altına alınmaktadır. Metinlerin incelenmesi, bölgenin söz varlığının tanıtılması, dil özelliklerinin incelenmesi ve sınıflandırılması sadece dil araştırmacıları için değil halk kültürü ile ilgilenen araştırmacılar, antropologlar, sosyologlar vb. sosyal disiplinlere bağlı araştırmacılar için de önemlidir. Gelişen teknoloji (televizyon, internet vb.) ve yaygınlaşan eğitim anlayışları neticesinde Türkiye'de yaşayan birçok insan ölçünlü dil konuşuru olmuştur. Ölçünlü dilin yaygınlaşması dil konuşurlarının bölgeye has söyleyişlerini azaltmış hatta unutturmuştur. Çocuk oyunları, gelenek ve görenekler yerini yavaş yavaş modern hayatın tek tipliliğine bırakmaktadır. Teknolojinin hızı düşünüldüğünde geç olmadan ağız ve kültür araştırmalarının yapılması gerektiği görülmektedir.

Bu çalışmada daha önce yüksek lisans ve doktora tezlerine konu olmamış Lüleburgaz ve köylerinin ağzının derlemesi, yazıya aktarımı ve dil incelemesinin yapılması amaçlanmıştır. Kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda bölgede nüfusça fazla olan Gacal ve Balkan muhacir köyleri belirlenmiş, tesadüfi yöntemle metinler seçilmiştir, yayımlanmasına onay veren kişilerin metinleri çalışmaya alınmıştır.

Doğduğum, büyüdüğüm, ömrümü geçirdiğim bu topraklara vefa borcumu ödeme mahiyetinde sayılabilecek bu çalışmayı yapmak, Lüleburgaz kültür tarihine katkıda bulunabilmek benim için gurur vericidir.

Bu çalışmanın yapılabilmesi için gezdiğim, gördüğüm köylerde beni sevgiyle karşılayan, ağırlayan, yardımını ve cömertliğini esirgemeyen, sorduğum sorulara sabırla cevap veren tüm kaynak kişilere;

Trakya ve Lüleburgaz tarihi ile ilgili yaptığı çalışmalarla tanınan ve çalışmamın giriş kısmında bilgi ve belgelerini benden esirgemeyen öğretmenim, Emekli Tarih Öğretmeni/ Araştırmacı Ali ARSLAN'a;

Çalışmamı yapabilmek için ders programımı baştan yazıp bana zaman yaratan, desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen Sayın Müdürüm Nurdan BİZAN'a;

Yüksek lisans devre arkadaşlarım Ferah BELMERZE ve eşi Cemal BELMERZE'ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Bilgisini benden esirgemeyen, yol gösterici sözleriyle öğrencilerini hep destekleyen, en ümitsiz anlarda bile yüreklendiren sayın hocam Prof. Dr. Erdoğan BOZ'a

Tezin her noktasında fikrine danıştığım, her konuda kapısını tereddütsüz çalabildiğim değerli danışman hocam Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ'ne özellikle teşekkürlerimi sunarım.

Bu uzun ve zorlu süreçte bana her türlü sabrı ve anlayışı gösteren, derleme yapmama yardım etmek için köy köy dolaşan annem Gülşen MUTLU ve babam Mustafa MUTLU'ya; teknik destek ve donanımla ilgili bilgilerini benimle paylaşan, en umutsuz olduğum anlarda umudumu yeşerten kız kardeşlerim Simge ve Bilge'ye minnettarlığımı belirtirim.

Merve MUTLU

Ekim, 2018-Eskişehir

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı; Lüleburgaz ağızlarını saha çalışması yoluyla tespit etmek, derlenen metinlerin ses ve biçim bilgisi incelemesini yapmak ve söz varlığını ortaya koymaktır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Tarihin eski dönemlerinden beri Avrupa ve Asya kıtaları arasında hem göç hem de ticaret yolunun bir durağı olma niteliği kazanmış ilçenin tarihi, kültürü, eğitim hayatı, aldığı göçler ile ilgili çalışmalar yapılmasına rağmen içinde birçok farklı kültürü barındırması göz önüne alındığında yerel halkın diyalektine dair yalnızca bir çalışma yapılması dikkat çekmektedir. MÖ 4000'li yıllara dayanan ilçenin tarihi Traklarla başlar ve üzerine Yunan kültürü, Osmanlı kültürü inşa edilerek devam eder. Böylesine bilinen eski bir tarihe sahip olan ve birçok ırktan insanın barındığı ilçe ile ilgili bir ağız çalışması kaydedilmiştir. 1967'den bu yana bölgenin dil konuşurları ile ilgili bir ağız çalışmasına ulaşılamamış, söz varlığı bulunamamıştır.

Bugünün Türkiye'sinde kitle iletişim araçlarının etkileri, kırsal alandan kente göç, hızla gelişen sanayişleşme gibi önemli etmenler de göz önüne alındığında ağzın büyük bir değişime uğradığı öngörülerek ağzın tespit edilmesi gerektiğine inandığımız için bu çalışmanın yapılması uygun görülmüştür.

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bu çalışma evrenini, Lüleburgaz ilçesinde ikamet eden Türk dili konuşucuları oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise Balkan muhaciri ve Gacal köylerinden derlenen 12 metin teşkil eder. Bu metinler ağız özelliği barındırma, kaynak kişinin eğitimi, kaynak kişinin sözcükleri anlaşılır söylemesi vb. yönünden incelenmiş ve 12 adet metin çalışmanın asıl örneklemini oluşturmuştur.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Derlemede ve Çevri Yazıda Kullanılan Yöntemler

Lüleburgaz ilçesine bağlı Balkan göçmeni olan köyler ile Gacal köylerine gidilmiştir. Bu yerleşim birimlerindeki kişilerden ses kayıt cihazları ve video kameralar aracılığıyla ses ve görüntü kayıtları alınmıştır. Derlemeler kırsal yerleşim yerlerinden yapılmıştır, merkez ilçe derlemesi kaynak kişinin evinde yapılmıştır. Kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda bölgede nüfusça fazla olan Gacal ve Balkan muhacir köyleri belirlenmiş, tesadüfi yöntemle metinler seçilmiştir, yayımlanmasına onay veren kişilerin metinleri çalışmaya alınmıştır. Derleme yapılan köylerde kaynak kişilerin daha fazla ağız özelliği barındırdığını düşündüren bazı bilgiler, kıstas olarak belirlenmiştir: yaş, cinsiyet, eğitim durumu vb. Okuma-yazma bilmeyen, bulunduğu bölgeden fazla ayrılmamış, 65 yaş ve üstü kişilerle konuşulmaya çalışılmıştır. Ağız özelliklerini derlemenin yanı sıra bölge kültürüne ve tarihine dair bilgilerin de kayda geçmesi amacıyla derlemelerde düğünler, mevlitler, yemekler, tarım sorunları, köy hayatı, günlük hayat, nişan, aile ilişkileri gibi konulara yer verilmeye çalışılmıştır.

Sesli ve görüntülü verilerin yazımında s. xv'te verilen çeviri yazı işaretlerinden yararlanılmıştır. Yazıya aktarma esnasında birtakım nedenlerle anlaşılamayan ya da yazılmayan yerler "……" işareti kullanılarak metinlerde gösterilmiştir.

Sözlüğün Hazırlanmasında Kullanılan Yöntemler

Çalışmanın sonunda sözlük yer almaktadır. Sözlük hazırlarken şu noktalar dikkate alınmıştır:

1. Tanınması güçleşecek düzeyde ses değişmesine uğramış sözcükler ve sözcük öbeklerine, Ölçünlü Türkçede de bulunduğu hâlde LA'da farklı anlamda kullanılan sözcükler ve sözcük öbeklerine, Ölçünlü Türkçede olmayıp LA'da tespit edilen sözcükler ve sözcük öbeklerine sözlükte yer verilmiştir.

2. Sözlükte verilen anlamlar Büyük Türkçe Sözlük (Güncel Türkçe Sözlük ve Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü) (www.tdk.gov.tr) ve Trakya Ağızları Sözlüğü dikkate alınarak yazılmıştır. Bu sözlüklerde tespit edilemeyen tanımlar metin bağlamından hareketle tarafından oluşturulmuştur.

3. Sözlükte birbirinin ses bilgisel değişkesi olan sözcüklerin anlamları, varsa ölçünlü dildeki şekli ayrı ayrı maddelenmiştir. Söz konusu sözcüklerin değişkeleri alfabe sırasında gösterilmiştir.

4. Aldığı eklerden dolayı kökünde değişme olan sözcükler metinde geçtikleri şekilde sözlükte yer almış, bu sözcüklerin yanında, tanımlanmış biçimlerinden önce "<" işareti koyulup ve aldığı biçimbirimler "+/-" işaretinden sonra gösterilerek sözlükte verilmiştir. Eğer bu sözcüklerin tanımlanmış biçimleri sözlükte yoksa bu işaretlerden sonra aynı madde içinde anlam verilmiştir.

5. Çeşitli ses olayları sebebiyle değişen sözcükler metinde yer alan biçimiyle madde başı yapılmış ve yanlarında asıl şekle gönderimde bulunulmuştur.

1. BÖLÜM

TRAKYA VE LÜLEBURGAZ

1.1. Trakya

1.1.1. Adı

Adını, milattan önce bu topraklarda yaşayan Trak kavminden alan Trakya; Türkiye'de Edirne, Kırklareli, Tekirdağ illeri ve İstanbul ile Çanakkale'nin bir kısmını içine almaktadır. Tuna Irmağı ile Ege Denizi arasında kalan, doğuda Karadeniz ve Marmara Denizi, batıda Vardar Irmağı'nın doğusundaki dağlarla çevrili olan bölgeye Trakya adı verilmiştir (Türk Ansiklopedisi, 1976:379-380).

Harita 1: Trakya Haritası

Eski çağda bu topraklarda yaşayan insanlara "*Thrake*" denmiştir. İon lehçesinde en eski şekli olan "*Thrake*" sözcüğüne Homeros'un İlias Destanı'nda rastlanmaktadır. Odysseia'da Threkendes olarak geçmektedir. Bunların dışındaki tüm yazılı kaynaklarda Thukydides ve Heredot'ta Thrake, Thrax, Thrassa, Thratta, Ethnikom, Thraeke, Thraix olarak geçmektedir. Esas şeklinin Thraa-L X, Thrakes olduğu kabul edilir. Kelimenin isim şekli Grekçede ve Latincede de çeşitlidir (Erzen, 1994).

Bu kelimenin Trachea kelimesinden türediği de düşünülmektedir. Trachea, "boğaz" demektir ve ülke boğazlar ülkesi olarak anılmaktadır. Şekil olarak boğaza benzeyen bölge, tarihin bilinen çağlarından bu yana yerleşim, ticaret ve göç yolları için vazgeçilmez bir geçit hâlini almıştır.

Bununla birlikte Trak adının Trakça *"drasikes"* (gözüpek, cesur) adının Grekçeleşmiş biçimi olduğu düşüncesi ileri sürülmüştür (Türk Ansiklopedisi, 1976).

Bu bölge Osmanlı Devleti zamanında Rumeli olarak anılmıştır. Bölgeye "Ahiyan-ı Rum", "Gaziyan-ı Rum" adı verilen toplulukların yerleşmesi nedeniyle Rumeli ve daha sonra Trakya adı kullanılmıştır. Aynı zamanda "Şarkî Trakya, Doğu Trakya, Paşaeli" adlarıyla da anılmıştır.

Avrupa'da Trakya'nın eski çağlardaki sınırı ile ilgili bazı karışıklıklar vardır: Heredot'a göre Tuna'nın kuzeye doğru yaptığı geniş kavis ve Karadeniz kıyıları bu adla adlandırılırken Hekataios'a göre Karadeniz, Istros (Yuna) ve İllyrialılar arasındaki bütün memleket Trakya olarak adlandırılmış; Haimos silsilesi Trakya'nın asıl sınırı, Strabon ise Strymon Nehri'ne kadar Makedonyalılar, Paionlar ve Trakların bazı kabilelerinin bulunduğunu fakat Strymon'un öte tarafında Karadeniz'e döküldüğü yer ve Haimos (Balkan) Dağları'na kadar olan yerlerin hepsinin Trakya'ya ait olduğunu söyler (Erzen, 1994).

1.1.2. Coğrafyası

1.1.2.1. Yeryüzü Şekilleri

Trakya'nın yeryüzü şekillerinde ovalar ve platolar geniş yer tutar. Kuzeyinde ve kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan Istırancalar bölgenin en büyük yükseltisidir. Güneyinde ve kuzeybatı-güneydoğu yönünde birbirine paralel iki sıra halinde uzanan Ganos (Işıklar) ve Koru Dağları vardır. Dağ karakteri gösteren diğer bir saha ise Gelibolu Yarımadası'nda görülmektedir. Yarımadanın Saroz kıyılarına yakın kısmında dar bir şerit halinde kıyıya paralel yüksek dağlar uzanmaktadır.

Ergene Havzası; Tekirdağ, Istırancalardan doğan ve Meriç Nehri'yle birleşerek Saroz Körfezi'ne dökülen Ergene Nehri'nin bulunduğu bölgedir. Nehrin toplam uzunluğu 283 km ve havza alanı 12.438,2 km²dir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2018). Nehir, etrafında bulunan Avrupa Birliği Serbest Bölgesi'ndeki fabrika atıkları dolayısıyla günden güne kirlenmekte ve tarım, hayvancılık, sağlık şartlarını güçleştirmektedir.

Meriç Havzası, Bulgaristan'da doğan Meriç Nehri'nin bulunduğu bölgedir. Nehir, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırı oluşturur; Türkiye sınırları içinde ilk olarak Arda Nehri ve sonra Tunca Nehri ile birleşir. Türk-Yunan sınırını çizerek akan Meriç Nehri'ne İpsala yakınlarında Ergene Nehri karışır. Meriç Nehri, iki kola ayrılır. Birinci kol Türkiye sınırını terk ederek Yunanistan'a geçer ve Saroz Körfezi'ne dökülür. Diğer kol ise bataklıklar oluşturarak Gala Gölü gibi göllenmeler yaparak Türkiye topraklarından Enez yakınlarında Saroz Körfezi'ne (Ege Denizi) dökülür (Türk Ansiklopedisi, 1976:379-381).

1.1.2.2. İklimi

Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi özellikleri birlikte görülür. Bu özelliği nedeniyle geçiş iklimi karakteri göstermektedir (Şahin, 2006:177). Kıyıda yazlar serin, kışlar ılık geçer. Ergene Havzası'nda yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve karlı geçer. Yer yer Balkanlardan gelen soğuk hava dalgalarının etkisiyle, kışın şiddetli soğuklar, tipi ve kar yapışı görülür. En çok yağışı, ilkbahar ve kış mevsimlerinde alır. Yazın yağış azdır (Türk Ansiklopedisi, 1976:380, Şahin, 2006:177).

1.1.2.3. Bitki Örtüsü

Trakya topraklarının büyük bir çoğunluğu orman ve fundalıklarla kaplıdır. Kalan kısımda büyük oranda ekili ve dikili alan vardır. Çayır, mera ve tarıma elverişsiz alan azdır. Trakya, bitki örtüsü ve orman bakımından zengin sayılır. Meşe türleri geniş yer tutar. Gürgen, kayın, dişbudak, karaağaç, kızılağaç, zeytin, defne, kermez meşesi gibi ağaç türleri bulunmaktadır (Türk Ansiklopedisi, 1976:380).

İğneada, bitki örtüsü ve özellikle bazı kuş türleriyle Avrupa Kırmızı Listesi Nesli Tehlike Altında Olan ve/veya Tehlike Altına Girebilecekler Türler Listesine dâhil edilmiştir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı a ve b, 10.07.2018). Dünyadaki üç örneğinden biri olan longoz ormanları İğneada sahilinde bulunur (CNN Türk, 16.10.2015).Bu sahile son on yıldır nükleer santral kurma çalışmaları yapılmaktadır ancak duyarlı kişilerin itirazları sonucu proje askıya alınmıştır (Haber Türk, 10.07.2018).

1.1.2.4. Yer Altı Kaynakları

Bölgede linyit, petrol ve doğalgaz yatakları bulunmaktadır. Eskiden kalma demir yatakları da mevcuttur (Türk Ansiklopedisi, 1976:381).

1.1.2.5. Endüstri, Tarım ve Geçim Kaynakları

Trakya, fabrika bölgesidir çünkü sahip olduğu düzlük yapısı ulaşım kolaylığı sağlamaktadır. Bu nedenlerden dolayı endüstrileşme rahat sağlanmakta ve göç alma oranı artmaktadır.

Tarım alanı açısından geniş bir bölgedir. Topraklarının %70'i tarıma ayrılmıştır (Türk Ansiklopedisi, 1976). Bunun dışında bölgede sanayi kuruluşları da geniş yer tutar. Tarım ürünleri ile ilgili fabrikalar dışında; cam, parke, perde, ayakkabı, giyim gibi alanlarda ünlenmiş birçok fabrika bulunmaktadır. Ülkenin ilk fabrikalarından şeker pancarı fabrikası Alpullu'da, çimento fabrikası Pınarhisar'da, parke, lif, levha fabrikası Demirköy'de açılmıştır.

Bölgede aynı zamanda tarım ve hayvan çiftlikleri de kurulmuştur. Paşababa Süt Çiftliği, Türkgeldi Tarım İşletme Çiftliği, Sarımsaklı Tarım Çiftliği gibi çiftlikler belli başlı kuruluşlardır. Sarımsaklı Tarım İşletme Çiftliği, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk kuruluşlarındandır.

Halk geçimini tarım, hayvancılık ve sanayiden sağlamaktadır. Bölgede pek çok büyükbaş ve küçükbaş çiftlikleri vardır.

1.1.2.6. Nüfus ve Etnik Yapı

Sanayi bölgesi olma özelliği taşıyan ve ekonomik yönden kalkınma sağlayan Trakya Bölgesi, Türkiye'nin en sık nüfuslu bölgelerindendir. İstanbul'un 39 ilçesinden 25'inin bu bölgede olması nüfus yoğunluğunu ve sayısını arttırmıştır. Son TUİK verilerine göre en fazla nüfuslu yerler, İstanbul'un Avrupa yakasında kalan kısmı, Çorlu, Tekirdağ, Edirne, Lüleburgaz'dır. Çanakkale'nin 2 ilçesi ve 31 köyü; Tekirdağ'ın 9 ilçesi ve 159 köyü; Edirne'nin 8 ilçesi ve 163 köyü, Kırklareli'nin 7

ilçesi ve 174 köyü, İstanbul'un 25 ilçesi ve 65 köyü Trakya sınırları içerisindedir[1] (Türk Ansiklopedisi, 1976:380).

Bu bölgede yaşayan halk, Osmanlı'nın yerleştirdiği Yörük ve Tatar boyları ile bölgenin yerlilerinden oluşmaktadır. Gacal, Dağlı, Pomak, Türkmen ve Yörükler etnik yapıyı oluşturmaktadır.

Bölgeye sonradan gelen çoğunlukla Bulgaristan ve Yunanistan muhacirleri "macir/macur" olarak adlandırılmaktadır. Bunlarla birlikte bu bölgeye Çingeneler de yerleşmiştir.

Gacallar daha çok Deliorman bölgesinde yerleşiktir. Derleme sözlüğüne (DS, III: 2009) göre ise "Lüleburgaz, Çavuşköy, Babaeski, Vize, Çorlu, Malkara, Lahana, Hayrabolu, Saray civarında göçmen olmayan, yerli kimse" olarak tanımlanmıştır.

Doğan, Özden ve Bayraktar (2018) *Trakya Ağızları Sözlüğü*'nde etnik yapı ile detaylı bilgiler paylaşmıştır. Belgelere ulaşmanın zorluğu nedeniyle yöre insanının etnik yapı bilgileri şöyle maddelenmiştir:

"Gacallar, Şkorpil'e göre Peçenekler Deliorman'daki diğer Türk boyları gibi, Bulgaristan'ın birkaç bölgesine dağılmışlardır ve Deliorman'da kalanlar ilk Bulgarlardır. Burada yaşayanların bir kısmı diğer boylarla karışarak "Gacal" adını almıştır. Deliorman, Dorburca, Tuna çevresinde yaşayanlar Peçeneklerin, Kumanların ve özellikler Uz-Oğuzların torunlarıdır.

Dağlılar, kendilerini diğer etnik yapıdan ayrı tutarak atalarının Anadolu'dan geldiklerini belirtmektedirler. Kendilerinin Yürük (Yörük) olduğunu ifade ederler. Dağlı olarak adlandırılmalarının sebebi yaşadıklarını yerlerin dağlık ve ormanlık olması ile ilişkilendirilmektedir.

Yörükler, 1356'da Rumeli'ye geçirilmiş ve Karasi vilayetindeki Yörükler Hayrabolu civarlarına yerleştirilmişlerdir (Âşık Paşazade, 2003). Karasi, Saruhan, Aydın, Menteşe gibi sahil beylikleri Trakya ve Makedonya'ya yerleştirilmiştir. 1358-1368 yılları arasında Trakya Osmanlılar tarafından fethedilince Danişmendli Türklerin Edirne ve Tekirdağ bölgelerinde yerleştirildiği, bu yayılmanın sonucunda da Rumeli kesimi ve Meriç boyları Türkleşmiştir.

Pomaklar, Bulgarca konuşan ve Müslüman olan halk olduğu bilinmektedir. Bulgar Pomakların Bulgarca konuşmasından dolayı bunlar "Müslüman Bulgar" olarak anılmaktadır. Pomakça "Agaryani" ya da "Aharyani" adının Türkçedeki "Ahiyan" (ahiler) sözcüğünü çağrıştırması nedeniyle bazı

[1] Gerekli güncellemeler e-İÇİŞLERİ PROJESİ kapsamında hazırlanan MÜLKİ İDARİ BÖLÜMLERİ yazılımı kullanılarak yapılmıştır.

araştırmacılar Pomakların Çepni ve Bozok Türklerinden olduğunu savunur. Bulgarca "Pomatsi" adının Slavcadaki "pomagaçi" (yardımcı) sözcüğünden geldiği ileri sürülür." (Doğan, Özden ve Bayraktar, 2018:5-6).

Ayrıca bölgeye iç göçle Malatya, Elazığ, Trabzon, Ağrı'dan gelenler ile Romanya, Bosna Hersek, Kırım göçmenleri de bu bölgede yerleşmişlerdir. Pomak adı verilen Türkler de burada yaşar.

Bölge göç aldığı kadar da göç vermektedir. Meslek ve öğrenim görmek gibi sebeplerle İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlere göç vardır. Özellikle İstanbul en fazla göç edilen bölge olmuştur.

1.1.2.7. Ulaşım

Karayolu bakımından gelişmiş bir bölgedir. Bulgaristan ve Yunanistan'a bağlanan D100 karayolu ve O3 Avrupa Otoyolu, Avrupa'ya rahat bir ulaşım sağlamaktadır. Kapıkule ve İpsala gümrük kapıları ve İstanbul limanları dışında Tekirdağ limanı mevcuttur. Demiryolu bölgede pek işlek değildir (Türk Ansiklopedisi, 1976:381).

1.1.2.8. Turizm

1.1.2.8.1. **Tarih Turizmi**

Tarih turizmi açısından bölge çok zengindir. Gelibolu'da, I. Dünya Savaşı'ndan, Edirne'de eski başkentlik dönemlerinde yapılmış camiler, medrese, saray kalıntıları, bedesten, kapalı çarşı, köprü ve hamam gibi önemli tarihî yapılar vardır. Kırklareli'nde eski çağlara ait Dupnisa Mağarası ve yine Kırklareli ve ilçelerinde Osmanlı dönemi mimari eserleri bulunmaktadır.

Bölgedeki il ve ilçelerin bir kısmında bulunan müzelerde tarihin ilk çağlarına ait kalıntılar sergilenmektedir. Uzun yıllar Osmanlı'nın başkentliğini yapan İstanbul'da ise tarihi eser sayısı oldukça fazladır. Bizans eski çağlarına ait birçok kalıntı ve mimari eser mevcuttur.

Edirne'de Osmanlı Devleti'nden kalan Selimiye Camii, Medrese, Daru'd-Tedris, Darü's-Sıbyan, Muvakkıthane, Yıldırım Beyazıd, Muradiye, Eskicami, Üç Şerefeli, ve II. Beyazid Camileri; Rüstem Paşa ve Ahmet Paşa Kervansarayları;

Ayşe Kadın Hanı; Kapalı Çarşı Bedesteni; Topkapı hamamı, Çiftehamam, Saray Hamamı, Gazi Mihal Hamamı ve Tahtakale Hamamı; Meriç ve Arda Nehirleri üzerine kurulan Beyazıt Köprüsü, Ekmekçi Ahmet Paşa Köprüsü, Gazi Mihal Köprüsü, Yalnız Köprüsü, Saraçhane Köprüsü, Fatih Köprüsü, Saray Köprüsü, Kanuni Köprüsü, Meriç Köprüsü ve Yeni Köprü gibi tarihi eserler mevcuttur. Bizans'tan kalan yalnızca Edirne Kalesi'dir. Çanakkale'de Truva Harabeleri, Şehitlik gibi birçok anıt, kale ve müze mevcuttur. Tekirdağ'da Rüstem Paşa Camii ve Külliyesi, Eskicami, Yusuf Ağa Camii ve Sohtaoğlu Camii ve müze mevcuttur. Müzede tarihin eski çağlarına ait bazı kalıntılar bulunmaktadır. Kırklareli'nde Trak medeniyetlerinden kalma höyükler, kale ve sur kalıntıları, cami, çeşme, köprü, hamam ve çarşılar bulunmaktadır. İstanbul'da ise sayısız eser bulunmaktadır (Zengin, 2006).

1.1.2.8.2. Eğlence Turizmi

Üç tarafının denizle çevrili olması bölgedeki turizm sektörünü önemli ölçüde etkilemektedir. Doğal plaj ve kumsalları, mavi bayrağa sahip olan Marmara Ereğlisi, Şarköy plajları ile denize bakan her düzlük sahil olarak kullanılmaktadır. Çanakkale'nin plaj sahaları Çardak, Kemer ve Karabiga'nın manzarası güzeldir ve kamp kurmaya elverişlidir. Adalardan İmroz, Bozcaada, İntepe Çamlığı ve Çardak'ta dinlenme ve kamp kurmaya yönelik tesisler mevcuttur. Üzümüyle meşhur olan Bozcaada ile Gökçeada iç ve dış turizme açılmış olup gelecek vaat etmektedir (Zengin, 2006:81). Kırklareli'nin Karadeniz ile deniz kıyı bağlantısı vardır. Sayfiye yerlerinden İğneada güzel bir tatil beldesidir. Bir diğeri Kıyıköy olup kumsalı, güzel manzarası ve ince kumsalları ile dikkat çeker. Tekirdağ'da elverişli mesire yerlerinin yanı sıra, şehre 15 km. uzaklıktaki Kumbağ köyü son yıllarda ilgi görmüş ve güzel tesislerle donatılmıştır. Çok rağbet gören dinlenme yerlerinden biri de Şarköy ilçesidir. Şarköy'ün 5 km. uzunluğundaki kumluk sahilinin tamamı deniz turizmi için elverişli, tesis bakımından da yeterli durumdadır (Zengin, 2006).

Edirne'nin Keşan ilçesi ve Tekirdağ'ın Barbaros beldesinde birer içme vardır. Edirne'de ayrıca romatizmal hastalıklara iyi gelen bataklığı ile ünlü Gülbaba yörenin en dikkat çekici şifa merkezlerinden biridir.

1.1.3. Tarihi

Trakya'ya göçlerinin tahmini olarak MÖ 2000'li yıllarda gerçekleşmiş olduğu düşünülmektedir (Erzen, 1994: 35).

Harita 2: Erken çağlarda Trakya'nın sınırları

Herodot'a göre Hindulardan sonra dünya üzerindeki en kalabalık halk Traklardı. Bu kavmin en önemli boyları Odrüsler, Getler ve Daklardı. Bilinen Trak boyları şunlardır:[2]

[3]**Apsintiler:** Enez doğusunda oturmuş olanlar

Astai: Yıldız Dağlarında oturmuş olanlar

Bessalar: Meriç, Rodop ile Haimos (Balkan) Dağları arasındaki vadilerde oturmuş olanlar

Bettegerriler: Edirne civarında oturmuş olanlar

Binnai: Meriç'in orta ve aşağısında oturmuş olanlar

Bisaltlar: Akte Yarımadası'nda oturmuş olanlar

Bistanlar: Ege kıyılarında oturmuş olanlar

Briantlar: Semadirek adası karşısında oturmuş olanlar

Danthaletler: Yukarı Vardar bölgesinde oturmuş olanlar

[2] Boyların adları ve boylarla ilgili bilgiler Afif Erzen'in *İlk Çağ Tarihinde Trakya* kitabından kısaltılarak alınmıştır.

[3] Koyu renkle belirtilen boylar Trakya'da bulunmakta, açık renkle belirtilenler ise Avrupa'da yerleşmişlerdir.

Darsiler: Aşağı Vardar mecrasında oturmuş olanlar

Digerler: Rila vadisinin kuzeyinde oturmuş olanlar

Drugeriler: Orta Meriç bölgesinde oturmuş olanlar

Hedonlar: Aşağı Vardar vadisinde oturmuş olanlar

Hypsaltalar: Odryslerin komşusu olup Meriç bölgesinde yaşamış olanlar

Kainoiler: Marmara sahilinde oturmuş olanlar

Kalopothaklar: Enez'in güneyinden Gelibolu Yarımadası'na kadar olan bölgede oturmuş olanlar

Kebreniler: Arisbos çayı üzerinde oturmuş olanlar

Kikonlar: Biston gölü civarında oturmuş olanlar

Kovpiller: Dedeağaç bölgesinde oturmuş olanlar

Ladepsoylar: Ergene vadisinde oturmuş olanlar

Mygdonlar: Axias ile Vardar arasında oturmuş olanlar

Nipsoylar: Kıyılara yakın yerlerde oturmuş olanlar

Odomantlar: Aşağı Vardar vadisinde oturmuş olanlar

Odrysler: Tunca vadisinden sahile kadar olan bölgede oturmuş olanlar

Paitler: Aşağı Meriç'ten Melas Nehrine kadar olan bölgede oturmuş olanlar

Pieresler: Makedonya'dan sürülmüş olanlar

Pyrageriler: Arsuz bölgesinde oturmuş olanlar

Saioylar: Taşoz civarında oturmuş olanlar

Sapailar: Bistanis gölü ve Rodopların içine kadar olan bölgede oturmuş olanlar

Satrailer: Rodoplarda oturmuş olanlar

Selletler: Balkanlarda oturmuş olanlar

Serdailer: Sofya civarında oturmuş olanlar

Setonlar: Pallene Yarımadası'nda oturmuş olanlar

Sintoylar: Axias ile Vardar arasındaki dağlık bölgede oturmuş olanlar

Trallesler: Yukarı Nestosta oturmuş olanlar

Tynler: İğneada ve Midye bölgesinde oturmuş olanlardır. Trakların en savaşcı halkıdır.

Harita 3: Trak boylarının yerleşimi

Traklardan günümüze kalabilmiş olan yapılar sadece yığma tepeler (tümülüs) ve kral mezarlarıdır. Trakya'da Kırklareli, Eriklice, Karakoç, Umurca, Vize, Uzun Hacı, Kıyıköy ve Palimli'de tümülüsler vardır. Bazı tümülüslerin mezar sahibi ve envanterleri bilinmemektedir (Onurkan, 1988).

Trak medeniyeti ile ilgili bilinenlerin en başında diğer medeniyetlerde asker olarak görev almaları gelmektedir. Bu nedenle benliklerini kaybetmişlerdir. Traklar aynı zamanda Troia (Troy, Truva) medeniyetinin de kurucusudur. Troia şehri Trakların bir bölümüne başkentlik yapmıştır. Kral ve yöneticilere çiftçiler, at yetiştiricileri ve asker aileleri Trakya'dan hizmet vermiştir. Trakların kökeninin Hint-Avrupa olduğunu iddia eden Batılı arkeologlar ve tarihçi bilim adamları mevcuttur. Truva Savaşı'nda ağır yara alan halkın bir kısmı buradan göç etmiştir ve kalanlar bir daha bölgeye eskisi kadar hâkim olamamıştır. Göç edenlerin gittikleri yer ise İtalya'dır. Bu göçmenler orada Yunanlılar tarafından Tyrrhenoi veya Tyrrsenoi adlarıyla bilinmişlerdir. Ayrıca eski Yunan mitlerinden Dionysus ve Orpheus karakterlerini yaratmışlardır (Erzen, 1994).

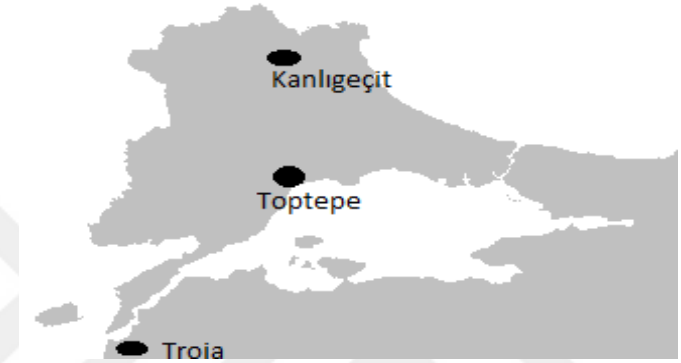
Paleolitik Çağ'dan beri insanların yaşadığı düşünülür ve Paleolitik, Mezolitik ve kısmen Neolitik Çağlarda insanlar taş veya kaya altları, ağaç altları veya kovukları ve mağaraları ev olarak kullanmışlardır. Bu yaşam yerleri gelişimini sırasıyla ören yerler, höyük yerleşmeleri ve çağdaş yerleşmeler olarak tamamlamıştır. İstanbul ve Marmara Denizi çevresinde Neolitik Çağ'dan Tunç Çağı'na kadar yerleşime rastlanmamıştır. Bu durum Marmara Denizi kıyı seviyelerindeki değişimlerle açıklanabilmektedir. Su seviyesindeki oynamalar nedeniyle birçok Neolitik yerleşme su altında kalmış olmalıdır (Erzen, 1994:19).

Paleolitik Devir (Yontma Taş Devri) ile ilgili Trakya'da bahsedebileceğimiz iki yer vardır: Taşlıtarla ve Yarımburgaz. İstanbul ili Küçükçekmece ilçesi sınırları içinde Küçükçekmece Gölü'nün 1,5 km kadar kuzeyinde dik eğimle bir sırt üzerinde duran Yarımburgaz Mağarası, aşağı ve yukarı mağara olmak üzere iki bölümden oluşur. Yarımburgaz alt paleolitikten başlayıp Roma-Bizans Dönemlerine değin süreklilik gösteren 16 tabaka içerir. En alttaki tabakalar alt Paleolitik (16-12), orta ve üst Paleolitik (11-6) dönemlere ilişkindir. Çakmaktaşı, kuvarts ve kuvarsitten çok ilkel yonga ve çekirdek aletler kullanan bu insanlar alet yapımında iri yumru ve sert çekirdekleri kullanmışlardır. El işçiliği ve gelişmiş aletleri dolayısı ile Anadolu ve Yakındoğu çağdaşlarından çok Avrupa örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Mağarada çok sayıda hayvan kemiği bulunmasına karşın insan kemiği bulunamamıştır. İnsanların buradaki varlığı yalnızca ürettikleri aletler sayesinde saptanmıştır.

Yerleşim yerleri olarak kaya sığınaklarını seçen dönem insanları, akarsu kenarlarını da kullanmıştır. Hocaçeşme (veya Çobançeşme) Höyüğü buna bir örnektir. Neolitik (Cilalı Taş) Devir'den izler taşıyan höyük, Edirne'nin Enez ilçesinde yerleşim yerine yakındır. Eski adı Ainos olan Enez'de kazı çalışmaları 1989 yılında başlamış ve Neolitik Çağ'a ait birçok eşya bulunmuştur. İnce kenarlı, kırmızı veya siyah renkli kapların üzerinde kırmızı boya izleri ve kabartma bantlar vardır. Bu kültür Anadolu son Neolitik Hacılar grubu ve Bulgaristan Karanova I ve II kültürü ile ilişkili olduğu görülmüştür. 8 katmanlı bu höyük, tarım ve hayvancılığın izlerini barındırmaktadır ki bu da toplu yerleşmenin kanıtı sayılabilir (Erzen, 1994).

MÖ 4000'li yıllara ait olduğu düşünülen Aşağıpınar ve Toptepe Höyükleri Kalkolitik Çağ içinde Geç Bakır Çağı'na aittir. Geçimin avcılık ve balıkçılıkla

sürdüren mezolitik karakterli insanlar yaşamaktadır. Dönemdeki ilk höyük olan, Kırklareli merkezde bulunan Aşağıpınar Höyüğü, Anadolu'daki höyüklerden belirgin bir farklılık göstermektedir: yatay tabakalanma. Köy yerleşiminin etrafında, korunma amaçlı taşlarla desteklenmiş ahşap bir duvar ve bir hendek vardır. Bu alanın içinde düzenli sıralar halinde tek ya da iki odalı bağımsız ahşap yapılar bulunmaktadır. Kilden yapılmış çok sayıda kadın heykelcikleri Anadolu'daki ana tanrıça heykeli anlayışından farklıdır. Büyük boyutlu ve insan biçimli kült vazolar en ilginç buluntular arasındadır (Özdoğan, Parzınger, Karul, 1999).

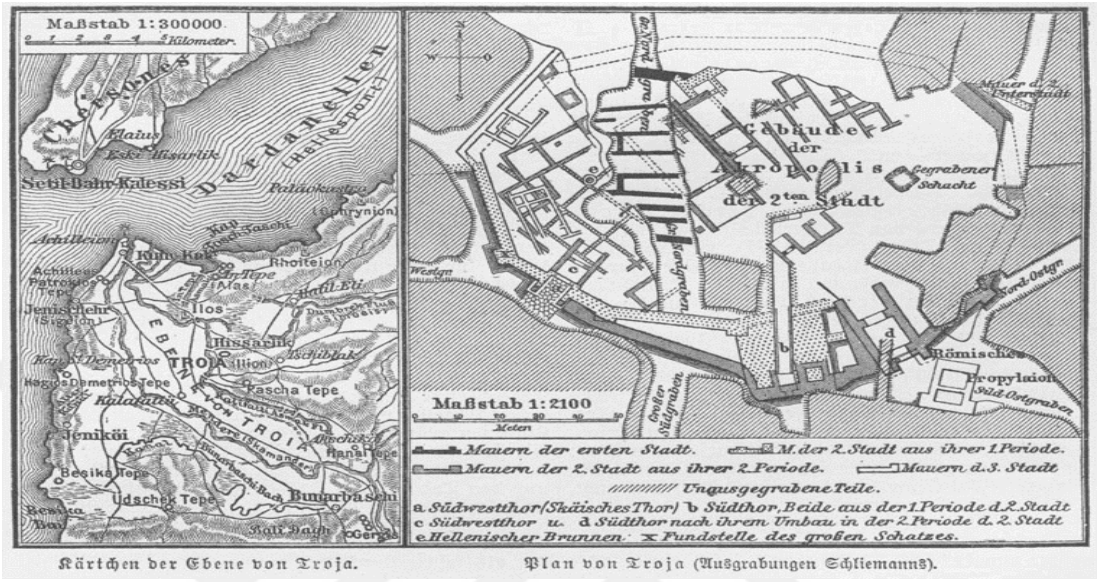
Harita 4: Önemli höyük yerleri

MÖ 4300 yıllarında tüm yerleşim yerlerinde görülen şiddetli yangınları izleyen dönemde Marmara Ereğlisi yakınlarındaki Toptepe Höyüğü yeni bir kültür belirtir. Höyüğün 5. katında bulunan yangınlarla tahrip olmuş bir evin içinde 1 metre yüksekliğinde kadın biçiminde bir kap bulunmuştur (Özdoğan, Parzınger, Karul, 1999).

MÖ 3200 yıllarında Çanakkale'de yerleşim yeri kuran Troialılar, uzun yıllar bölgeyi egemenlikleri altına almışlardır. Erken Tunç Çağı'ndan izler taşıyan bölge, Trakya'nın kıyı sahilini de etkisi altına almış, yerleşmeler oluşturmuştur. Buralarda egemen olan kültür Troia I olarak adlandırılmaktadır. Çanakkale merkez ilçesini bağlı Tevfikiye köyünün batısında, "Hisarlık Tepesi"nde bulunmaktadır. Gelibolu Yarımadası'nda oldukça fazla tarihi kalıntı bulunmaktadır. Truva Savaşı'nı kazanmalarını sağlayan Truva Atı da yine Gelibolu Yarımadası'ndadır.

2500 yıllarında yerleşilen bir bölge de Kanlıgeçit'tir. Kırklareli il merkezinin 500 metre güneyinde, Haydar Dere'nin iki yanında yer alan bir höyüktür. Aşağı Pınar Höyüğü'nün 300 metre kadar batısındadır. Demiryolu ve Haydar Dere tarafından üçe

bölünen höyüğün bu parçaları Kanlıgeçit Kuzey, Kanlıgeçit Doğu ve Kanlıgeçit Güney olarak adlandırılmıştır. Kanlıgeçit Kuzey nekropol alanı olup yayvan bir tepe görünümümdedir. Troia egemenliği ile aynı döneme denk gelir fakat egemenliği altında değildir.

Harita 5: Troia Yerleşimi

Harita 6: Traklar ve Avrupa'da yaşayan diğer kabileler

Geç Tunç Çağı ve Demir Çağı'nın ilk zamanlarında Anadolu'da Hitit İmparatorluğu hâkimiyeti sağlanmıştır. Trakya'da yaşayan kavimlerden birkaçı

tabakalar halinde Anadolu'ya göçmeye başlamış, bu göçle Hitit İmparatorluğu zor duruma düşmüş, gelen akınlar sonucunda zayıflayıp yıkılmıştır. Hitit İmparatorluğu'nun bu dönemlerinde Anadolu tehdit altındayken Trakya'da sakin bir ortam vardır. Dolmenler, tümülüslerin bir kısmı, megalitik anıtlar, menhirler, az miktarda höyük ve ören yerleri bu dönemin yapılarıdır.

Hitit İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra Demir Çağı'nda Anadolu'da belirmeye başlayan yeni siyasal tabloda Phrygler ön sıraları alırlar. Onlar bu bölgeye Balkanlardan gelmiş göçmenlerdir. Anadolu'ya binlerce yıldır çeşitli yönlerden yapılmış göçlerden en etkileyici ve uzun süreli olanı MÖ 1200 yıllarına doğru başlamış ve dalgalar halinde 400 yıl kadar devam etmiş görünen Balkan-Thrak göçleridir. Çeşitli Thrak boylarına bağlı bu göçmenlerden Mysler, Bithynler ve Phyrgler ötekilere kıyasla daha etkilidir. Trakya'da Küçükçekmece Gölü kıyısında Hititlerin Bathonea kenti kalıntıları bulunmuştur (Hürriyet Gündem, 29 Mart 2014).

MÖ 492 yılında Pers İmparatorluğu Trakya seferi için yola çıkmış ve Trakya'nın bir kısmını egemenliği altına alıp demokratik bir tavırla yönetmiştir (Sevin, 2003). Roma imparatorluğu sınırları içine girene kadar birçok istila, savaş ve göç yaşanmıştır.

MÖ 300'lü yıllarda Trakya, Makedonya Krallığına katılmış ve çeşitli Avrupa, Asya seferleri bu topraklardaki yollar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Büyük İskender Dönemi'nde en iyi yaşamlarına kavuşmuşlardır.

MS 117-138 yılları arasında, Hadrianus Dönemi'nde Trak ülkesi olan Edirne ve civarı Roma topraklarına katılmıştır. Edirne şehri o dönemde "Adrianapolis"; 330-395 yılları arasında da Byzantion kenti "Konstantiapolis" adını almıştır. I. Theodosius (379-395), Roma'yı ve Konstantinopolis'i ele geçirmek isteyen Vizigotları Balkanlar'da yenmiş ve onların Tuna Irmağı'nın güneyine doğru ilerlemelerini engellemiştir. En büyük sınırlara ulaşan imparatorluk I. Theodosius'tan sonra Doğu Roma ve Batı Roma olarak ayrılmıştır. Trakya bu ayrıma kadar imparatorluk sınırlarında yer almışlardır. Romanın bölünmesiyle Doğu Roma İmparatorluğunun başına geçen Valens çok geçmeden kuzeni Procopius'un isyanı ile karşılaşmıştır. 365 yılında Valentinianus Paris'te ve ardından da Reims'de Almanlara karşı seferdeyken Procopius, Doğu Roma başkentinin kontrolünü ele geçirmiştir ve

çok geçmeden Trakya ve Britinya'yı da kontrolüne almıştır. Valens'in Procopius'u idam ettirmesine kadar karmaşa sürmüştür. Daha sonra da etraftaki Germen kabilelerle savaşlar başlamış, 378'de Edirne yakınlarında Teuringi kabilesiyle savaşıldı ve Doğu Roma çok asker kaybettiği için geri çekilip bozguna uğratılmıştır.

V. yüzyılda Germen kabilelerin İtalya'yı istilası sonucu yılan Doğu Roma'ya karşın Batı Roma 10 yüzyıl daha ayakta durmayı başarabilmiştir. Haçlı Seferleri ile güç kaybetmesi, din ve ırk tartışmaları ve bir ara Latin İmparatorluğu'nun bölgedeki hâkimiyeti Bizans'ın da sonunu hazırlamıştır.

XIII. yüzyılda VIII. Mikhail'in Bizans tahtını yeniden canlandırmasının ardından Avrupa Devletleri Konstantinopolis'i ele geçirmek için yeni bir Haçlı Seferi düzenlemişlerdir. Bizans, Anadolu'da Osmanlılarla, Balkanlar'da da Sırplarla savaşmak zorunda kalmıştır. 1299'da bir beylik olarak kurulan Osmanlı Devleti, İznik (Nikaia) ve İzmit (Nikomedeia)'yı ele geçirmiş, Bursa (Prusa)'yı da alarak burayı Osmanlı Devleti'nin başkenti yapmıştır.

Bizans, Sırpların ve Osmanlıların arasında sıkışıp kalmış, taht kavgaları ile de devlet zayıflamıştır. Sırp Kralı, Bizans tahtına çıkmış, çıkarken de Osmanlılardan destek görmüştür. Osmanlı Padişahı I. Murad, 1362'de Konstantinopolis'in kuzeybatısındaki Edirne (Adrianopolis)'i ele geçirmiş ve kenti Osmanlı Devleti'nin yeni başkenti yaparak Bizans İmparatorluğunu, Yunanistan'ın güneyindeki topraklar dışında, dört yanından Osmanlı topraklarıyla çevrilmiş bir ada haline getirmiştir. 1453 yılında İstanbul da alınarak Trakya'nın tamamı Osmanlı topraklarına girmiştir.

1919 yılına kadar Osmanlı egemenliğinde bulunan Trakya, dönem dönem (Roma İmparatorluğu'na istinaden) Rumeli adıyla da anılmıştır. Osmanlı'nın çöküş dönemlerinde Balkanlardaki isyanlar ve I. Dünya Savaşı nedeniyle de bölgede savaşlar, isyanlar, istilalar ve göçler de yaşanmıştır. En önemli savaşlar Osmanlı-Rus Savaşı, Balkan Savaşları, Çanakkale Savaşıdır. 93 Harbi de denen Osmanlı – Rus Savaşı sırasında Rus kuvvetleri Doğu Trakya'yı işgal etmişlerdir. Savaşın sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Bulgaristan bağımsızlığını kazanmıştır. I. Balkan Savaşında Bulgar orduları Çatalca önlerine kadar gelmiş, Edirne ve Kırklareli'ni Bulgaristan'a bırakan bir antlaşmayı Osmanlıya kabul ettirmişlerdir. Bulgaristan'nın II. Balkan Savaşı'nda birçok Balkan Devleti ile aynı anda

savaşmasını fırsat bilen Osmanlı, savaş ilan ederek Edirne ve Kırklareli'ni geri almayı başarmıştır. I. Dünya Savaşı'nın ve önemli cephelerinden biri olan Gelibolu Savaşı da Trakya'da gerçekleşmiş ve unutulmaz birçok anıyı, anekdotu hafızalara kazımıştır. Savaşın sonunda Sevr Antlaşması'yla bölge Yunanlılara, boğaz kıyıları ise özel bir uluslararası denetime bırakılmıştır. Mehmed Talat Paşa, 2 Aralık 1918'de, Edirne'de Osmanlı Devleti'nin yıkılacağını düşünerek yıkılma tehlikesine karşı Batı Trakya ve Trakya'yı tek bayrak altında toplamak, Trakya'daki Müslüman nüfusa sahip çıkmak ve bu bölgede bir Türk devleti kurmak amacıyla Trakya-Paşaeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetini kurmuştur. Talat Paşa'nın da üyesi bulunduğu Teşkilât-ı Mahsusa tarafından desteklenmiştir. Çıkardıkları Yeni Edirne ve Ahali gazeteleriyle de bu düşüncelerini savunmuşlardır. İşgallere karşı yaptıkları mücadele döneminde kısa süreli de olsa bölgesel bir hükümet kurarak direnişleri güçlendirmeye çalışmışlardır. Daha sonra Anadolu'daki diğer cemiyetler ile birleşerek Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti çatısına girmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında Trakya Bulgarlar ve Yunanlar tarafından işgal edilmiş, Batı Cephesinin başarı sonrası imzalan Mudanya Ateşkes Antlaşması ve Lozan Antlaşması sonucunda, Doğu Trakya'da ciddi çarpışmalar yapılmadan, bölge Türkiye'ye bırakılmıştır. Yunanistan, Türkiye'ye savaş tazminatı olarak Karaağaç mevkini bırakmıştır. Lozan Mübadelesi ile İstanbul merkez hariç bölgedeki tüm Rumlar, Yunanistan'a gönderilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'ndeki en büyük hadiselerden biri İstanbul'un etkilenmediği Trakya Olayları olarak adlandırılan Yahudi karşıtı hareket, 1934'te on günü aşkın bir süre bölgede etkili olmuştur. Sonucunda bölge Yahudi nüfusunun büyük bölümünü kaybetmiştir. Diğeri ise 1989 yazındaki Türk göçü nedeniyle Bulgaristan'daki Türklerin büyük bölümü Türkiye'ye ve bölgeye gelmişlerdir. Bir kısmı daha sonra dönmüşse de, Türkiye'de kalmayı seçenler de mevcuttur.

Harita 7: Osmanlı Dönemi'nde Trakya Sınırları

1.1.4. Trakya'nın Kültürü

Trakya'da Trak kültürünün etkilerinden ziyade dilinin kalıntıları göze çarpmaktadır. Traklardan günümüze kalan bazı yer adları, Enez (Ainos), İstanbul (Byzantion), Edirne (Adrianopolis), Lüleburgaz (Bergula), Vize (Bizye)'dir.

Göçler yoluyla birçok yerden etkilenen bölge, tek bir kültüre sahip değildir. Romanya ve farklı ülkelerden gelen Çingeneler ve adetleri; Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Arnavutluk gibi yakın ülkelere Osmanlı Dönemi'nde yerleştirilen Türklerin bulundukları yerin adetleri ile kendi adetlerini birleştirmeleri sonucu melez bir kültür meydana gelmiş ve gelişimini sürdürmüştür. Hıdırellez, gelin alma, ahiretlik, diş buğdayı, adım çöreği, mart dokuzu, kırk uçurması gibi birçok adet devam etmekle beraber, Bulgaristan'a ait olan mart ayında mevsim geçişini kutlama amaçlı yapılan marteniçkalar, Arnavutlara ait olan düğünde dokuz kat elbise değiştirme âdeti gibi diğer milletlere ait olan adetler de aslî adetlerle devam etmiş, günümüze kadar ulaşmıştır.

1.2. Lüleburgaz

1846 yılında kaza durumuna gelen Lüleburgaz, güneyde ve doğuda Tekirdağ'ın ilçeleri Saray, Çorlu, Muratlı, Hayrabolu; kuzeybatıda Babaeski ve Pınarhisar'la komşudur (Türk Ansiklopedisi, 1976). 31 köyü ve 6 beldesi bulunan Lüleburgaz,

bölgedeki en büyük ilçelerden biridir ve nüfusu bağlı olduğu Kırklareli'nden fazladır[4].

Adı ile ilgili bazı rivayetler vardır: Burgaz Deresi kenarına kurulduğu için ve eskiden burada pişmiş balçıktan tütün çubuklarının ucunda kullanılan lüle yapıldığı için, diğer Burgazlarla karışmaması için buraya Lüleburgaz denmiştir (Türk Ansiklopedisi, 1976).

6000 yıllık tarihi bir geçmişe sahip olan kent, Traklar, Persler, Frigler, Yunan kolonileri, Roma, Bizans İmparatorluğu, Selçuklu İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu dönemi boyunca varlığını sürdürmüştür.

Kentin IV. yy. öncesinden kullanılan adları Türkçe okunuşlarıyla "Vermut, Vergule, Vergulion"dur. Roma-Bizans Dönemi'nde Arkadiopolis, Bergule, Bergilion, Cardiele, Bergus, Purgaz, Pelgos; Osmanlı Dönemi'nde Bergos, Buigus, Burgas, Berhoz, Burgaz, Birgos, Çataltepe veya Çatalburgaz adları kullanılmıştır (Arslan, 2010).

Ahyolu Burgazı kasabasının, Kuleliburgaz ve Lüleburgaz kasabalarıyla karışmaması için söylendiği, Osmanlı Dönemi'nde kasaba ve çevresinde tütün ekimi dolayısıyla pek çok lüle yapılmasına dikkat çekerek ismin bu nedenle Lüleburgaz olduğu 1884 salnamelerinde geçmektedir (Arslan, 2010). Lüleburgaz adını XVIII-XIX. yüzyıllarda almıştır.

Osmanlı kaynaklarında Lüleburgaz için şu açıklama verilir: "Kırkkilise sancağının 150 akçalı kaza merkezidir. Burada 250 asker vardır. Kiremit örütülü 700 bahçeli evi olan bir kasabadır. Sokollu Mehmed Paşa mamur etmiştir. 6 mahalledir. 3 cami ve 3 mescidi vardır. Sokollu Camii, çok mükelleftir. İçindeki Kur'an'lar, çok meşhur hattatların eseri pek değerli yazmalardır. Ahmed Karahisari, Dede Mehmed Çelebi, Karahisari Hasan Çelebi, Abdullah Kırımi, Şeyh Bayezid yazısı, Kur'an'lar görülecek şeydir. Cami gibi Sokollu Hamamı da Sinan'ın eseridir. Ergene başındaki cami de ilgi çekicidir. Çorlu'dan küçük olan Burgaz, çok mamurdur. 7 mektebi, 300 dükkanlı zengin çarşısı bulunur. Ergene Yalısı'ndan Sokollu Köprüsü'ne kadar 1.000'den fazla dükkân sıralanır. 9 göz olan bu köprü Sinan yapısıdır. Kervansarayı 150 odalıdır, her odasında ocak (şömine) vardır. Kale gibi yapıdır. Ahırı 3.000 at alır. Ayrıca deve ahırı da vardır. Her akşam mehter çalarak kapısı kapatılır. Ama gece yolcu gelirse kapısı açılıp içeri alınır. Fakat gece dışarıya çıkmak

[4] TÜİK 2017 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Lüleburgaz ilçesinin nüfusu 147.075, Kırklareli ilinin nüfusu 100.116'dır.

mümkün değildir. Sabah gene mehter çalarak kapılar açılır. Bekçiler, "Malınız, canınız, atınız tamam mıdır?" diye bağırarak yolcuları uyandırırlar. Yolcular, "Hepsi tamamdır, Cenab-ı Hak hayır sahibine rahmet eyleye!" diye cevap verirler. Misafirlere mükellef yemek çıkarılır. Kervansarayın zengin vakıfları vardır. Sokollu'nun hayır eseridir. Kervansarayon batısındaki Sokollu Sarayı, avlulu, divan-haneli, hamamlı, 150 odalıdır. Kagirdir. Demir kapısının kemeri üzerindeki kitabe, Karahisari yazısıdır." (Öztuna, 1994:336).

Harita 8: Lüleburgaz Haritası

1.2.1. Lüleburgaz'ın Coğrafyası

1.2.1.1. Yeryüzü Şekilleri

Lüleburgaz, Kırklareli ilinin güneyinde yer almakta olup doğusu Tekirdağ ilinin Saray ve Çorlu ilçeleri, batısı Kırklareli ilinin Babaeski ilçesi, kuzeyi Kırklareli ilinin Pınarhisar ilçesi ve güneyi ise Tekirdağ ilinin Hayrabolu ve Muratlı ilçeleriyle çevrilmiştir. Çanak görünümünde bir yapıya sahip olan Lüleburgaz, düz bir arazidir(Türk Ansiklopedisi,1976:111). Tek yükseltisi, Edirne yolu üzerindeki Edirne Bayırı'dır. Burgaz Deresi şehrin sağından geçer.

1.2.1.2. İklimi

Yörede yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer. Yer yer Balkanlardan gelen soğuk hava dalgalarının etkisiyle, kışın şiddetli soğuklar, tipi ve kar yapışı görülür (Lüleburgaz Belediyesi, 2018).

1.2.1.3. Bitki Örtüsü

Ormanlar ve çalısı bitkiler dışında bölge tarım arazisiyle kaplıdır. Birçok sebze ve meyve yörede yetiştirilir (Türk Ansiklopedisi, 1976: 111).

1.2.1.4. Yer Altı Kaynakları

Hamitabat doğalgaz yatakları ilçenin Hamitabat köyünde bulunmaktadır (Tezcan, 2016:21).

1.2.1.5. Endüstri, Tarım ve Geçim kaynakları

Fabrika bölgesidir, çoğunlukla düz bir yapıdadır ve Trakya'nın merkezinde olması dolayısıyla her yere ulaşım sağlanmaktadır. Bu nedenlerden dolayı endüstrileşme rahat sağlanmakta ve göç alım oranı artmaktadır.

Tarım alanı açısından geniş bir bölgedir. İlçe köylerindeki halk geçimini tarım, hayvancılık ve sanayiden sağlamaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkla ilgili bölgede kurulmuş birçok çiftlik vardır. Osmanlı Dönemi'nden bu yana köylerin nerdeyse hepsi birer çiftlik olarak kurulmuş ve öyle devam etmiştir (Türk Ansiklopedisi, 1976: 111-112).

1.2.1.6. Nüfus ve Sosyal Yapı

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre Lüleburgaz'ın nüfusu 147.325'tir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Pomaklar, Gacallar, Dağlılar, Yörükler, Tatarlar, muhacirler yaşamaktadır. Sanayi bölgesine yakın olması ve çevre il ve ilçelere ulaşımın kolay olması nedeniyle bölge Anadolu'dan çok göç almaktadır. Malatya, Trabzon, Elazığ gibi şehirlerden yöreye göç fazladır.

1.2.1.7. Ulaşım

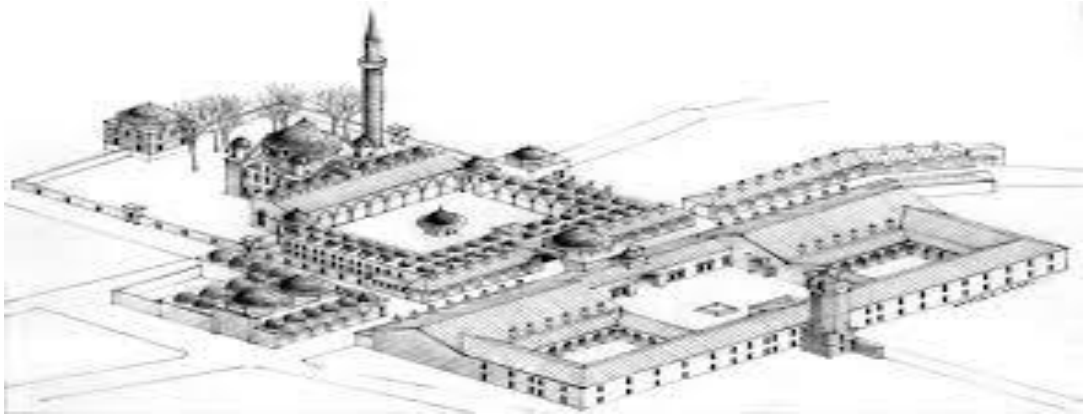
D100 karayolu şehrin içinden ve O3 Avrupa otoyolu şehrin etrafından geçer. İstanbul'a 163 km, Edirne'ye 84 km'dir.

1.2.1.8. Turizm

1.2.1.8.1. Tarih Turizmi

Tarihî açıdan Osmanlı Dönemi'nden kalma Sokollu Camii, Kurşunlu Hamamı, Zafer Çeşmesi, Zafer Anıtı gibi önemli eserler mevcuttur.

Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi: Mimar Sinan tarafından 1564 yılında yapılmıştır. 40.00 metrekarelik alanı kaplayan külliye binaları; cami, medrese, çarşı, kervansaray, hamam, sübyan mektebi, türbe ve köprüden ibarettir. 1935'te imaret ve kervansaray kısmı yol çalışması nedeniyle temele kadar yıkılmıştır. Bu yıkım Atatürk'ün emriyle durdurulmuştur. Bugün ise, tüm bu yapılardan sadece cami, medrese, arasta ve hamam ayaktadır.

Resim 1: Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Planı

Bugün hamam ile cami arasında İstanbul Caddesi geçmektedir. Kervansarayın bulunduğu kısımlara Cumhuriyet alanı ve Edirne'den geçiş yolu; imarethanenin yerine de Ziraat Bankası yapılmıştır. Caminin içi kalem işleri ve hat yazılarını yitirmiş olsa da, mekâna hâkim kubbesi ve mermer minberi ile ilk günkü etkileyiciliğini korumaktadır. Geniş cami avlusunun ortasında şadırvan, etrafında da koruma derneğinin (eskiden derslik olan) odaları bulunmaktadır. Caminin minaresi 1910-12 yıllarındaki Bulgar işgali sırasında yıkıldıktan sonra 1934 yılında orijinal görünümünde tekrar yapılmıştır. Cami ve medrese son olarak 1952-1968 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır.

Resim 2: 1. Sokollu Çifte Hamamı, 2. Sokollu Mehmet Paşa Camii, 3. Külliyenin devamı olan şimdiki Türk Kızılayı Binası

Sokollu Çifte Hamamı: Külliyenin kuzeydoğusunda yer alır. Üstü kubbeli olan bu hamam klasik Türk hamamı tipindedir. Zamanla tahribata uğrayan hamam günümüzde dükkân olarak kullanılmaktadır.

Mimar Sinan Köprüsü: Mimar Sinan yapıtıdır. Sokollu Külliyesi'nin bir parçası sayılmaktadır. Taş Köprü diye de anılır. Edirne'ye ve çevresiyle ulaşımı sağlamaktadır. Köprü Lüleburgaz'ın batısında, Eski Edirne Caddesindedir.

Resim 3: Taş Köprü

IV. Mehmet Çeşmesi (Orta Çeşme): Osmanlı padişahlarından IV. Mehmet tarafından 1667 yılında yaptırılmıştır. Taştan yapılmış kubbeli bir yapıdır. Güney ve batı cephesinde farklı özellikte birer çeşme bulunmaktadır. Çeşmelerden biri sivri kemerli, diğeri mermerden istiridye işlidir. Doğu yönünde depoyu kontrol etme amaçlı bir pencere bulunmaktadır. Bugün Çeşme Meydanı olarak adlandırılan meydanda bulunmaktadır. Rivayete göre padişahın çeşmeyi yaptırma denedi yöreye avlanmaya geldiğinde içtiği suyu beğenmesidir. Çeşmeyi bu nedenle yaptırmıştır.

Resim 4: IV. Mehmet Çeşmesi (Orta Çeşme)

Zafer Çeşmesi: 1917'de 1. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda yapılmıştır. Çeşme 1920-22 yılları arasında Yunan işgali sırasında hasar görmüş ve 1990 yılında bir trafik kazası sonucu yıkılmış, yeniden yapılmıştır. Çeşmenin Edirne Valisi Hacı

Adil Bey tarafından yaptırıldığı gazete kaynaklarından öğrenilmektedir. Çeşme dikdörtgen şeklinde olup üzerinde bir kubbe bulunmaktadır. Kubbe üzerinde bir ay bulunmakta ve kubbe altında bulunan alınlıklarda tarihi ibareler işlidir:

Güney: *Atalarının oğullarına armağanıdır.*

Kuzey: *10 Temmuz 1324- su hayattır.* (II. Meşrutiyetin İlanı)

Doğu: *7 Temmuz 1329 tarihini unutmayınız.* (Lüleburgaz'ın Bulgar işgalinden kurtuluşu)

Batı: *1333 Zafer Çeşmesi*

Resim 5-6: Zafer Çeşmesi ve Zindan Baba Türbesi

Zindan Baba Türbesi: Külliyenin en önemli kısmı olan kervansaray yıktırılmış fakat kervansarayın kuzey bitişinde bulunan bu yapı dinsel ve tarihsel nedenlerden dolayı korunmuştur. Bir rivayete göre türbe Gazi Evronos'un bayraktarına aittir. Türbedeki mezar Sultan Çelebi Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Diğer bir rivayete göre ise mezar haksız yere hapis yatan masum bir kişiye aittir. Türbe bu anlatıyla "yatır" özelliği de kazanmış olur. 1960'lara kadar saat kulesi olarak kullanılmıştır. Seyahatnamede de geçmektedir. Yapının üst kısmı kule şeklinde iken 20. yüzyılda kubbe haline getirilmiştir.

Bizans Surları: Sultan I. Murat, Lüleburgaz'ı fethettiği dönemde şehrin etrafı surlarla çevrilidir. Fethedildiğinde otoriteyi güçlendirme amaçlı surlar yıkılmıştır. Bugün Taşköprü'nün sağında, Kadı Ali Camii'nin karşısında bulunmaktadır.

Resim 7: Lüleburgaz'daki Bizans surlarından kalıntılar

Resim 8 – 9: Şehitlik ve Kadı Ali Bey Camii

Şehitlik: Edirne Bayırı Mevkiinde, D-100 karayolu yanındaki araziye inşa edilmiştir. 1973'te ziyarete açılmıştır. Anıt; kara, deniz ve hava kuvvetlerini temsilen üç süngüden oluşmaktadır. Tatbikat anında düşen bir uçakta ölen askerler için yapılmıştır. Bunun dışında İstasyon Mahallesi, Durak Mahallesi ve Karaağaç köyünde de şehitlik bulunmaktadır.

Kadı Ali Bey Camii (Kadınlar Camii): Hicri 1374 yılında yapılmıştır. Rivayete göre, Çelebi Mehmet zamanında Gazi Ali Bey tarafından yaptırılmıştır. 1893 Edirne Vilayeti Osmanlı Salnamesinde caminin adının rivayete göre "Karaca Ali Bey" olduğundan bahsedilmektedir.[5]

1.2.1.8.2. Eğlence ve Kültür Turizmi

Eğlence turizmi açısından pek gelişmiş değildir. Spor alanında yapılan yarışma ve etkinlikler bulunur. Lüleburgaz Yıldızları Futbol Akademisi, Kadın Akademisi, Ekin Atölyesi, Lüleburgaz Yıldızları Motosiklet ve Bisiklet Akademisi gibi Lüleburgaz Belediyesince oluşturulan merkezlerde ulusal ve uluslar arası etkinlikler düzenlenmektedir. Belli periyotlarda Trakya Oda Orkestrası tarafından konserler verilmektedir. Uçan Eller Kukla Tiyatrosu gerek Lüleburgaz'da gerekse şehir dışı ve yurt dışında katıldığı festivaller ve sergilediği oyunlarla Lüleburgaz'ın adının diğer çevrelerce duyulmasına yardımcı olmuştur. Tarım Festivali, 23 Nisan Çocuk Şenliği etkinliklerle belli dönemlerde ziyaretçi kazanmaktadır.

1.2.2. Lüleburgaz'ın Tarihi

MÖ VIII. yüzyılda Trakya'da Trakların yaşadığını ve Yunan kolonilerinin etkisinde kaldıklarını bilmekteyiz. Madiatenlerin Lüleburgaz'a yerleşen ilk Trak kavimlerindendir. MÖ V. yy.da Traklar, Odris boyu önderliğinde yeni bir devlet kurmuştur; Bergula (Lüleburgaz), Bizye (Vize) ve Thinias (İğneada) bu devletin önemli merkezleri konumundadır. MS IV. yüzyıldan itibaren Hrıstiyanlık etkisini göstermeye başlar ve kilise kalıntıları bu dönemlerden kalmadır (Arslan, 2010:143-153).

Bizans İmparatorluğu Dönemi'nde Lüleburgaz, İmparator Arkadius tarafından yeniden bayındır kılınır ve şehir imparatorun adıyla anılmaya başlanır: Arkadiopolis. Bizans Dönemi'nde Trakya birçok karışıklıklar yaşamıştır, bu durum Lüleburgaz'ın nüfusunda ve etnik yapısında da değişmelere neden olmuştur (Arslan, 2010:143).

[5] Tüm tarihi eserler için bkz.: Ali Arslan, Kasabadan Kente Bir Cumhuriyet Yürüyüşü- Lüleburgaz - Eğitim ve Kültür Tarihi, Görünüm Yayınları, Lüleburgaz, 2010, c.1, s.193-207.

Osmanlı Devleti egemenliğine XIV. yy.da giren Lüleburgaz'a Konya'dan, Bursa'dan, vb. bazı illerden Yörük ve Türkmen boyları yerleştirilir. Osmanlıya 1357 yılında Murat Bey tarafından alındığı rivayet edilir (Öztuna, 1994). "XIV. asır ortalarında Rumeli'nde, Trakya'da Bizans hâkimiyeti sallantıda idi. Halk, Rum olsun, başka kavimlerden olsun, çok büyük bir memnuniyetsizlik içindeydi, Bizans idaresinden müteneffirdi. Hatta bir rivayete göre 1357'de Lüleburgaz da Murat Bey tarafından alındı ki, bu süretle Istıranca Dağları'nın güney eteklerine yaklaşılmış ve Kırklareli ile Edirne'ye giden yollar kesilmiş olur." (Öztuna, 1994). Osmanlı'nın çöküş döneminde eziyet gören Lüleburgaz; Osmanlı-Rus Savaşı'ndan, Balkan Savaşları'ndan da oldukça etkilenmiştir (Arslan, 2010:144, Arslan, 2002:55). Bu savaşlar sonunda yitirilen topraklardan ayrılan Türkler, Osmanlı'ya sığınmış ve bir kısmına Lüleburgaz'a yerleştirilmişlerdir (Arslan, 2010:165)

Lüleburgaz, Türk Kurtuluş Savaşı'nın önemli kongrelerinden Lüleburgaz Kongresi'ne sahne olmuştur. Sevr Antlaşması'ndan sonra yöre Yunanlarca işgal edilmiş, işgalden ancak Mudanya Mütarekesi'nden sonra kurtulabilmiştir (Arslan, 2010:160).

Milli Mücadele Dönemi'nde "mübadele", kültürlerin karışıp kaynaşmasında oldukça etkili olmuştur. Yunanistan ve Bulgaristan'dan gelen Türklerin bir kısmının Lüleburgaz'a yerleştirilmesi ile ekonomik yönden bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Cumhuriyet rejimi doğrultusunda bu ekonomik durum "Trakya Kalkınma Planı" ile Lüleburgaz'da faaliyete geçmiştir. Yine devlet olarak yaşanan ilklerden köy enstitülerinden biri de Lüleburgaz'a kurulur: Kepirtepe Köy Enstitüsü (Arslan, 2010:143-147).

1.2.3. Lüleburgaz'ın Kültürü

93 Harbi muhacirleri ve Gacallar kültürün temel taşlarını oluştururlar.

Bohça Görme: Gelin olan kızın eşyalarının evinde sergilenmesi adetidir.

Ahiretlik (Ahretlik): Genç kızların yakın arkadaşına verilen addır.

Saçı Götürme: Düğünü olacak aileye ekmek, tatlı, börek gibi yemeklerin götürülmesidir.

Gelin Ağlatması: Geline kına yakılırken ağlaması için söylenen türküler, manilerdir.

Testi Kırma: Kına gecesinde içine kuruyemiş, para, şeker dolduran bir testi süslenir. Kına yakıldıktan sonra oynanırken testi yenge tarafından kırılır.

Damat Kaldırma: Kına gecesinden sonra köyün gençleri ile damadın evine gidilir. Damat gelen gençlere kuruyemiş verir ve yemiş bitene kadar damat evinden ayrılan olmaz.

Kız Kaçırma: Damat, kına yakılan gelini oynarken kucaklayıp götürür.

Kına Yıkama: Kına gecesinden sonra gelin elindeki kınaları yıkamak için kız arkadaşları ile su kenarına gider. Kına yıkanırken dereye bozuk para atılır.

Ahiret Dalı (Şimşir) Alma : Gelinin yakın arkadaşı bir çiçeği emzik, sakız, süpürge, fıstık, tarak, ayna gibi eşyaları bağlayarak süsler. Bir tepsi de tatlı yapar. Gelin, eğlence ile ahiretini ve hediyelerini alır. Kına ve düğün sürecinde ahiretlik hep yanında durur.

Sandığa Oturma: Gelinin çeyizinin olduğu sandığın üzerine bir genç oturur. Evden sandığın çıkması için hediye istenir.

Buğday Atma: Gelin arabasının üzerine gelin evinden çıkarken biraz ıslak buğday atılır. Halk arasında bereket getireceğine inanılır.

Toprakbastı: Damat tarafı, kız tarafının köyüne gelirken köyün gençleri köy girişinde alayı karşılar ve damat tarafından hediye ister. Bu hediyeye toprakbastı hediyesi denir.

İndirmelik: Gelin, damat evine geldiğinde arabadan inmesi için hediye ister.

Şeker Atma: Damat ya da bir aile büyüğü gelin alındıktan sonra avluda bekleyen kişilere şeker atar. Tatlı geçim getireceğine inanılır.

Diş Buğdayı: Dişi çıkan bebeğe yapılan eğlencedir. Buğday haşlanıp ikram edilmesi nedeniyle bu adla anılır.

Altı Ay Kınası: Kız çocuklarına altı aylıkken kına yakılır.

Adım Çöreği: Yürümeye başlayan bebeklere yapılan eğlencedir. Çörek yapılıp bir tanesinin içine para veya altın saklanır. Altın ya da para kime çıkarsa bebeğe hediye alır.

Kırk Uçurma: Kırk günlük bebeğin ilk gezisidir. Bebek doğduğu günden o güne kadar evden çıkarılmaz, kırkıncı gün gezmeye götürülür. Gidilen kişi anneye süt olması için soğan, yumurta, ekmek, sarımsak verir.

Mart Dokuzu: Eski takvime göre kışın bitiş zamanıdır. Miladi takvimde 21-22 Mart'a denk gelir. Baharın gelişi kutlanır, hediye verilir.

Marteniçka: Mart ayı girerken kırmızı ve beyaz renkte yapılan bilekliklerin adıdır. Göçmen âdetidir. Bileklik dışında bebek şeklinde yapılan süsleri de mevcutur.

Bocuk Gecesi: 6 Ocak'ta kabak pişirilerek yapılan bir eğlencedir. Korkutma şakaları da yapılır.

Hıdırellez: Oğlak kesilip höşmerim yapılarak baharın gelişi kutlanır. 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece maniler söylenir, küpten niyet çekilir, gül dalına dilek bağlanır. Gül dibine para gömülür ve gün doğmadan alınır, kese bereketi sayılır. Hıdırellez akşamı salıncak kurulur, salıncağa oturan kişilere sevdiğinin ismi söylenmesi için bir sopa yardımıyla göstermelik vurulur. Maniler söyleyip su kenarında eğlence yapılır.

Oyun havası adları: çiftetelli, karşılama (Trakya karşılaması, zigoş karşılaması, Drama karşılaması), kasap havası (eski kasap, İstanbul kasabı, yarım Burgaz, gayda, düz kasap), hora (kabadayı, beylerbeyi, Kara Yusuf), Hanım Ayşe, Ali Paşa oyunu, ağır tikveş, Arzu ile Kamber, payduşka, damat halayı, Ramo, Rum kızı vb.

1.2.4. Lüleburgaz'ın Derleme Yapılan Köyleri

Derleme metinlerinin alındığı köylerle ilgili kısaca bilgi şöyledir:

1.2.4.1. Alacaoğlu

Kırklareli iline 80 km, Lüleburgaz ilçesine 16 km uzaklıktadır. TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 592 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Köyde ilköğretim okulu vardır. Köyün içme suyu şebekesi kanalizasyon şebekesi, PTT acentesi vardır. Sağlık ocağı ve sağlık evi vardır. Köyde Tarım Kredi Kooperatifi, Trakya Yağlı Tohumlar Alım Merkezi ve Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bulunmaktadır (Trakya Net, 4 Temmuz 2018). Köydeki nüfusun çoğunluğunu Gacal, Balkan muhaciri ve Pomaklar oluşturmaktadır. Birkaç hane Kürt ve bir hane Çingene köye 50 sene kadar önce yerleşmiştir.[6]

1.2.4.2. Çengelli

Köyün adının nereden geldiği bilinmemekle birlikte, Çengelli köyü doğumlu olup halen Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünde Halk Kültürü Araştırmacısı olarak görev yapan Zekeriya Kurtulmuş'un, köy ortasında bulunan en eski mezarlıkta yapmış olduğu araştırmada Hicri 1201, Miladi 1612 yılına ait mezar taşına rastlaması, köyün geçmişinin 1612 yıllarına kadar indiğini göstermekle birlikte, köyde daha geniş kapsamlı yapılacak bir araştırma köyün tarihinin daha da eskilere inebileceğinin işaretini göstermektedir (Trakya Net, 4 Temmuz 2018). TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 194 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Köyün nüfusunu Balkan muhacirleri ve Gacallar oluşturmaktadır.[7]

Çengelli köyünde geleneksel köy düğünleri, askere uğurlama geleneği (asker düğünü), yağmur duası geleneği yaşatılmaktadır. Kına gecesi uygulamaları pek çok yerde rastlanmayan uygulamaları içerir. Köyde geleneksel yemekleri bulmak mümkündür. Kırklareli iline 82 km, Lüleburgaz ilçesine 22 km uzaklıktadır. Çengelli köyünde, taşımalı eğitimden yararlanılmaktadır. Köyün içme suyu şebekesi vardır, kanalizasyon şebekesi vardır. Sağlık ocağı ve sağlık evi vardır (Trakya Net, 4 Temmuz 2018).

---

[6] KK: İbrahim SAVAŞÇI (Gör. Tar. 17.07.2018)

[7] KK: Benam DEMİRHİNDİ (Gör. Tar. 17.07.2018)

1.2.4.3. Eskibedir

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 77 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Kırklareli iline 67 km, Lüleburgaz ilçesine 7 km uzaklıktadır. Köyde, taşımalı eğitimden yararlanılmaktadır. Köyün içme suyu şebekesi ve kanalizasyon şebekesi vardır. Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır (Trakya Net, 4 Temmuz 2018). Köyün tamamı Gacaldır, bir hane Balkan muhaciri kökenlidir. Köyün muhtarından edinilen bilgilere göre köyde 20'ye yakın Osmanlı mezarı bulunmaktadır ve yöreye gelen araştırmacılardan aktarılan bilgiye göre bu şahsiyetlerin kökeni Kırım Hanlığı'na dayanmaktadır. Yörede eskiden yerlileri belirtmek için "Manavçı" sözcüğün kullanıldığı belirtilmiştir.[8]

1.2.4.4. Ovacık

Ovacık köyünün kuruluş tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Riyavetlere göre Ovacık köyü 1700'li yılların son dönemlerinde bugünkü okulun çevresinde kurulmuştur. [9] TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 566 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Köyün nüfusunu Gacallar ve Balkan göçmeni kökenli aileler oluşturmaktadır. Mevsimlik olarak Romanlar gelip gitmektedir.

Ovacık köyü, Lüleburgaz ilçesinin kuş uçuşu 10 km güney ve güneydoğusunda kurulmuştur. Ovacık köyü, coğrafi koordinat sisteminde 41,19 derece kuzey, 27,23 derece doğu koordinatları içerisinde yer alır. Ovacık köyüne karayolu ve demiryolu olmak üzere iki tür ulaşım imkânı vardır (Trakya Net, 4 Temmuz 2018).

1.2.4.5. Karamusul

Köyün kesin kuruluş tarihi bilinmemektedir. Mezar taşlarından en az 300 yıllık tarihi olduğu sanılmaktadır. Karamusul 93 Harbi (1877-1878) sonucu köy Ruslar tarafından işgal edilir. Ayestefenos Antlaşması ile Bulgarlara verilir. Berlin Antlaşması'yla geri alınır. Aşağı mahalle bu yılda göçmenler tarafından kurulur.

[8] KK: Cumhur GÜL (Gör. Tar. 17.07.2018)

[9] KK: Celal Adnan ÇETİN (Gör. Tar. 17.07.2018)

Bunların çoğu Filibe' den gelmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasındaki işgal 8 Kasım 1922'de son bulmuştur. 1923 yılında mübadele ile gelenler olmuştur. 1951 yılında Bulgaristan'dan gelenler Muhacir Mahallesi'ni kurmuşlardır. 1989 yılında Bulgaristan'dan 15 hane daha gelmiştir. Bu gelenler köyün girişinde sağ tarafa yerleşmişlerdir. Karamusul, çevre kirliliği olsa da verimli toprakları olan bir köydür (Trakya Net, 4 Temmuz 2018).

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 483 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Köyde Gacallar, Balkan muhacirleri, Kırım göçmenleri yaşamaktadır. Köyde, ilköğretim okulu vardır ancak kullanılamamaktadır ve taşımalı eğitimden yararlanılmaktadır. Köyün içme suyu şebekesi vardır. Köye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup köyde elektrik ve sabit telefon vardır.[10]

1.2.4.6. Kayabeyli

Köy 1503 -1504 yıllarında Türklerin Trakya'ya geçtiklerinden bu yana iskân edilmiş olup 1935 yılındaki Balkan göçleri ile köy nüfusunda büyük artışlar gözlenmiştir. Ancak sanayi gelişimi neticesi genç nüfusun köyden Lüleburgaz'a göçleri ile 2017'de nüfus 349'a düşmüştür (TUİK, 4 Temmuz 2018). Köy nüfusunun büyük çoğunluğu Bulgaristan muhaciri kökenli aileler ve Gacallar oluşturmaktadır. Sayıca az da olsa Kürt, Çingene, Boşak ve Arnavut aileler burada yaşamaktadır. Hayvancılık teşvikleri ile geri dönüş sağlanacağı düşünülmektedir. Köyün Hıdırellez şenlikleri ve dinî bayramlar gibi kültürel etkinlikleri devam etmektedir[11].

Köyde, ilköğretim okulu vardır ancak kullanılamamasının yanı sıra taşımalı eğitimden yararlanılmaktadır. Köyün içme suyu şebekesi vardır. Köye ayrıca ulaşımı sağlayan yol asfalt olup köyde elektrik ve sabit telefon vardır. Kayabeyli köyü Trakya tren hattına baglıdır. Köyde bir tren istasyonu bulunmaktadır (Trakya Net, 4 Temmuz 2018).

[10] KK: Ercan KAYA (Gör. Tar. 17.07.2018)

[11] KK: Ali ÇALIŞKAN (Gör. Tar. 17.07.2018)

1.2.4.7. Seyitler

Kırklareli iline 90 km, Lüleburgaz ilçesine 30 km uzaklıktadır. TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 82 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Köyün nüfusunu Balkan göçmeni kökenli aileler ve Gacallar oluşturmaktadır. Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır[12].

Köyde, taşımalı eğitimden yararlanılmaktadır. Köyün içme suyu şebekesi vardır. Köye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup köyde elektrik ve sabit telefon vardır. İlköğretim taşımalı olarak Çiftlikköy'deki ilköğretim okulu ile entegredir. TCDD tren istasyonuna yaklaşık 2 km mesafededir (Trakya Net, 4 Temmuz 2018).

1.2.4.8. Akçaköy

Kırklareli iline 60 km, Lüleburgaz ilçesine 25 km uzaklıktadır. Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Köyde, ilköğretim okulu vardır ancak taşımalı eğitimden yararlanılmaktadır. Köyün içme suyu şebekesi vardır, sağlık evi yapılmıştır. Köye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup köyde elektrik ve sabit telefon vardır (Trakya Net, 4 Temmuz 2018). TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 291 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Köyün nüfusunu Gacallar ve Bulgaristan muhaciri kökenli aileler oluşturmaktadır. Çiftliklerde çalışmak üzere gelen Kürt kökenli aileler de bulunmaktadır.[13]

1.2.4.9. Büyükkarıştıran

Büyükkarıştıran beldesi Marmara Bölgesi'nin Trakya alt bölümünde Ergene Havzası'nda Kırklareli ilinin Lüleburgaz ilçesine bağlı bir belediyedir. Güneyden ve doğudan Tekirdağ ili Muratlı ve Ergene ilçeleri ile komşudur. Kuzey ve kuzeybatıdan Küçükkarıştıran Mahallesi ve Karamsul köyü, batıdan ise Çiftlikköy köyü ile komşudur. Belde idari yönden Lüleburgaz ilçesine bağlıdır ve ilçeye 20 kilometre uzaklıktadır (Trakya Net, 4 Temmuz 2018).

[12] KK: Bekir GELEN (Gör. Tar. 17.07.2018)

[13] KK: Deniz YETİŞKİN (Gör. Tar. 17.07.2018)

Büyükkarıştıran'ın coğrafi yapısı genelde düzlüktür. Ergene Havzası'nda Büyükkarıştıran Deresi'nin kuzeybatısında konut yerleşim alanları, güneydoğusunda sanayi alanları yer almaktadır. Beldenin yerleşim alanları genelde 70 - 75 metre kodlarında bir alanda yerleşmektedir. İklim karakteri bakımından karasal iklim egemendir (Büyükkarıştıran Belediyesi, 17.06.2018). TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 5978 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Köyün nüfusunun çoğunluğunu Balkan muhaciri göçmenler oluşturmaktadır. Az sayıda Gacal ve Tatar da yörede yaşamaktadır. Bunun dışında fabrika bölgesine yakınlığı ve çiftlikler nedeniyle Karadeniz, Gaziantep, Diyarbakır, Erzurum, Ağrı gibi illerden de gelenler olmuştur[14].

Büyükkarıştıran; Orta Çağların erken zamanlarında Mosinopolis, Bizans kaynaklarında Maksimianapolis, XVII. yüzyılda yabancı kaynaklarda Drizipara, 1362 tarihinde Osmanlı egemenliğine girdiğinde de Durabey olarak adlandırılmıştır. II. Beyazıt ve oğlu Yavuz Sultan Selim'in taht için savaştıkları yer olması nedeniyle salnamelerde Büyükkarıştıran olarak geçmeye başlamıştır (Arslan, 2013:321).

Bizans'tan kalma su tezarileri şehrin çıkışında bulunur. Kazı çalışmalarında çıkarılan tarihî para ve eşyalar belediyenin açmış olduğu müzede sergilenmektedir. Bunun dışında el işi sergileri ve geleneksel tarım ve hayvancılık aletleri için de bir sergi salonu oluşturulmuştur. Büyükkarıştıran'da tarım ve hayvancılık hâkimdir. Bunun dışında sucuk imalatı da yapılmaktadır.

1.2.4.10. Düğüncübaşı

Kırklareli iline 74 km, Lüleburgaz ilçesine 12 km uzaklıktadır. Sakinleri 1924 yılında Drama'danve mübadil olarak gelmişlerdir. Birkaç Romanya göçmeni de mevcuttur. Batı Trakya gelenekleri sürmektedir. Köyün iklimi, Trakya karasal iklimi etki alanı içerisindedir (Trakya Net, 4 Temmuz 2018).

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 1021 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Düğüncübaşı köyü çevresinde devlete bağlı çiftliklerin satılması ya da kapatılması (Resmi Gazete, 16.04.2018) nedeniyle nüfus

[14] KK: Mualla AVCI (Gör. Tar. 17.07.2018)

azalmaktadır. Yerleşim yerinde yaşayanlar kaynak kişi Muradiye Türk'ten alınan bilgilere göre Balkan göçmenidir. Öncesinde Muğla'ya yerleşen göçmenler sonrasında Trakya'ya dönerek Düğüncübaşı bölgesine yerleşmişlerdir. Köyde öncesinde Rumların yaşadığı söylenir. Rum zamanından kalma birkaç ev ve kuyu bulunmaktadır[15].

1.2.4.11. Evrensekiz

Evrensekiz beldesi, Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü'nde yer alır. İdrari bakımdan Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesine bağlıdır. Belde Lüleburgaz'a 13 km uzaklıktadır. Kızeydoğu yönünde Ahmetbey, doğu yönünde Akçaköy, güneydoğu Küçükkarıştıran, güneybatı yönünde Ovacık-Karamusul, batı yönünde Yenibedir, kuzay yönünde de Sakızköy-Emirali; beldeyi çevreleyen başlıca komşularıdır. Yer şekilleri sade ve deniz seviyesinden yükseklik 87 metredir (Evrensekiz Belediyesi, 17.07.2018).

Evrensekiz Belediyesi 14 Mayıs 1971 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuş olup o tarihten beri hizmet vermektedir. TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 2734 kişidir (TUİK, 4 Temmuz 2018). Nüfusun büyük çoğunluğunu Gacallar ve Bulgaristan muhaciri kökenli ailelerle birlikte az sayıda Çingene oluşturmaktadır.[16]

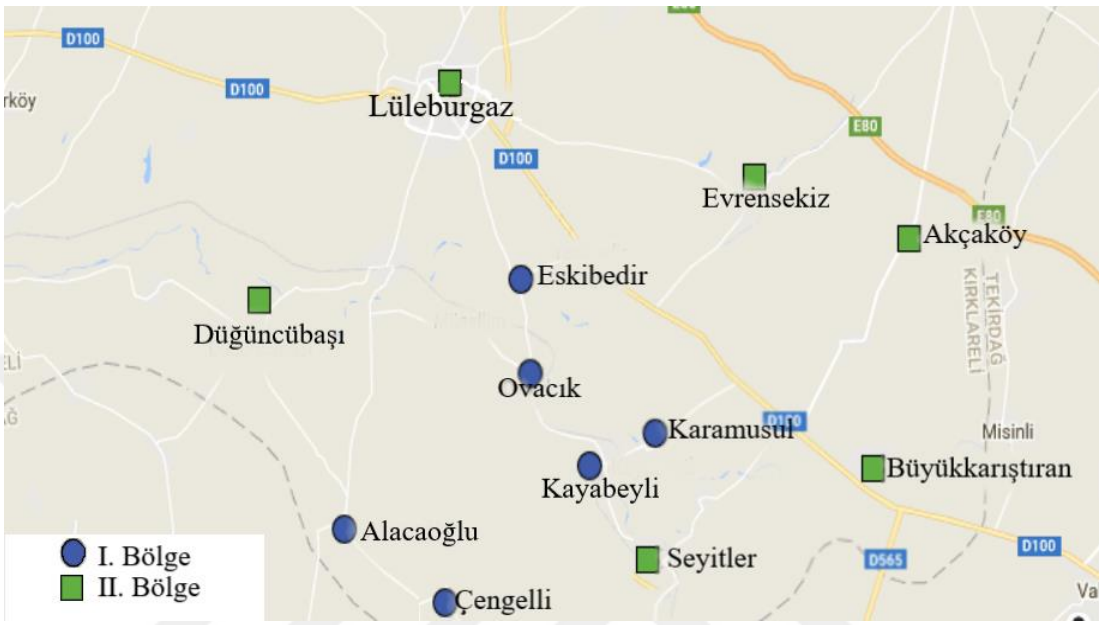
Evrensekiz için bir söylence bulunmaktadır. Söylenceye göre Evrensekiz'in çevresinde bulunan sekiz köyde bir gün "Kıran Hastalığı" ortaya çıkmış. Hastalık tüm köylerin halkını kırıp geçirmiş. Bu felaketten ancak sekiz kişi kurtulabildi. Onlar da birleşerek Evrensekiz'i kurmuşlar ve tüm bu arazinin sahibi olmuşlar. O günden bu güne belde Evrensekiz adıyla anılmıştır (Evrensekiz Belediyesi, 17.07.2018).

Osmanlı Dönemi'nde bölge önemli bir "Ahi Evran Merkezi" olduğu belediye yetkililerince anlatılır. Evrensekiz dâhil, bölgeyi Bizanslılardan alan I. Murat Rumeli'nin fethi sırasında Ahi Evran sorumluluğundaki Trakya'yı Malkara'daki Ahi

[15] KK: Muradiye TÜRK (Gör. Tar. 31.01.2014)

[16] KK: Halil ÖZMEN (Gör. Tar. 17.07.2018)

Musa' ya vermiştir. 1366 yılında gerçekleşen bu olay Trakya' da Ahi Evran hareketinin gelişip yayılmasına neden olmuştur. Ancak kasabaya, Evrensekiz ve Lüleburgaz' ı alan Evrenos Bey' in adının verildiği yolunda bir rivayet de bulunmaktadır (Evrensekiz Belediyesi, 17.07.2018).

Harita 9: Alt Ağız Bölgeleri

Lüleburgaz Alt Ağız Bölgeleri

I. Alt Ağız Bölgesi	**II. Alt Ağız Bölgesi**
Alacaoğlu	Seyitler
Çengelli	Akçaköy
Eskibedir	Büyükkarıştıran
Karamusul	Evrensekiz
Kayabeyli	Düğüncübaşı
Ovacık	Lüleburgaz

2. BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

2.1. Ses Bilgisi

2.1.1. Sesler

2.1.1.1. Ünlüler

Lüleburgaz Ağızları (LA) çalışmasında ölçünlü dilde bulunan sekiz ünlüye ek olarak ölçün dışı ünlüler de bulunmaktadır. Bu nedenle ünlüler ölçünlü ünlüler ve ölçün dışı ünlüler olarak iki başlık altında incelenmiştir.

2.1.1.1.1. Ölçünlü Ünlüler

Ölçünlü Türkiye Türkçesi (ÖTT) yazı dilinde bulunan ünlüler şunlardır: /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/.

Ünlüler	Özellikleri	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
/a/	düz, geniş (açık), art damaksı	anlamam II/4/49	bayramlarımi̇s II/1/ 32
/e/	düz, geniş (yarı açık), ön damaksı	yemek I/6/50	genälde II/1/32
/ı/	düz, dar (kapalı), art damaksı	bıldır II/5/46	çamaşırları̇mı II/5/94
/i/	düz, dar (yarı açık), ön damaksı	dizeceḵler II/5/223	şindikilēnde I/4/42
/o/	yuvarlak, geniş (yarı açık), art damaksı	sordun I/1/54	måšot I/1/20
/ö/	yuvarlak, geniş (yarı açık), ön damaksı	øöşmerim I/2/62	köy̰ II/5/250
/u/	yuvarlak, dar (yarı açık), art damaksı	ḳorḳutanı II/2/17	muh□tarlıḳ I/5/1

/ü/	yuvarlak, dar (yarı açık), art damaksı	üflük II/2/20	sülale I/3/77

Tablo 1: Ölçünlü Ünlüler

2.1.1.1.2. Ölçün Dışı Ünlüler

LA'da tespit edilen ölçün dışı ünlüler şunlardır: /ä/, /á/, /å/, /é/,/é/, / œ/, / í/, /ó/, /ŏ/, /ő/, /ú/, /ï/, /ű/.

2.1.1.1.2.1. /ä/ /a/ ile /e/ arası, düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü. /a/~/e/> /ä/

LA'da /ä/ ünlüsü /a/>/ä/ değişimi ve /e/>/ä/ değişimi nedeniyle ortaya çıkar. Alıntı sözcüklerde söz başında sadece tabloda verilen iki sözcükte görülmektedir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	äskiden I/5/9 änämä I/4/18	äma II/3/78 äyní I/2/74
Söz içi	yémäni I/5/28 évländim I/4/17	ikämedim II/1/10 þatätišini I/5/43
Söz sonu	yemä I/5/9 dönemindä II/1/46	-

Tablo 2: /ä/ ünlüsü

2.1.1.1.2.2. /á/ : /a/ ile /ı/ arası düz, art, yarı geniş ünlü. /a/~/ı/>/á /

LA'da /á/ ünlüsü /a/>/á/ değişimi nedeniyle ortaya çıkar. Alıntı sözcüklerde bu değişime hiç rastlanmamıştır. Türkçe sözcüklerde ise söz içinde görülmektedir.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz içi	bozácam II/5/44 onlárdán II/5/218	-

Tablo 3: /á/ ünlüsü

2.1.1.1.2.3. /å/ : /a/ ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü. /a/~/o/>/å/

LA'da /á/ ünlüsü /a/>/å/ değişimi ve /o/ > /å/ değişimiyle nedeniyle ortaya çıkar. Alıntı sözcüklerde bu değişime söz başı ve söz sonunda hiç rastlanmamaktadır. Türkçe sözcüklerde ise söz başı ve söz içinde görülmektedir.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz başı	åğlu I/3/51	-
Söz içi	darbåzlī II/3/72 tåvşan II/5/148	måšot I/1/20

Tablo 4: /å/ ünlüsü

2.1.1.1.2.4. /é/ : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü /e/~/i/>/é/

LA'da /é/ ünlüsü /e/>/é/ değişimi ve /i/ > /é/ değişimiyle nedeniyle ortaya çıkar. /é/ LA'da Türkçe sözcükler kök ve ek ünlüsü olarak karşımıza çıkar. Ayrıca seyrek olarak son seste de görülebilmektedir. /é/ ünlüsünün büyük ölçüde /e/>/é/ değişimi olmakla birlikte az sayıda örnekte /i/>/é/ değişimi de görülmektedir.

Kapalı e olarak adlandırılan ses, Türkiye Türkçesinde /e/ sesiyle yazılan sözcüklerin eskicil biçimlerini bulmamıza da yardımcı olur (Erdem ve Gül, 2006): élli I/3/44, vér I/4/206 vb.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz başı	éskiden I/1/15 élli I/3/42	évelsi I/2/48 éksérį II/1/83
Söz içi	ilgiléndiriṷ I/1/55 yérler II/5/149	atéş I/1/43 sadéce I/3/40
Söz sonu	biđđi mé I/4/107 déyé I/4/134	yané< yani I/2/75 pembé II/5/139

Tablo 5: /é/ ünlüsü

2.1.1.1.2.5. /œ/ : /e/ ile /o/ arası yarı ön, yarı yuvarlak ünlü /e/~/o/>/œ/

LA'da /œ/ ünlüsü /o/ > /œ/ değişimiyle nedeniyle ortaya çıkar. Bir sözcükte görülmüştür.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz içi	yœk I/4/42	-

Tablo 6: /œ/ ünlüsü

2.1.1.1.2.6. /ŏ/ : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü /o/~/u/>/ŏ/

LA'da /ŏ/ ünlüsü /o/>/ŏ/ ve /u/>/ŏ/ değişimi nedeniyle ortaya çıkar. Alıntı sözcüklerde tek örnekte rastlanmıştır.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde

Söz başı	ŏrda I/4/25 ŏndan I/5/2	-
Söz içi	sŏra II/5/249 çŏcuk̦l̦ūmušd̊a I/1/10	lŏkum II/3/69
Söz sonu	yogd̊ŏ II/3/5 yapılmıyŏ II/3/65	-

Tablo 7: /ŏ/ ünlüsü

2.1.1.1.2.7. /ő/ : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak ünlü /ö/~/ü/>/ő/

LA'da /ö/> /ő/ değişimi nedeniyle ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde söz sonu, alıntı sözcüklerde söz başı ve söz sonunda görülmemiştir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	őbür I/1/57 őređmen I/3/118	-
Söz içi	şőle I/4/236 dőrt II/4/62	kőyünden I/5/46 -

Tablo 8: /ő/ ünlüsü

2.1.1.1.2.8. /ú/ : /u/ ile /ı/ arası art, yarı yuvarlak ünlü /ü/~/ı/>/ú/

LA'da /u/>/ú/ ve /ı/>/ú/ değişimleri nedeniyle ortaya çıkar. /-yor/ şimdiki zaman ekinde /y/ sesinin daraltıcı etkisi ve sonda bulunan /r/ sesinin düşmesi nedeniyle /o/ sesi, /ú/ sesine dönüşür. Metinde Türkçe sözcüklerde söz başı, alıntı sözcüklerde ise söz sonunda örneğine rastlanmamıştır.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz başı	-	úsúlü I/4/5
Söz içi	olúr□ I/5/12 yāmúr II/3/85	Múrādiye II/5/28 gavúra II/5/79
Söz sonu	ḳaynaḳlanıӯú I/1/19 giđmiyú I/4/53	-

Tablo 9: /ú/ ünlüsü

2.1.1.1.2.9. /ï/ : /ü/ ile /i/ arası ön, yarı yuvarlak ünlü /ü/~/i/>/ï/

LA'da /ü/>/ï/ ve /i/>/ï/ değişimleri nedeniyle ortaya çıkar. Tablodaki üç sözcükte kullanımına rastlanmıştır.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz başı	-	ïşalla I/3/9
Söz içi	sïğ̊ïş II/5/226	mïsafirlik II/1/46
Söz sonu	-	-

Tablo 10: /ï/ ünlüsü

2.1.1.1.2.10. /ű/ : /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü /u/~/ü/>/ű/

LA'da /u/>/ű/ ve /ü/>/ű/ değişimleri nedeniyle ortaya çıkar. Alıntı sözcüklerde söz başı ve söz sonunda görülmemiştir.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde

Söz başı	ű yéré I/4/180	-
Söz içi	otűš I/6/7 azalűyü II/3/91	mäzűnuyum I/6/2
Söz sonu	gidiyű II/2/97	-

Tablo 11: /ű/ ünlüsü

2.1.1.1.2.11. /í/ : /i/ ile /ı/ arası düz, dar, yarı art ünlü /i/~/ı/>/í/

LA'da /i/>/í/ ve /ı/>/í/ değişimleri nedeniyle ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde söz başında görülmemektedir. Alıntı sözcüklerde ise sadece aşağıdaki örneklerde görülmektedir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	-	ínsanın II/1/53
Söz içi	bırakíyím I/4/70 başínda I/5/18	şindicikín I/4/47
Söz sonu	aşçí I/5/16	ayní I/5/5

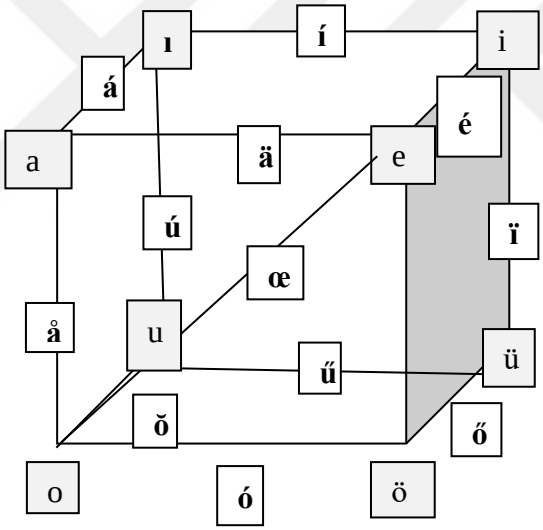
Tablo 12: /í/ ünlüsü

2.1.1.1.2.12. /ó/ : /o/ ile /ö/ arası yuvarlak, geniş, yarı art ünlü /o/~/ö/>/ó/

LİA'da /o/>/ó/ ve /ö/>/ó/ değişimleri nedeniyle ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde söz sonunda sadece bir örnekte rastlanılmaktadır. Alıntı sözcüklerde sadece söz içinde görülmektedir.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz başı	óldu I/4/120 óküš II/5/73	-
Söz içi	dórt II/1/87 ŝóyle I/2/19	tıraktórlan I/2/11 kóylerden I/3/114
Söz sonu	ödüyó II/5/110	-

Tablo 13: /ó/ ünlüsü

Şekil 1: Ünlü Küpü

2.1.1.1.3. Uzun Ünlüler

Talat Tekin (1995), Zeynep Korkmaz (2005a, 2005b), Gürer Gülsevin (2009), Mehmet Dursun Erdem (2008), Cahit Başdaş (2004) uzun ünlüler ve oluşum şekilleri ile ilgili incelemeler yapmış ve ağızlarda da aslî uzunluklar olduğunu kaydetmiştir. LA'da yabancı dillerden gelen sözcüklerde görülen ve ses olayları etkisiyle oluşan uzun ünlüler aşağıda verilmiştir.

2.1.1.1.3.1. Birincil Uzun Ünlüler

Alıntı sözcüklerde görülen, normalden daha uzun ses değerine sahip ünlülerdir. Sözcüklerdeki aslî uzunluklar LA'da da korunmuştur ve sözcükteki konumlarına göre tabloda sunulmuştur.

Ünlüler	**Söz başı**	**Söz içi**	**Söz sonu**
ā	**ā**deđler I/2/24 **ā**yātı I/6/12	sā**ā**yipti I/1/10 vil**ā**yeđ I/1/50	mésé**lā** I/6/20
į	**į**cābı II/1/82 **į**zā II/1/9	m**į**ras I/5/71 tab**į**ki II/2/42	éksér**į** II/1/83
ū	-	T**ū**fan I/3/11	-

Tablo 14: Alıntı sözcüklerde uzun ünlüler

Türkçenin söz varlığında birkaç sözcükte uzun ünlü bulunur (Tekin, 1995; Korkmaz 2005a). Tekin (1995) ve Korkmaz'ın (2005b) uzun ünlüler listesine göre bizim metinlerimizde uzun ünlülü sözcüklerin bazıları şunlardır: *āltı I/6/7, yāğ□da I/4/240, yārın I/1/57, yāzmayasın I/5/64 (Korkmaz 2005b); āşçı I/5/16 dāğ□lıla I/5/27, kāldı I/5/73, vārdı I/2/37, yāşlıları I/4/44* (*Korkmaz 2005a, Tekin 1995)*

2.1.1.1.3.2. İkincil Uzun Ünlüler

İkincil uzun ünlüler, ses olayları ve duygu durumu nedeniyle meydana gelen ses değişimleridir. Erime, büzülme, ünlü kaynaşması ve ünsüz düşmesi başta olmak olmak üzere çeşitli ses olaylarını yaşayan sözcüklerde yanındaki ünlüyü ölçünlü ünlülere oranla biraz uzun söyleme eğilimi vardır. Bunun dışında kaynak kişinin heyecan, sevinç, öfke gibi duygu durumları nedeniyle de bazı sözcüklerin

ünlülerinde uzunluk gözlemlenmiştir. LA'da görülen ses olaylarına bağlı ikincil uzun ünlülerin oluşumlarına göre tasnifi aşağıda sunulmuştur.

2.1.1.1.3.2.1. Ses Olaylarına Bağlı İkincil Uzun Ünlüler

Sözcüklerin kök ve tabanları ile bir kısım eklerde ve ekleşme durumlarında ortaya çıkan ikincil uzunluklar, genellikle sürekli, kalıcı ve standart değildir (Buran, 2006).

Büzülme: Bir ünlünün kaybolması ya da ünlü+ünsüz+ünlü dizilimde bulunan sözcüklerde ünsüzlerin /y/, /ğ/, /h/ gibi zayıf ünsüzler olması durumunda hecelerin yutumuna büzülme denir (Demir ve Yılmaz, 2011; Eker, 2010).

Uzun ünlüler	**LA'da büzülmeye bağlı uzun ünlüler**
ā	**ā**çlarla << **ağa**çlarla I/3/61
ē	yem**ē**ne <<yem**eğ**ine I/2/48
ī	ayr**ī**<<ayr**ığı** II/5/161
į	d**į**<<d**eğ**il I/3/17
ō	**ō**luma <<**oğ**luma I/4/174
ū	çŏcuk̦l**ū**mušđa<< çocukl**uğu**muzda I/1/10
ű	gördű̄müze << gördüğümüze II/3/61

Tablo 15: Büzülmeye bağlı uzun ünlüler

Ünsüz Erimesi: Ünsüz düşme ve kaybolmalarıyla ilgili bir terim ve tasnif sorunu bulunmaktadır (Boz, 2001). Bu nedenle düşen seslere ve sesin düştüğü yere göre adı değişebilmektedir. Ünsüz düşmesi, bir ünsüzün herhangi bir sebeple ve iz bırakmadan kaybolmasıdır (Boz, 2001). Burada ünlülerin boğumlanma süresini uzattığı için ünsüz düşmesi terimi değil, erime terimi kullanılmıştır. LA'da hece

sonundaki ünsüzün erimesi veya vurgusu (baskısız söylenmesi) nedeniyle hece sonundaki ünlü uzar.

Uzun ünlüler	**LA'da ünsüz erimesine bağlı uzun ünlüler**
ā	**ā**zına << **ağ**zına I/1/64
ē	keserl**ē** <<keserl**er** I/2/79
Į	**Į**şi <<**ek**şi I/4/71
ō	**sō**ra<<**son**ra I/3/21
ȭ	**ȭ**le << **öy**le I/6/12
ū	**ū**raşıp <<**uğ**raşıp I/1/12
ǖ	**kǖ**lerde <<**köy**lerde I/4/213

Tablo 16: Ünsüz düşmesine bağlı uzun ünlüler

2.1.1.1.3.2.2. Kullanıma Bağlı İkincil Uzun Ünlüler

İkincil uzun ünlülerin ortaya çıkmasına neden olan bir başka etken de kaynak kişinin duygu durumuna (seslenme, heyecan, öfke, üzüntü vb.) bağlı olarak sözcükleri vurgu ve tonlamalara başvurarak sesletmesidir. Buna bağlı LA'da olarak oluşan ikincil uzun ünlülerden bazıları aşağıda verilmiştir.

Uzun ünlüler	**LA'da kullanıma bağlı uzun ünlüler**
ā	**ā**ynı I/2/34
ē	Øidr̓ellezd**ē**dir I/4/39
ī	çıktī I/4/123

į	**į**nsanları II/1/32
ō	**ō**lur I/5/30
ȫ	**ȫ**nceki I/6/20
ǖ	**ǖ**bürůn I/4/65

Tablo 17: Kullanıma bağlı uzun ünlüler

2.1.1.1.4. Kısa Ünlüler

Kaynak kişinin bazı sözcükleri normal süresinden daha kısa sürede sesletmesi nedeniyle oluşan ünlülerdir. ÖTT'de dar ünlülerin (özellikle /ı/ ünlüsünün) kısa söylenmesi gözlemlenebilmekle beraber alıntı sözcüklerdeki /a/, /i/ gibi ünlülerin de kaynak kişinin konuşma hızına, sözcük içindeki vurgusuna vb. bağlı nedenlere ortaya çıkabilmektedir. LA'da tespit edilen kısa ünlüler aşağıda verilmiştir.

Kısa ünlüler	**LA'da kullanıma bağlı kısa ünlüler**
a	y**ả**ni I/1/65 z**ả**man II/5/240
e	sad**ẻ**ce I/3/19 der**ẻ**lerimizde II/2/78
ı	s**ỉ**ra II/3/84 or**ỉ**ya II/2/73
i	izn**ỉ**ne II/3/33 tab**ỉ** II/1/97
u	olmuy**ủ** II/3/80 dinlemiy**ủ**l**ả**r II/1/93
ü	götür**ử**lür II/2/44

Tablo 18: Kısa ünlüler

2.1.1.1.5. Çift Ünlüler

2.1.1.1.5.1. Alıntı Sözcüklerin Söyleyiş Özelliğinden Kaynaklanan Çift Ünlüler:

Çift Ünlüler	**LA'dan örnekler**
Alıntı Sözcüklerin Söyleyiş Özelliğinden Kaynaklanan	müs**a˛i**t I/2/46 s**a˛a**t I/6/32 f**u˛a**rdaydım II/1/21 **a˛i**yle II/1/60 m**u˛a**kkak II/2/55

Tablo 19: Çift ünlüler

2.1.1.1.5.2. Baskısız ünsüzlerin bulunduğu bu ünsüzün iki yanındaki ünlü bazen çift ünlü özelliği gösterir:

Baskısız Ünsüzler	**LA'dan örnekler**
ğ	muđlul**uğ̊u** II/3/102 d**üğ̊ü**nleri II/5/237 s**öğ̊ü**ş II/5/239
v	d**uv̊a** II/4/9
y	d**iẙi**l II/1/76 ç**éẙi**z II/2/42 yap**ıẙu** II/3/66 b**eẙi**min II/4/23

Tablo 20: Çift ünlüler

2.1.1.2. Ünsüzler

Lüleburgaz Ağızları (LA) çalışmasında Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunan yirmi bir ünsüzden farklı olarak bazı ölçün dışı ünsüzler görülmüştür. Bu

nedenle ünsüzler ölçünlü ünsüzler ve ölçün dışı ünsüzler olarak iki başlık altında incelenmiştir.

2.1.1.2.1. Ölçünlü Ünsüzler

Ölçünlü Türkiye Türkçesi (ÖTT) yazı dili, Türkçenin Tarihî Yazı Dilleri (TTYD) ve Türkiye Türkçesi Ağızlarının (TTA) tümünde bulunan ölçünlü ünsüzler şunlardır: /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z/.

Ünsüzler	**Özellikleri**	**Türkçe Sözcüklerde**	**Yabancı Sözcüklerde**
b	ötümlü, dudaksı patlamalı ünsüz.	büle II/2/24	élbise II/2/37
c	ötümlü, diş kökü, ön damak, patlamalı, sürtünmeli ünsüz.	bacām II/3/1	canaballah□ II/3/6
ç	ötümsüz, diş kökü, ön damak patlamalı, sürtünmeli ünsüz.	göçmenlerden II/4/23	çay I/3/125
d	ötümlü, diş kökü, ön damak, patlamalı ünsüz.	dört II/3/42	tedariḱli I/3/40
f	ötümsüz, dişsi, dudaksı, sürtünmeli ünsüz.	yufḳa I/4/226	ġafa I/4/23
g	ötümlü, art damaksı patlamalı ünsüz.	görüşürdük II/2/14	işgence II/4/42
ğ	art damak ünlülerinden sonra ünlüyü uzatır.	suğuḳđu II/5/86	eğer II/5/154
h	ötümsüz art damaksı sürtünmeli ünsüz.	hangısı II/5/243	anahtar II/5/13

j	ötümlü, diş kökü, ön damaksı sürtünmeli ünsüz.	gelijekte II/1/91	teknoloji II/1/21
k	ötümsüz, art damaksı patlamalı ünsüz.	éskiden I/1/15	şekerleni I/2/57
ķ	art veya yarı art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü	ķaynaķlanıӯú I/1/19	ķaymaķam I/5/48
l	ötümsüz, ön damaksı yanal ünsüz.	toplādıķ I/2/59	ØİdrelezʼdeI/2/59
m	ötümlü, dudaksı burunsu ünsüz.	évim I/4/17	mäzűnuyum I/6/2
n	ötümlü, ön damaksı burunsu ünsüz.	bänim II/3/14	meydanlıķ I/5/55
p	ötümsüz, dudaksı patlamalı ünsüz.	yaptıķ II/2/73	esap I/3/15
r	ötümsüz, diş kökü vurmalı ünsüz.	dere I/2/60	nazaran II/1/43
s	ötümsüz, dişsi sürtünmeli ünsüz.	su I/3/21	úsúlü I/4/5
ş	ötümsüz, art-diş kökü sürtünmeli ünsüz.	yaş I/6/24	şeyine I/6/46
t	ötümsüz, diş kökü-ön damaksı patlamalı ünsüz.	kŏnuştuķ I/4/25	tabi I/6/31
v	ötümlü, dişsi-dudaksı sürtünmeli ünsüz.	var I/3/6	sérvoş I/5/20
y	ötümlü, ön damaksı, yarı ünlü.	yüš I/3/61	köyden I/4/131
z	ötümlü, diş kökü, sürtünmeli ünsüz.	azaldı I/1/11	karpuz I/6/32

Tablo 21:Ünsüzler tablosu

2.1.1.2.2. Ölçün Dışı Ünsüzler

2.1.1.2.2.1. /ġ/ : Patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü /k/> /ġ/

/k/ ünsüzünün /ġ/ ünsüzüne dönüşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Söz içinde görülmemiştir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	-	ġilo I/1/17
Söz sonu	büyüġ I/1/16 ettiġ II/1/66	-

Tablo 22: /ġ/ ünsüzü

2.1.1.2.2.2. /ñ/ : Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü

"Nazal n" olarak da bilinen ünsüz LA'da sadece ilgi eki görevinde, bir sözcükte gözlemlenmiştir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz sonu	séniñ I/4/3	-

Tablo 23: /ñ/ ünsüzü

2.1.1.2.2.3. /þ/ : /b/ ile /p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü dudak ünsüzü /p/~/b/> /þ/

/p/ ünsüzünün /b/ünsüzüne yakın bir ses aralığında söylenmesiyle ortaya çıkmaktadır. LA'da Türkçe ve alıntı sözcüklerde söz sonunda görülmemiştir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	þıtır þıtır I/4/276	þazarına II/3/1

	þişircen I/5/18	þatlıcan I/6/34
Söz içi	ỳaþıcan II/5/103 heþsini I/1/63	ķarþuz II/5/48 soþayı II/5/86
Söz sonu	-	-

Tablo 24: /þ/ ünsüzü

2.1.1.2.2.4. /ś/ : /ş/ ile /ç/ arası, yarı patlayıcı, yarı ötümlü diş eti ünsüzü /ş/~/ç/> /ś/

/s/ ünsüzünden /ç/ ünsüzüne veya /ç/ ünsüzünden /s/ ünsüzüne dönük bir şekilde sesletilen sözcüklerde gözlenmektedir. Alıntı sözcüklerde söz sonunda görülmemiştir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	śok I/2/86 śalışaraķ II/3/6	śeşidi I/2/90 śenesindeyse I/3/57
Söz içi	génśleri I/1/11 küśük I/4/76	iśîn I/1/17 çamaśır I/3/36
Söz sonu	üś I/3/51	-

Tablo 25: /ś/ ünsüzü

2.1.1.2.2.5. /ŝ/ : /ş/ ile /j/ arası sızıcı, yarı ötümlü diş eti ünsüzü /ş/~/j/> /ŝ/

/ş/ ünsüzünün /j/ ünsüzüne veya /j/ ünsüzünden /ş/ ünsüzüne yakın bir biçimde sesletildiği sözcüklerde görülmektedir. Alıntı sözcüklerde söz başında yalnızca tek sözcükte gözlemlenmiştir.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz başı	ŝurda I/2/17 ŝóyle I/2/19	ŝey I/1/15
Söz içi	dolaŝmıyorům II/1/37 biŝde I/3/33	teknoloŝi II/1/21 keŝkē II/3/62
Söz sonu	taŝ II/5/255 saŝ I/2/32	baraŝ I/2/21 meşaŝ I/4/51

Tablo 26: /ŝ/ ünsüzü

2.1.1.2.2.6. /š/ : /s/ ile /z/ arası sızıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü /s/~/z/> /š/

/s/ ünsüzünün /z/ ünsüzüne, /z/ ünsüzünün /s/ ünsüzüne benzer biçimde sesletildiği sözcüklerde görülmektedir.

Konum	Türkçe Sözcüklerde	Alıntı Sözcüklerde
Söz başı	šu II/3/32 šekišde I/3/24	šamanındaydı I/3/82 širāt I/4/172
Söz içi	gešdįmiz II/1/83 bišim II/2/25	mešela I/2/47 cevišleri I/3/107
Söz sonu	yapıyı□š I/2/15 atmıš I/1/4	āygaš I/3/35 mįraš I/5/71

Tablo 27: /š/ ünsüzü

2.1.1.2.2.7. /đ/ : /t/ ile /d/ arası patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü /t/~/d/> /đ/

/t/ ünsüzünün /d/ ünsüzüne yakın bir biçimde söylenmesidir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	đoplanır I/4/222 đudardılar II/5/219	đātil I/4/43 đabi II/2/14
Söz içi	giđsen I/1/16 ālđmıŝ I/4/14	pađlıcanları II/5/236 h̓ükümeđđen II/1/23
Söz sonu	dörđ II/5/75 giđ II/3/42	måzođ I/1/18 süneđ II/2/36

Tablo 28: /đ/ ünsüzü

2.1.1.2.2.8. /ķ/ : Kalın /k/ ile /g/ arası ünsüz /ķ/~/g/> /ķ/

/ķ/ ünsüzünün /g/ ünsüzüne yakın bir biçimde söylenmesidir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	ķızım I/4/21 ķaynađđım II/5/174	ķısmet I/4/15 ķuruş I/5/65
Söz içi	çöcuķl̄ūmušđa I/1/10 baķma I/3/22	tabaķları I/3/37
Söz sonu	bastıķ I/2/4	kalabalıķ I/4/62

	sıcacıķ I/3/100	

Tablo 29: /ķ/ ünsüzü

2.1.1.2.2.9. /ƙ/ : İnce /k/ ile /g/ arası ünsüz /k/~/g/> /ƙ/

/k/ ünsüzünün /g/ ünsüzüne yakın bir biçimde söylenmesidir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	ƙiđđine II/5/205 ƙes I/5/16	ƙädāø I/4/58 ƙere II/1/85
Söz içi	bitđiƙđen II/2/65 büyüƙlerden II/3/61	bereƙeti I/4/97 rénƙli II/5/139
Söz sonu	gitmeƙ I/3/96 egmeƙ II/1/62	Tēfiƙ I/3/74 ōrganiƙ I/4/117

Tablo 30: /ƙ/ ünsüzü

2.1.1.2.2.10. /i/ : /ç/ ile /j/ arası ünsüz /ç/~/j/> /i/

/c/ ünsüzünün /j/ ünsüzüne yakın bir biçimde söylenmesidir. Türkçe ve alıntı sözcüklerde, söz başında görülmemektedir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	-	-
Söz içi	uiak I/3/83	þiiama II/4/41

	buu̇uk I/3/104	
Söz sonu	üi̇ I/6/7	i̧i̇ I/4/140

Tablo 31: /i̇/ ünsüzü

2.1.1.2.2.11. /ċ/ : /c/ ile /ç/ arası ünsüz /c/~/ç/> /ċ/

/c/ ünsüzünün /ç/ ünsüzüne yakın bir biçimde söylenmesidir. Alıntı sözcüklerde söz başı ve söz içinde görülmemektedir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	ċizleme I/4/250 ċocuk̦lāla II/2/15	-
Söz içi	çuċukları I/1/36 aċık I/3/40	-
Söz sonu	üċ II/5/213 süđlaċ II/5/215	iċ<hiç I/4/172 éċ<hiç II/5/86

Tablo 32 : /ċ/ ünsüzü

2.1.1.2.2.12. /c̓/ : /c/ ile /j/ arası ünsüz /c/~/j/> /c̓/

/c/ ünsüzünün /j/ ünsüzüne yakın bir biçimde söylenmesidir. Sadece alıntı sözcüklerde söz içinde görülmektedir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	-	-
Söz içi	coc̓uk II/6/94	panc̓ar I/2/17

		mec̓lişe I/3/82 c̓anım II/6/73
Söz sonu	-	-

Tablo 33 : /c̓ ünsüzü

2.1.1.2.2.13. /č/ : /ç/ ile /s/ arası ünsüz /ç/~/s/> /č/

/ç/ ünsüzünün /s/ ünsüzüne yakın bir biçimde söylenmesidir. Sadece bir alıntı sözcükte söz sonunda görülmektedir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz sonu	-	h̓ič I/2/6

Tablo 34 : /č/ ünsüzü

2.1.1.2.3. Zayıf Ünsüzler

Baskısız söylenen ünsüzler zayıf ünsüzleri oluşturmaktadır. Belli belirsiz telaffuz edilen ünsüzlerdir. Zaman zaman yanlarında bulunan ünlülerin uzamalarına sebep oldukları da görülmektedir. Metinde /x□/ biçiminde gösterilmiştir.

Konum	**Türkçe Sözcüklerde**	**Alıntı Sözcüklerde**
Söz başı	-	**h**□ič I/2/6
Söz içi	düğ̆ünleri II/5/237 yapıy̆u II/3/66	duv̆a II/4/9
Söz sonu	olúr̆ I/5/12	dekar̆ I/2/18

	geli̯ў I/2/19	-

Tablo 35: Zayıf Ünsüzler

	Süreksiz			Sürekli						
				Sızıcı			Akıcı			
	Ötümlü	**ötümsüz**	**yarı ötümlü**	**ötümlü**	**ötümsüz**	**yarı ötümlü**	**nazal**	**yanaklı**	**titrek**	**yarı ünlü**
dudak	B	p	þ				m			
diş-dudak				v	f					
diş	d	t	đ	z	s		n			
diş-damak	c	ç	ċ	j, i̇, č	ş	c̓, š				
ön damak	g	k	ķ	ğ	h			l	r	y
art damak	ġ	ķ̣	ķ̣̣				ñ			

Çizelge 1: Ünsüz Çizelgesi

2.1.2. Ses Değişmeleri

2.1.2.1. Ünlüler

2.1.2.1.1. Ünlü Uyumları ve Uyumsuzlukları

2.1.2.1.1.1. Önlük-Artlık Uyumu

Kalınlık-incelik uyumu (Karaağaç, 2015:82), büyük ünlü uyumu (Gencan, 2001:66) gibi adlarla anılan ünlülerin çıkış yerlerini ölçüt alan önlük-artlık uyumu Türk dillerinin en temel özelliklerindendir. Türkçe bir sözcükte sözcüğü oluşturan ünlülerin yalnızca ön damak veya arka damak seslerinden oluşması uyumudur (Demir ve Yılmaz, 2011:57). Sözcüğe gelen ekler, sözcüğün son hecesindeki ünlü ön

damaksa ön damak, art damaksa art damak ünlüleri ile devam eder. LA'da, Ölçünlü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi önlük-artlık uyumuna uyulur.

Önlük-Artlık Uyumu	**LA'dan örnekler**
İlerleyici Benzeşme Yoluyla (Önlüleşme)	geçinem**iyü**<<geçinemiyor II/2/108 ek**iyü**m<<ekiyorum II/2/99 bilm**iyi**m<<bilmiyorum I/4/191 n**ĕåbüsü**n<<ne yapıyorsun II/1/44
İlerleyici Benzeşme Yoluyla (Artlılaşma)	sallanırk**a** << sallanırken I/4/96 kan**ātı**m <<kanaatim II/3/71
Gerileyici Benzeşme Yoluyla (Önlüleşme)	ş**üb**eden< şubeden II/3/35 Ø**İ**dr**e**lez'de<<Hıdırellez'de I/2/59 t**en**e<tane I/3/34 fas**il**esinden< fasulyesinden II/3/66
Gerileyici Benzeşme Yoluyla (Artlılaşma)	z**ar**z**a**vađ<zerzavat I/2/ 95 nış**a**nlandık< nişanlandık II/3/27 c**an**a**b**allah̓< cenaballah II/3/6 m**ıs**afirine< misafirine I/6/50
İki Yönlü Benzeşme Yoluyla	b**ar**ab**ar**<beraber II/5/18

Tablo 36: Önlük-Artlık Uyumu

2.1.2.1.1.1.1. Uyum Dışı Örnekler

LA'da alıntı sözcüklerde ve bazı Türkçe eklerde önlük-artlık uyumunun ekler ve sözcük birleşmesi nedeniyle bozulduğu görülür.

durúcek I/5/18,	sabāleyin II/3/85,	Burgaz'daki II/5/44,
sāken II/5/100,	kızanken I/4/97,	kardeş I/3/34 vb.

2.1.2.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Türkiye Türkçesinin önemli ses olaylarından biri de düzlük-yuvarlaklık uyumudur. Kaynaklarda dudak uyumu olarak da geçen düzlük-yuvarlaklık uyumu, sözcüğün ilk hecesinde düz bir ünlü varsa sonraki hecelerde sadece düz; yuvarlak ünlü varsa sonraki hecelerde dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlülerin bulunması kuralıdır (Demir ve Yılmaz, 2011:60). LA'da düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan sözcüklerin bazıları verilmiştir.

Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	**LA'dan örnekler**
İlerleyici Benzeşme Yoluyla	s**ü**pr**ü**zü<<sürprizi I/4/57 k**ā**r̊p**ı**z <<k**a**rp**u**z I/6/33 k**o**nv**a**yı<<konvoyu I/3/84
Gerileyici Benzeşme Yoluyla	t**ŏğu**k<<tavuk I/2/80

Tablo 37: Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

2.1.2.1.1.2.1. Uyum Dışı Örnekler

Sözcük sonunda -{yor} ekinin -{yU} biçimine değişmesi ve alıntı sözcüklerdeki dizilim nedeniyle düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymayan sözcükler bulunmuştur.

geçinemiyü II/2/108,	gavurun II/5/255 ,	gidi̊yüs I/1/12

meşhur I/1/30, ekiyom I/4/147

2.1.2.1.2. Ünlü değişmeleri

2.1.2.1.2.1. İncelme (Öndamaksıllaşma)

İncelme, art damak ünlülerinin çeşitli nedenlerle ön damak ünlüsüne dönüşmesidir (Demir ve Yılmaz, 2011:81). Aynı durumu göstermek için öndamaksıllaşma terimi de kullanılır.

İncelme	**LA'dan örnekler**
/e/</a/	buyd**e**y<<buğd**a**y II/2/99 y**e** d**e**<<y**a** d**a** I/3/125
/i/<</a/	k**i**yat <<k**a**ğıt II/5/261
/i/</ı/	m**i**s**i**r<<mısır II/3/79
/ü/</o/	diy**ü**<<diy**o**r I/3/121 veriy**ü**z<<veriyor**u**z II/3/65
/ü/</u/	ş**ü**beden <ş**u**beden II/3/35

Tablo 38: İncelme

2.1.2.1.2.2. Kalınlaşma (Artdamaksıllaşma)

Ön damak ünlülerinin art damak ünlüsüne dönüşmesine kalınlaşma denir (Demir ve Yılmaz, 2011:82). Artdamaksıllaşma terimi de aynı durum için kullanılmaktadır.

Kalınlaşma	**LA'dan örnekler**
/ä/</e/	meskenımızd**ä**<meskenimizd**e** II/1/47 s**ä**n<s**e**n I/1/30

/é/</e/	y**é**di<y**e**di I/6/7 **é**skisine<**e**skisine II/1/43
/ı/</e/	zat**ı**<zat**e**n II/5/69
/ı/</i/	burdak**ı**lar<buradak**i**lar II/5/45 k**ı**mse<k**i**mse II/1/62 macurlar**ı**<muhacirler**i** II/5/120
/u/</ü/	K**u**tāya<K**ü**tahya II/1/84

Tablo 39: Kalınlaşma

2.1.2.1.2.3. Yuvarlaklaşma

Düz bir ünlünün çeşitli nedenlerle dudak ünlüsüne dönüşmesine yuvarlaklaşma denir (Karaağaç, 2015:103).

Yuvarlaklaşma	**LA'dan örnekler**
/å/</a/	m**å**šot<m**a**zot I/1/20 d**å**vullan< d**a**vulla I/2/27
/o/</a/	B**o**bäski'de< B**a**baeski'de I/4/21
/ï/</i/	**ï**şalla<**i**nşallah I/3/9 m**ï**safirlik<m**i**safirlik II/1/46
/u/</a/	bur**u**□da <bur**a**dan I/2/29 b**u**basına<b**a**basına II/5/39

/ú/</o/	ķaynaķlanıȳ**ú**<kaynaklanı**o**r I/1/19 giđmiy**ú**< gitmiy**o**r I/4/53

Tablo 40: Yuvarlaklaşma

2.1.2.1.2.4. Düzleşme

Düzleşme; o,ö,u,ü yuvarlak bir ünlülerinin a,e,ı,i düz bir ünlülerine dönüşmesidir (Karaağaç, 2015:97).

Düzleşme	**LA'dan örnekler**
/å/</o/	**å**ğlu<**o**ğlu I/3/51
/e/</ö/	**e**yle<**ö**yle II/5/88
/ı/<</ü/	m**ı**sade<m**ü**saade II/5/39
/ı/</u/	fađ**ı**rası<fat**u**rası II/5/6 çam**ı**r<çam**u**r I/4/145
/i/</ü/	fas**i**leye<fas**ü**lyeye II/5/180
/œ/</a/	y**œ**k<y**o**k I/4/42
/ú/</u/	old**ú**<old**u** I/6/7

Tablo 41: Düzleşme

2.1.2.1.2.5. Daralma

Ünlü daralması, geniş /a/, /e/, /o/, /ö/ geniş ünlülerinin daralma etkisi yapan ünsüzlerin etkisi altında a>ı, e>i, o>u,ö>ü biçiminde dönüşmesidir (Karaağaç, 2015:97).

Daralma	**LA'dan örnekler**
/ı/</a/	yak**ı**cak<yak**a**cak I/3/35 şur**ı**ya<sur**a**ya II/2/19
/i/</e/	domat**i**simi<domat**e**simi I/5/41 b**i**yendim<b**e**ğendim II/3/23
/u/</o/	y**u**ğurdu<y**o**ğurdu I/4/68 ç**u**çukları <ç**o**cukları I/6/13
/u/</a/	b**u**bam<b**a**bam II/2/92
/ü/</ö/	k**ü**yünü<k**ö**yünü I/5/ 28

Tablo 42: Daralma

2.1.2.1.2.6. Genişleme

Dar sıradan /ı/, /i/, /u/, /ü/ ünlülerinin çeşitli sebeplerle boğumlanma özellikleri bakımından geniş sıradan /a/, /e/, /o/, /ö/ ünlülerine dönüşmesine genişleme denir (Vural, Böler, 2017:121).

Genişleme	**LA'dan örnekler**
/e/</i/	b**e**beri<b**i**beri II/5/181
/ŏ/</u/	yogđ**ŏ**<yokt**u** II/3/5
/ő/</ü/	T**ő**rkiye'de<T**ü**rkiye'de II/1/22

Tablo 43: Genişleme

2.1.2.1.2.7. Büzülme

Bir ünlünün kaybolması ya da ünlü+ünsüz+ünlü dizilimde bulunan ses öbeğinin kısa veya uzun bir ünlüye dönüşmesidir (Demir ve Yılmaz, 2011:97).

gécelā<gece**leri** I/2/53, çārsana<<ça**ğı**rsana II/5/136,
bay**ā**<<bay**ağı** II/5/206, darbåzlī<<darb**oğa**z**lığı** II/3/72,
kuc**ā**na<<kuc**ağı**na II/3/103, dįldi<<d**eği**ldi II/2/12,
ark**ā**şınlan<<ark**ada**şınla II/2/14, tōmları<<t**ohu**mları II/1/29,
yāpđīnı<<yaptığını I/4/73, **ā**çlarla<<**ağa**çlarla I/3/61,
yem**ē**ne <<yem**eği**ne I/2/48

2.1.2.1.2.8. Geçişme

Türkçede iki ünlü yan yana gelmez, böyle bir durumda ikisi birleşerek tek ünlü olur (Ergin, 2002: 118). Bu ses olayına geçişme denir.

ort**ō**kul<ort**ao**kul I/6/4, n**ō**lurdu<n**e o**lurdu I/4/81,
n**ey**se<n**e i**se I/4/31, Bab**ä**ski<Bab**ae**ski I/3/72,
süđl**a**ċ<sütl**ü a**ş II/5/215

2.1.2.1.3. Ünlülerde Düşme ve Türeme

Türkçenin yapısal özelliği olarak söz başında ve sonunda bulunamayan ünsüzler veya ünsüz çiftleri vardır. Bu tür ünsüz veya ünsüz çiftlerini barındıran alıntı sözcükler, Türkçeye uyarlanmaktadır (Karaağaç,2015:94).

	Düşme	**Türeme**
Söz başı	leƙđ́rik<**e**lektrik II/5/6	-
Söz içi	yanl˛ayak<<yal**ı**n ayak II/3/11 oķmak< ok**u**mak II/5/16	-
Söz sonu		bitiyor**ı**<bitiriyor II/3/83

		napar**ı** < napar II/4/3

Tablo 44: Ünlülerde düşme ve türeme

2.1.2.2. Ünsüzler

2.1.2.2.1. Ünsüz Uyumu

2.1.2.2.1.1. Ünsüz Uyumu

Ünsüzlerin ünsüzlerle uyumudur. Ünsüzler arasındaki bir ötümlülük-ötümsüzlük uyumudur. Türkçede ötümlü ünsüzler (b,c,d,v,g,z,j), ötümlü ünsüzlerle; ötümsüz ünsüzler (p,ç,t,f,k,h,s,ş), ötümsüz ünsüzler veya sürtünmesizlerle (ğ,l,m,n,r,y) yan yana bulunabilir (Karaağaç, 2012:150).

sa**dd**ım I/5/60,	gi**dc**em II/5/116,	yo**gd**ur I/4/111
sāyi**pt**i I/1/10	ḳurudu**kç**a I/4/78	ya**pç**ak I/4/179

2.1.2.2.1.2. Ünsüz Uyumsuzluğu

Ünsüz uyumsuzluğu, LA'da hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde oldukça ileri durumdadır. Bu uyumsuzluk hem kök ve tabanlarda hem de ekleşme sırasında görülebilmektedir.

alı**şd**ık II/6/28	yü**sd**e I/2/28	é**sg**iden II/5/173
gi**tc**en I/3/96	i**şg**ence II/4/42	

2.1.2.2.2. Ünsüz Değişmesi

2.1.2.2.2.1. Ötümlüleşme

Ötümsüz seslerin ses yolunu genişleterek çıkarılan eşleri olan ötümlü ünsüzlere dönüşmesidir (Karaağaç:2015:91). Türkçe sözcüklerde son hecede bulunan /ç/, /k/, /p/, /t/ ünsüzleri tek heceli sözcüklerde ötümsüz kalır. Kural dışı kalan tek hecelilerdeki ötümsüzleşmeler için belli bir kural yoktur (Boz, 1999:449).

gidiyi**š**< gidiyoru**z** I/1/48, **ķ**almadı<**k**almadı I/1/63, i**ḥ**tiyā**c**ımız<ihtiya**ç** I/5/62, eksi**ğ**imiz<eksi**k** II/1/19, ço**g**<ço**k** I/4/252

2.1.2.2.2.2. Ötümsüzleşme

Ötümlü seslerin ses yolunu darlaştırarak çıkarılan eşleri olan ötümsüz ünsüzlere dönüşmeleridir (Karaağaç, 2015:91).

bi**š**<bi**z** II/1/28, otű**š**<otu**z** I/6/7

2.1.2.2.2.3. Süreksizleşme

Sürekli ünsüzlerin, yerini süreksiz ünsüzlere bırakmasıdır.

þi**i**ama<pi**j**ama II/4/41, çama**ś**ır<çama**ş**ır I/3/36,
śenesindeyse<**s**enesindeyse I/3/57, **ç**erbet<**ş**erbet I/2/37

2.1.2.2.2.4. Sürtünmelileşme

Patlamalı ünsüzlerin çeşitli nedenlerle sürtünmeli ünsüzlere dönüşmesidir (Karaağaç, 2015:93).

geli**j**ekte<gele**c**ekte II/1/91, sa**ŝ**< sa**ç** I/2/32, i**ś**in<i**ç**in I/1/17, h**ǐ**č<hi**ç** I/2/6, küś**ü**k<küçük I/4/76

2.1.2.2.2.5. Genizsilleşme

Geniz ünsüzlerinin benzeşme yoluyla yakınındaki ünsüzleri kendi çıkış yerlerine doğru çekmesidir (Karaağaç, 2015:75).

ya**nn**ız<ya**ln**ız I/2/43, zama**nn**ar<zama**nla**r I/5/76, bun**n**arı<bun**l**arı, I/5/64, ķada**n**<kada**r** I/2/18

2.1.2.2.2.6. İkizleşme

İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin iki ayrı heceye ait olmak şartıyla yinelenmeleri olayıdır (Karaağaç, 2015:80).

nā**ss**ı<na**s**ıl I/4/144

2.1.2.2.2.7. Nöbetleşme

Anlam ayrıcı, anlam değiştirici veya işlev farklılaştırıcı olmayan dil birimleri değişkenlerinin birbirleri yerine kullanımıdır (Karaağaç, 2015:84).

øäyat<**h**ayat I/3/85, **ø**ayvancılıķla<**h**ayvancılıkla I/1/12, üle<ö**y**le I/4/25

2.1.2.2.2.8. Ağızsılaşma

Geniz veya yutak seslerinin ağız seslerine dönüşmesidir (Karaağaç, 2015:61).

a**ll**ağırla <a**nl**atırlar I/1/26, gele**l**ek<gele**n**ek I/5/5

2.1.2.2.2.9. Dudaksıllaşma

Dudak ünlüleri ile dudak ünsüzleri yanında bulunan ünlü veya ünsüzlerin yuvarlaklaşması veya dudak ünsüzüne dönüşmesi olayıdır. (Karaağaç, 2012:126)

su**v**an<<so**ğ**an I/4/161, Erdu**v**an<<Erdo**ğ**an II/5/108, ya**v**ut<ya**h**ut I/2/46

2.1.2.2.2.10. Akıcılaşma

Sözcüklerde /b/, /d/, /g/ gibi ötümlü patlamalı ünsüzlerin; /r/, /l/, /m/, /n/, /v/, /y/, /ğ/ gibi sürtünücü olmayan, bol sesli akıcı ünsüzlerden birine veya yarı-ünlüye dönüşmedir (Karaağaç, 2015:62)

vāşķa<**b**aşka I/4/5, **k**ayrı<**g**ayrı I/3/92

2.1.2.2.2.11. Göçüşme (Metatez)

Bir sözcük içindeki iki ses biriminin yer değiştirmesidir (Deny, 2013:66). Caferoğlu'na göre (1955); Türkiye Türkçesinde ünsüzlerin karşılaşmasından veya tokuşmasından doğan söyleyiş zorluklarını gidermek için başvurulmuştur, bu ses olayı sadece ünsüzleri değil, ünlüleri de ilgilendirmelidir. Bu nedenle bu çalışmada ünlü ve ünsüz göçüşmesi olarak iki başlık altında incelenmiştir. LA'da ünlülerin de yer değiştirdiği örneklere rastlanmaktadır.

2.1.2.2.2.11.1. Ünlü Göçüşmesi

p**eş**o**t**<p**o**ş**e**t II/5/19, k**i**y**a**t <k**a**ğ**ı**t II/5/261

2.1.2.2.2.11.2. Ünsüz Göçüşmesi

ka**r**o**l**iferli<ka**l**o**r**ifer I/3/99, a**ln**ađsam<a**nl**atsam II/5/214

2.1.2.2.2.12. Ulama

Bir sözcüğün son ünsüz ile kendinden sonra gelen sözcüğün ilk ünlüsünün aynı hece içinde söylenmesidir (Karaağaç, 2015:96).

iş˳aramas̓ından I/1/11, düşđüğ̄ümüz˳için I/2/14, yer˳altından I/3/23**,** muh̓tarlık˳orası I/5/1

2.1.2.2.3. Benzeşme

Seslerin çıkış yeri veya çıkış biçimi bakımından birbirine yaklaşmasıdır (Karaağaç, 2015:65). LA'da benzeşmeler ileri düzeydedir. Pek çok sözcükte kök ve tabanlarda, ekleşme ve ulanma yoluyla benzeşme görülür. En çok görülenleri ise-/nn/- < -/nl/-, -/ll/- < -/rl/- değişmeleridir.

2.1.2.2.3.1.1. Yakın Benzeşme

Ekleşme sırasında yan yana gelen iki ünsüzden birinin diğerine benzemesidir (Karaağaç, 2015:65).

Yakın Benzeşme	LA'dan örnekler
-/nn/-<-/nl/-	bu**nn**ar<bu**nl**ar I/1/18 telefo**nn**a<telefo**nl**a II/1/62
-/ll/-<-/nl/-	a**ll**ağırla <a**nl**atırlar I/1/26
-/nn/-<-/ln/-	ya**nn**ız<ya**ln**ız I/2/43
-/dd/-<-/td/-<-/tt/-	sa**dd**ım<sa**td**ım<sa**tt**ım I/5/60
-/ll/-<-/rl/-	ede**ll**er<ede**rl**er II/5/17
-/rr/-<-/rl/-	şeke**rr**a<şeke**rl**e II/5/215

Tablo 45: Yakın benzeşme

2.1.2.2.3.1.2. Uzak Benzeşme

Söz içinde birbirinden uzakta bulunan ve birbirinin aynı veya benzeri olmayan iki sesten birinin kendi çıkış yer veya biçimini ötekinin çıkış yer ve biçimine benzetmedir (Karaağaç, 2015:66).

gele**l**ek<gele**n**ek I/5/5

2.1.2.2.4. Ünsüz Düşmesi ve Türemesi

Bir sözcükte çeşitli nedenlere bağlı olarak yeni bir ünsüzün ortaya çıkmasına ünsüz türemesi (Karaağaç, 2015:94), var olan bir ünsüzün yitimine ünsüz düşmesi (Karaağaç, 2015:71) denir. I. ve II. alt ağız bölgelerinde /h/ ünsüzünün düşmesi yaygın bir biçimde görülür, Trakya ve Balkan ağızlarında düzenlidir (Durmazer, 1996:30, Hünerli, 2006:91, Şanlı, 1990:41, Eckmann, 2004:140).

	Ünsüz Düşmesi	Ünsüz Türemesi
Söz başı	Øİdrelezde <**H**ıdırellezde I/2/54	**h**̊arsam<arsam II/5/52

	øinge<**y**enge I/4/93 øayvancılıķla<**h**ayvancılıkla I/1/12	
Söz içi	įşi<e**k**şi I/2/68	de**ss**ek<desek II/3/16 nā**ss**ı<<nasıl I/4/144 za**nn**etme<zan+etmek I/3/68
Söz sonu	nası<nası**l** II/3/104 gelirke<gelirke**n** II/4/35	

Tablo 46: Ünsüzlerde düşme ve türeme

2.2. Şekil Bilgisi

2.2.1. Ad Çekimi

2.2.1.1. İyelik Çekimi

Kişi	**Ek**	**Ünlü ile biten sözcüklerde**	**Ünsüz ile biten sözcüklerde**
I. Teklik Kişi	+{I[4]m} +{m}	øala**m** I/3/77 buba**m** I/4/18	ķardeş**im** I/1/15 toru**num** I/3/7 mülk**üm** I/3/80 kız**ım** I/6/7
II. Teklik Kişi	+{In} +{n}	kéndi**n** I/3/68	malı**n** I/1/16 télgrafı**n** II/3/37 yémekleri**n** II/5/180
III. Teklik Kişi	+{sI}	pā**sı** I/1/17	meydanında I/3/84

	+{šü} +{I}	boru**su** I/4/176 türlü**šü** I/3/106	
I. Çokluk Kişi	+{ImIš} {+mıs̓} +{mis} +{(I)mIz}	suy**umuš** I/2/19 akraba**mıs̓** I/1/37 dére**mis**i I/1/56 āvlu**muz**da I/2/47	köy**ümüš** I/1/10 ịtiyac**ımıš** I/1/48 yér**imiš** I/5/42 iş**imiz** I/1/21 dün**ümüz**e II/2/49
II. Çokluk Kişi	+{iniz}		yér**iniz** I/4/191
III. Çokluk Kişi	+{ları}		arḳadaş**ları**na I/2/56

Tablo 47: İyelik ekleri

2.2.1.2. Çokluk Çekimi

Eski Türkçe çokluk ekinin devamı olan ek (Karaağaç, 2012: 325); benzeşme yoluyla +{nAr} biçimine dönüşmüştür. +{lAr} ekinin sonundaki /r/ ünsüzünün düşmesi nedeniyle +{lA} biçimi ve bazen uzun ünlülü biçimi de metinlerde görülmektedir. Çokluk ekinin kalınlık-incelik uyumuna girmediği örnekler de mevcuttur:

Çokluk Ekleri	**LA'dan örnekler**
+{lAr}	tatl̓ilar I/1/40 çifligler I/1/56
+{nAr}	onnar̓ I/1/29 bunnar I/1/57 Yunannar I/3/57 zamannar I/5/76 insannar II/1/70
+{lA}	ḳızla I/2/56 burdakla I/6/51 gēnśle I/4/91
+{lĀ}	arabalā I/2/36 yemeḳlēmiz I/1/28
+{lä}	kedilä I/1/63
+{len}, +{lān}	günlen I/3/39 zamanlān I/3/23

Tablo 48: Çokluk ekleri

2.2.1.3. Ekli ve Edatlı Durum Çekimi

2.2.1.3.1. Yalın Durumu

Yalın durumu eksik ve çekimsizdir. Adın nesne durumdur.

Ben öle paréylä satmam. I/3/45

Bi fırın **ekmek** bitiyi̊. I/4/63

Derelere **šu** gelmişti geçen šeneki gibi, **sél** basđı. II/3/32

2.2.1.3.2. İlgi Durumu

Ekler	**LA'dan örnekler**
+{im}	ben**im** adamlar I/3/45, biz**im** dédi̦miz I/2/74, biš**im** sülale I/3/77
+{in} **+{iñ}**	sen**in** II/1/29, siz**in** yériniz I/4/191, sén**iñ** gibi I/4/3, tarlay**ın** dekarı II/3/92
+{(n)In} **+{nů̇n}**	köprü**nů̇n** yanı̊na I/1/55 o**nun**˛içi II/5/30 o**nů̇n** kız kardaşına II/5/15 onlar**ın** dū̇nleri I/5/53

Tablo 49:İlgi durumu

2.2.1.3.3. Yükleme Durumu

Yapma durumu eki II. alt ağız bölgesinde geniş ünlüye yaklaşan bir ünlü ile de kullanılmıştır.

Ekler	LA'dan örnekler
+{(y)I}	Oturukeṅ baḳđım kedi đutmuş bu ḳadar balığ̊**ı** āzına I/1/64 Yani bunnar**ı** yaşıyi̊š burda I/1/65 Bo̊rek, açma bo̊rek deriz i̧şimik dökerlē˯içine, açā̊r ḳadınlar pašı**yı** I/2/86 Çiv̊çilikté, hiç eksiğimiz˯olmadan tarımla çalışan çiv̊çi**yi** bu köyde aşā˯yuḳarı sıralamadıyım ben II/1/19 Alıylar geli**ni**, øepsi şeẙirde. I/2/40
+{i̊}	Yalnız˯istedi̧ kız**i̊** aynı. I/4/102
+{é̊}	Şindi erkeklere düşđü keşkek**é̊** yapmak II/3/62

Tablo 50:Yükleme durumu

2.2.1.3.4. Yaklaşma Durumu[17]

Yaklaşma durumu eki komşu ağızların etkisiyle (Karahan, 2011:153) II. alt ağız bölgesinde dar ünlülü kullanılmıştır.

Ekler	LA'dan örnekler
+{a}	Oturukeṅ baḳđım kedi đutmuş bu ḳadar balığ̊ı āzın**a** I/1/64 Bizim çöcuḳl̄ūmušđ̊a kőyümüš çoḳ yüksek nüfuš**a**˯sāyipti. I/1/10

[17] Geniş bilgi için bk. Erdoğan Boz, Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007, s. 67-69.

	Aşağ̆y**a** Sezayilerin yanı̇na évländim. I/4/17
+{e}	Gézélim Görélimler**e** bakıyı̇m. I/4/5 Yani genälde i̧nsanları biri̇birin**e** çoḳ yaḳındı. II/1/32
+{y}	Kızım doncak gibi øava olmadı ki, nere**yø** doncak? I/4/246
+{ı}	Şindi buray**ı** da alışdık yané. II/6/28

Tablo 51:Yaklaşma durumu

2.2.1.3.5. Bulunma Durumu

Ekler	**LA'dan örnekler**
+{đA}	Dışarda köy̆ içinde mesela, köyün bi uyluḳ**đa** da bi yér veridiḳ. II/2/18 O ateş**đe** bütün koyunu keserlē. I/2/79
+{DA}	i̇uı̇uklūmuz yanl ̧ayak başı̇kabak ayāmış**da** ayå̇kkabı yoḳ. II/3/11 Su ner**de** var? I/3/21 Gelijek**te** mi? II/1/91
+{dı}	Çiv̇çilikté, hiç eksiğimiz ̧olmadan tarımla çalışan çiv̇çiyi bu köyde aşā ̧yuḳarı sıralama**dı**yım ben.II/1/19

Tablo 52:Bulunma Durumu

2.2.1.3.6. Uzaklaşma Durumu

Ekler	**LA'dan örnekler**
+{dAn}	Ābi cam sanāyi**den** emeḱli. II/5/1

	Tōm**dan** üretme tōmları kullanmi̇yus. II/1/29
+{di̇n}	Ārr̊ķa**di̇n** tatlısı vardır onnar. I/2/51
+{đAn}	Ķaynađıķ**đan** sōna içine un çalarız I/2/68 O Bırgaz'dan marķeđ**đen** ne luzumsa alırlā, yollarlā. I/2/96

Tablo 53:Uzaklaşma Durumu

2.2.1.3.7. Araç Durumu

Ekler	**LA'dan örnekler**
+{lAn}	Öncéden ķış arabasını alay**lan** giđerdi. I/2/36 El**len** biçme. I/3/27 Orda bütün köylerden, ne var ne yoķ, øepsin**len** gőrüşürüm. I/3/115
+{na}	Şindi adamı telefon**na** çārıyorus. II/1/61
+{nen}	Katmer, gözleme, süt̨ ürünlerine annem**inen** tavukları keseriz. I/3/95
+{ylA}	Memlekete çapa**yla** tarla … ékermiş II/5/252 Biz biø ni̇ne**yle** dede ne yapcaš. I/4/60
+{ylä}	Ben öle paré**ylä** satmam. I/3/46
+{ÿle}	Kedi̇**ÿle** oturuyům burda I/1/63 Yani oraķ biçiyi̇sun komşu**ÿla** birleşiyůsun biçi̇yůsun. II/1/53

Tablo 54: Araç Durumu

2.2.2. Eylem Çekimi

2.2.2.1. Kişi Çekimleri

2.2.2.1.1. I. Tip Kişi Ekleri

Geniş zaman, şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman ve gereklilik kipleriyle kullanılan eklerdir. Zamir kökenli kişi ekleri olarak da bilinir.

	Geniş Zaman	**Şimdiki Zaman**	**Öğrenilen Geçmiş Zaman**	**Gelecek Zaman**	**Gereklilik Kipi**
I. Teklik Kişi	eker**im** I/4/148	bil̄**um** I/2/67	etmiş**im** I/5/80	yapıca**m** I/6/19 bilemeyce**n** II/4/25	-
II. Teklik Kişi	ayıglar**sın** II/5/161	gidiẏosun II/1/54	-	-	-
III. Teklik Kişi	ẏapar**(ø)** II/2/98	düşüyoru**(ø)** II/3/88 gidiy**(ø)** I/2/44	gelmiş **(ø)** I/3/19	olcak**(ø)** I/3/66	-
I. Çokluk Kişi	çārı**š** I/2/48	çārıyor**us** II/1/61 gidiyi**š** I/1/51 yaptırū**z** I/6/49	başlamış**ık** I/4/23 gelmiş**ik** II/5/55	yapıca**š** I/2/19	-

II. Çokluk Kişi	anmaš**sınız** II/5/239	napıy**nız** I/4/57	yapamış**ınıš** I/4/172	yapca**nız** I/4/171	-
III. Çokluk Kişi	götürür̓**ler** I/3/91 verill**er̓** II/5/49	diyü**le** I/3/64 gidiy**ler** I/2/41	yakmışl**ar** I/3/60 karıştırmış**lā** I/4/40	doncak**lar** I/4/245	-

Tablo 55: I. Tip Kişi Ekleri

2.2.2.1.2. II. Tip Kişi Ekleri

Görülen geçmiş zaman ve şart kipiyle kullanılan kiş ekleridir. İyelik kökenli kişi ekleri adıyla da bilinir. LA'da I. alt ağız bölgesinde şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve gelecek zaman II. teklik kişi çekiminde de iyelik kökenli kişi eki kullanımı görülmüştür: basıy**i̓n** I/3/37, saçmış**ın** I/4/130, alıca**n** I/1/21 vb.

	Görülen Geçmiş Zaman	**Şart Kipi**
I. Teklik Kişi	bū̆düm I/2/6	Éski düğ̆ünleri bén size üċ gün anlađsa**m** bitiremeššiniš zaten. II/5/213
II. Teklik Kişi	éktin I/4/120	Ne ara**sa**n var! I/3/106 İstersen bir˛aya kalsa**n** da bi şey olmaš deyenler var komşular̓dan. II/3/37
III. Teklik Kişi	uzaķlaşđı II/1/34	Øani göçmén olsa(**ø**) da onlā da kalkđı öteye. I/3/109 Kāššа(**ø**) da kašmıylar. I/5/45

I. Çokluk Kişi	yapđ**ıg** I/2/10 sađđ**ık** I/4/53	Az dess**ek** de yani ōlä. II/3/16
II. Çokluk Kişi	sülemedi**niš** I/4/172	-
III. Çokluk Kişi	śıkādı**lā** II/4/43 sađđı**lā** I/4/55	-

Tablo 56: II. Tip Kişi Ekleri

2.2.2.1.3. III. Tip Kişi Ekleri

İstek ve emir kipi çekimlerinde kullanılan kişi ekidir.

	İstek Kipi	**Emir Kipi**
I. Teklik Kişi	alay□m II/5/20 déyim I/5/46	-
II. Teklik Kişi	yāzmayasın I/5/64 gelesen I/3/89	zannetme I/3/68
III. Teklik Kişi	istemesin I/4/99 sülesin I/4/100	dönsün II/5/137
I. Çokluk Kişi	gidelim I/3/39 yapalım II/3/43	-
II. Çokluk Kişi	-	süleyin II/5/6
III. Çokluk Kişi	-	girsinlermiş II/5/257

Tablo 57: III. Tip Kişi Ekleri

2.2.2.2. Şekil ve Zaman Çekimleri

2.2.2.2.1. Geniş Zaman

	-{r}, -{rı} **-{Ø}**	**-{ír},** **-{er}**	**-{ar},** **-{iṙ}**	**Olumsuzluk** **-{mAš}, -{mAs}**
I. T. K.	tanırım II/5/2 kılarım I/3/114 ekerim I/4/148	dinlerem II/5/237	-	-
II. T. K.	éḱérsin I/4/163 çalışırsın I/3/62	-	çapalaṙsın I/4/163	alamaššın I/1/57
III. T. K.	geđirir II/5/19 kāḳar II/5/41 naparı II/4/3	gelír II/5/3	ilgiléndiriṙ I/1/55 yapaṙ I/4/161	gelmes II/5/3
I. Ç. K.	çārıš I/2/48 alırız I/3/127	-	-	
II. Ç. K.	-	-	-	anmašsınız II/5/239
III. Ç. K.	koyurlar II/3/60 verilleṙ II/5/49 alīlādı II/2/37		dökeṙler I/2/51 götürüṙler I/3/91	-

Tablo 58: Geniş zaman çekimi

Birleşik Zaman Çekimi	LA'da Geniş Zamanın Birleşik Zaman Çekimi
Hikâye	oynar̊dık̨. II/2/15
Rivayet	koşarmış II/5/75
Şart	dersen I/1/15

Tablo 59: Geniş zaman birleşik zaman çekimi

2.2.2.2.2. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman LA'da birçok farklı biçimbirimle ifade edilir. ÖTT'de kullanılan -{yor} ve -{mAKtA}- eklerinden sadece -{(I)yor}- ekinin değişmiş hali görülmektedir. Şimdiki zaman eklerinin farklılığı aynı zamanda LA'nın alt ağız bölgelerini belirleyen temel özelliktir. Alt ağız bölgeleri -{yoru} şeklinin kullanılıp kullanılmamasına göre belirlenmiştir. Bununla birlikte bütün biçimlerin kullanımına bakıldığında alt ağız bölgeleri arasında kesin sınırlar çizilememiştir. -{yoru}- kullanımı sadece II. alt ağız bölgesinde bulunurken bunların dışındaki kullanımları düzenli değildir, her iki bölgede de kullanılmaktadır. Hatta aynı kullanıcı tarafından birkaç farklı şimdiki zaman ekinin kullanıldığı da görülmüştür.

I. Alt Ağız Bölgesi: -{I⁴yI⁴}, -{Ū}-, -{yo̊}-, -{yI̊⁴}-, -{y}-, -{ẙı}, -{ȳú}-, -{yo̊r}-

II. Alt Ağız Bölgesi: -{yor}-, -{yŏr}, -{yori̊}, -{yoru}-, -{yor̊}-, -{yo}-, -{yő}-, -{yó- -{yő}-, -{yů}-, -{yU}-, -{yű}-, -{yo̊}-, -{ẙU}-, -{ẙů}-, -{yI̊}-, -{yı}-, -{yï}-, -{y}-,
-{Ø}-

Şimdiki Zaman Ekleri	**-{ (I⁴)yI⁴}- -{yŏ}- -{yo}- -{yä̊}-**	**-{ū̃}- -{ū}- -{į}-**	**-{yI̊⁴}- -{yo̊}-**	**-{y}-, -{ẙı}-, -{ȳú}**	**Olumsuzluk**
I. T. K.	konuşuyä̊m I/4/3 yōruyum I/4/70	bilūm I/2/67	oturuyů̊m I/1/64 bakıyi̊m I/4/48 ékiyim I/5/40	diyim I/3/38 ısmarlıyım I/3/126 øāyret̨ediyů̊m I/4/7	kıyamıyım I/3/80 bilmiyo̊rum I/5/41 giđmiyim

					I/2/97
II. T. K.	-	-	basıyı̊n I/2/37 bırakıyı̊n I/3/37 øatırlı̊yun I/4/97	yapıẙsn I/1/30 buluysun I/3/27 yétiştiriẙsin I/5/43 çalıysın I/4/267	-
III. T.K.	geçiyü I/1/61 geliyį I/1/12 yeniyo I/2/51 kızarıyi I/4/252 devam ediyi I/2/28 oluyu I/4/66	édį I/2/36 olū I/2/43	batırıyı̊ I/1/57 yayılıyı̊ I/3/20	çalışıy I/6/37 gidiy I/2/44 oynanıẙı I/5/59 ḳaynaḳlanıȳú I/1/19 oluȳ I/1/21 kuruy□u I/2/18 gelįy□ I/2/19 oḳuy I/2/99	olmuẙı I/4/66 olmuy I/5/34 para yapmıyo I/1/16
I. Ç. K.	gidiyiš I/1/51 yapıyız I/6/24	yaptırūz I/6/49	yaşıyı̊š I/1/65 satıyš I/1/18	yapüyz I/6/32 gidiẙüs I/1/12 alıyš I/1/18 gidiyiš I/1/48 yapıyı□š I/2/15	-
II. Ç. K.	-	-	-	napıynız I/4/57 yapıynıš I/4/171	-
III. Ç. K.	diyüle I/3/65-4 oluyolar̊ I/3/96	-	-	gidiyler I/2/41 geçiyler̊ I/3/20 alıylar I/5/23	gétirmiyler I/5/39

Tablo 60: I. Alt Ağız Bölgesi şimdiki zaman çekimi

Şimdiki Zaman Ekleri	**-{yor}, -{yŏr}, -{yor̊} -{yoru}-, -{yor̊}-, -{yo}- -{yő}-, -{yó}-, -{yő}-**	**-{yů}-, -{yU}-, -{yű}-, -{yȯ̊}-, -{ẙU}-, -{ẙű̊}-, -{yİ̊}-, -{yı}-, -{yï}-, -{y}-, -{Ø}-**	**Olumsuzluk**
I. T. K.	diyom II/1/39 oturuyor̊ům II/1/10 söylüyorum II/1/76 kıymet veriyom II/3/16	ekiyűm II/2/99 ekı̊yüm II/2/99 hatırlayım II/4/56	dolaŝmıyorům II/1/37 gidemiyŏm II/3/2 durmuyum II/3/1 bilmeyom II/4/60 bilmiyorum II/5/16

			ilgilenmiyom II/6/32
II. T. K.	kesiyon II/5/109 asıyosun II/6/81 süpürüyosun II/6/81 alıyosun II/6/95	nė̊åbüsün II/1/44 neš̊ısün II/1/44 gidiyo̊sun II/1/54	bulamıysı̊n̊ II/1/44
III. T. K.	deỷişiyo II/1/21 kaynıyŏr II/3/60 bitiyori̊ II/3/83 düşüyoru II/3/88 duruyor II/5/91 ödüyó II/5/110 oluyŏ II/6/65 gidiyő II/6/89	geçiỷů II/1/44 kopuyů II/1/51 gidiyü II/2/96 gidiyű II/2/97 karşılıyu II/2/100 yapıỷu II/3/66 pişiriỷü II/3/66 azalűyü II/3/91 kalıyı II/6/31 çok biliyï II/6/34 seçiyi II/6/61	tanımıyı II/1/50 yapılmıyŏ II/3/65 çıkamıyı II/3/ 93 geçinemiyü II/2/108 olmuyů II/3/78 gelmiyor II/5/89 vermiyo II/5/109 unuđmuyō II/6/31
I. Ç. K.	çārıyorus II/1/61 yapıyoš II/2/113 yapıyoruš II/5/173	kullanı̊yus II/1/28 koyuyůz II/1/62 getiriyı̊š II/1/62 ekiyüš II/2/113 veriyüz II/3/65	kullanmı̊yus II/1/29 satamıyuz II/2/108 satamıyuš II/2/108 götürmű̄š II/2/114 sōpet̬edemeys II/1/44
II. Ç. K.	-	-	-
III. Ç. K.	kuruyolar II/1/70 kuruduyorlar II/5/235 yapıyolā II/6/94 koyuyolar̊ II/6/95	yapıyular II/3/63 okuyula II/4/7 yapıylar II/6/91	dinlemiyů̊lå̊r II/1/93

Tablo 61:II. Alt Ağız Bölgesi şimdiki zaman çekimi

Birleşik Zaman Çekimi	**LA'da Şimdiki Zamanın Birleşik Zaman Çekimi**
Hikâye	oluydu I/1/40 yapıyå̊dık II/1/45 kalıyı̊du II/1/47

	kaynaşıydı II/1/49 oluyuladı II/1/49
Rivayet	yapıymışlar I/5/57 kalkmıym̓iş II/1/56
Şart	ekiyse I/3/27

Tablo 62: Şimdiki zaman birleşik zaman çekimi

2.2.2.2.3. Görülen Geçmiş Zaman

	-{dI}-	**-{đI}-**	**Olumsuz**
I. T. K.	dūdum I/2/6 bū̄düm I/2/6	bakđım I/1/64 sađđım I/5/2	bakđıđđırmadım I/4/47
II. T. K.	éktin I/4/120	-	bulamadın I/6/2 görmedin I/4/247
III. T. K.	bitirdi I/1/63	çıkđı I/3/35 uzakļaşđı II/1/34	ķalmadı I/1/63
I. Ç. K.	ekiyi̇dik I/2/13 aldık I/3/56	yapđıg I/2/10 sađđık I/4/53	-
II. Ç. K.	-	-	sülemediniš I/4/172
III. Ç. K.	śıkādılā II/4/43	sađđılā I/4/55 yapđıla II/4/42	inanamadılā I/4/56

Tablo 63: Görülen geçmiş zaman çekimi

2.2.2.2.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

	-{mIş}-	**Olumsuz**
I. T. K.	etmişim I/5/80, unudmuşum II/4/54	
II. T. K.	saçmışın I/4/130	
III. T. K.	gelmiş I/3/19	
I. Ç. K.	başlamışıḳ I/4/23 gelmişik II/5/55	
II. Ç. K.	yapamışınıš I/4/172	
III. Ç. K.	yakmışlar I/3/60, karıştırmışlā I/4/40	geçememişler I/3/21

Tablo 64: Öğrenilen geçmiş zaman çekimi

2.2.2.2.5. Gelecek Zaman

	-{cA}-, -{I^{4}cAk}-	**Olumsuz**
I. Teklik Kişi	yapıcam I/6/19	çıkmacam I/3/68
II. Teklik Kişi	alıcan I/1/20, çıḳıcan I/3/4	
III. Teklik Kişi	olcak I/3/66 olucak I/3/120	
I. Çokluk Kişi	yapıcaš I/2/19	
II. Çokluk Kişi	yapcanız I/4/171	
III. Çokluk Kişi	doncaklar I/4/245	

Tablo 65: Gelecek zaman çekimi

2.2.2.2.6. Emir Kipi

I. Teklik Kişi	-
II. Teklik Kişi	zannetme I/3/68
III. Teklik Kişi	dönsün II/5/137
I. Çokluk Kişi	-
II. Çokluk Kişi	süleyin II/5/6
III. Çokluk Kişi	-

Tablo 66: Emir kipi çekimi

2.2.2.2.7. Şart Kipi

	-{sA}-
I. Teklik Kişi	Éski düğünleri bén size üċ gün anlad**sa**m bitiremeššiniš zaten. II/5/213
II. Teklik Kişi	Ne ara**sa**n var! I/3/106 İstersen bir ̬aya kal**sa**n da bi şey olmaš deyenler var komşular̊dan. II/3/37
III. Teklik Kişi	Øani göçmén ol**sa** da onlā da kalkđı öteye. I/3/109 Kāš**sa** da kašmılar. I/5/45
I. Çokluk Kişi	Az des**se**k de yani ōlä. II/3/16
II. Çokluk Kişi	-
III. Çokluk Kişi	-

Tablo 67:Şart kipi çekimi

2.2.2.2.8. İstek Kipi

	-{A}-, -{AlI}-
I. Teklik Kişi	alay□m II/5/20 déyim I/5/46
II. Teklik Kişi	yāzmayasın I/5/64 gelesen I/3/89
III. Teklik Kişi	istemesin I/4/99 sülesin I/4/100
I. Çokluk Kişi	gidelim I/3/39 yapalım II/3/43
II. Çokluk Kişi	-
III. Çokluk Kişi	yaþaydılar I/1/40

Tablo 68: İstek kipi çekimi

2.2.2.2.9. Gereklilik Kipi

LA'da gereklilik kipi ile çekimlenmiş eyleme rastlanmamıştır.

2.2.2.2.10. Bildirme Şekli

Geniş zaman kullanımı bugün için ekleşme süreci tamamlanmıştır. Bundan dolayı "bildirme şekli" olarak da bilinir. Geniş zaman kullanımına art zamanlı olarak baktığımızda 3. teklik kişide "i-" yerine "dur" kullanıldığını görmekteyiz.

I. T.K.	+{(ı)m}	yaşındáyım I/1/4
II. T.K.	+{sın}	Burgašlı mısın? I/3/69
III. T. K.	+{ϕ}, +{DI^{4}r}	var. I/2/32 yokdur I/2/96
I. Ç. K.	-	-
II. Ç. K.	+{sI^{4}nI^{4}z}	Siz nassınız? II/4/1 İyi misiniz? II/4/1
III. Ç. K.	-	-

2.2.2.3. Soru Şekli

Ō, olmaš mı beya? I/3/3

Damata yakılıyo muydu? II/6/73

Évladım dünyaya gelmiş he mi? II/3/103

KAYNAKÇA

Arslan, Ali (2004). Balkan Savaşlarında Lüleburgaz muharebeleri, *90. Yılında Balkan Savaşları ve Lüleburgaz Muharebeleri Ulusal Sempozyumu 26 Ekim 2002,* Görünüm Yayınları: Lüleburgaz.

Arslan, Ali (2010). *Kasabadan kente bir cumhuriyet yürüyüşü Lüleburgaz eğitim ve kültür tarihi* (c.1). Görünüm Yayınları:Lüleburgaz.

Arslan, Ali (2013). *Dünden bugüne Büyükkarıştıran- ekonomi, siyaset, kültür, eğitim.* Ada Ofset: İstanbul.

Âşık Paşazade (2003). *Osmanoğulları'nın tarihi*, (Kemal Yavuz, M. A. Yekta Saraç, çev.) Koç Kültür Sanat Tanıtım A.Ş.:İstanbul.

Başdaş, Cahit (2006). Türkiye Türkçesinde aslî uzunluk belirtileri, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, S. 2004/II, Ankara, s. 19-30;

Boz, Erdoğan (1999). Türkçe asıllı kelimelerde son ses ç, k, p, t ünsüzlerinin ötümlüleşme veya ötümsüz kalma sorunu, *Türk Dili*, S. 605, s. 447-455, Ankara.

Boz, Erdoğan (2001). Ünsüz düşme ve kaybolmalarında terim ve tasnif sorunu, *Türk Dili*, S. 600. s.856-864, Ankara.

Boz, Erdoğan (2007). *Türkiye Türkçesinde +{A} durum biçimbirimi*, Gazi Kitabevi: Ankara.

Buran, Ahmet (2006). Çağdaş Türk yazı dillerinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında ikincil uzun ünlüler, *II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni*, Kayseri, 10-12 Nisan 2006.

Caferoğlu, Ahmet (1955). Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi, *TDAY-Belleten.* s. 1-7 Retrieved from http://dergipark.gov.tr/belleten/issue/37782/436114

Demir, Nurettin (2000). Anadolu Ağızlarında Birinci Çoğul Kişi İstek Eklerinin İkilik Bildiren Bir Değişkesi, *Türkçenin Ağızları Çalıştay Bildirileri*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi: İstanbul.

Demir, Nurettin ve Yılmaz, Emine (2015). *Türkçe Ses Bilgisi*, (Editör: Hülya Pilancı), Anadolu Üniversitesi Yayınları:Eskişehir.

Deny, Jean (2013). *Türk dili gramerinin temel kuralları Türkiye Türkçesi*, (Oytun Şahin çev.) Türk Dil Kurumu Yayınları:Ankara

Doğan, Özden ve Bayraktar (2018) *Trakya Ağızları Sözlüğü,* Trakya Üniversitesi, Edirne.

Durmazer, Ayhan (1996). *Tekirdağ ili Saray ilçesi köyleri ağız derlemeleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne.

Dursun, Mehmet Erdem (2008). Anadolu Ağızlarında görülen birincil ünlü uzunlukları üzerine, *Turkish Studies*, 3/3, Ankara, s. 502-562;

Eckmann, J (2014). Edirne Ağzı. İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri, 0 (18), 135-150. Retrieved from http://dergipark.gov.tr/fsmiadeti/issue/6495/86044

Eckmann, J , Mansuroğlu, M (2012). *1959 Yılı Trakya Dialektoloji Gezisi Raporu,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 9 (0), 113-118. Retrieved from http://dergipark.gov.tr/iutded/issue/17048/178045

Eckmann, Janos (2004). Edirne ağzı, (Oğuzhan Durmuş çev.), *İlmî Araştırmalar*, S. 18, İstanbul, s. 135-150.

Eker, Süer (2010). *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.

Erdem, Mehmet Dursun ve Gül, Münteha (2006). Kapalı e (é) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi, *Karadeniz Araştırmaları*, S. 11, s.111-148.

Erdem, Mehmet Dursun, Dağdelen, Güner (2012). Karabük ve Yöresi Ağızları (giriş-inceleme-metinler) , Karabük Valiliği Yayınları: Karabük

Ergin, Muharrem (2002). *Üniversiteler için Türk Dili*, Bayrak Yayınları: İstanbul.

Erzen, Afif (1994). *İlk Çağ Tarihinde Trakya*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları:İstanbul.

Gülensoy, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Gülsevin, Gürer (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Gülsevin, Gürer (2009). Eski Anadolu Türkçesi ağızlarında uzun ünlüler üzerine, *Dil Araştırmaları*, Güz 2009, S. 5, Ankara, s. 39-56;

Gülsevin, Gürer ve Boz, Erdoğan (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi: Ankara.

Günşen, Ahmet (2008). Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Özellikler, *Turkish Studies*, V. 3/3, Ankara, s. 402-470.

Hünerli, Bülent (2006). *Kırklareli Babaeski merkez ilçesi ve köyleri ağız incelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne.

Karaağaç, Günay (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları: Ankara.

Karaağaç, Günay (2015). *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları: İstanbul.

Karahan, Leylâ (2011). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması (2. Baskı)*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Korkmaz, Zeynep (2005a). Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I. Cilt*, s.443-358, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Korkmaz, Zeynep (2005b). Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Ünlü Uzunlukları Hakkında, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar II. Cilt*, s.123-127, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Korkmaz, Zeynep (2010). *Gramer Terimleri Sözlüğü (4. Baskı),* Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Nemeth, Gyula (1983). Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine, *TDAY Belleten 1980-1981*, Ankara, s. 113-167.

Nemeth, Gyula (1983). Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine, *TDAY Belleten 1980-1981*, Ankara, s. 113-167.

Onurkan, Somay (1988). *Doğu Trakya Tümülüsleri: İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Trakya Toplu Buluntuları. Maden Eserleri*, C. 26, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

Özdoğan, M., Parzınger, H., Karul N.. (1999). Kırklareli höyüğü 1997 yılı kazısı, *20. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. 1, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 139-164.

Öztuna, Yılmaz (1994). *Büyük Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devleti'nin Siyasi, Medeni, Kültür, Teşkilat ve Sanat Tarihi*, 1. Cilt, Ötüken Yayınları: İstanbul.

Sevin, Veli (2003). Eski Anadolu ve Trakya Başlangıcından Pers İmparatorluğu, *Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi,* İletişim Yayınlar: İstanbul, s:70

Sevin, Veli (2003). Eski Anadolu ve Trakya Başlangıcından Pers İmparatorluğu, *Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi*, İletişim Yayınlar: İstanbul, s:70

Şahin, Cemalettin (2006). *Türkiye Fiziki Coğrafyası*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara.

Şanlı, Cevdet (1990). *Kırklareli ili merkez ilçe köyleri ağızları*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

Tekin, Talat (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yayınları, Ankara.

Tezcan, A (2016). Hamitabat sahası doğal gaz alanının kuyulardan kazanılan termal parametreler ile yeniden değerlendirilmesi, *Jeofizik Dergisi,* 13 (1). Retrieved from http://dergipark.gov.tr/jeofizik/issue/16132/168754

Tuna, Osman Nedim (1986). *Türk dilbilgisi (fonetik-morfoloji)*, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları, Malatya.

Türk Ansiklopedisi (1976), *Lüleburgaz*, Millî Eğitim Basımevi: Ankara, c. 23, s:111

Türk Ansiklopedisi (1976), *Trakya*, Millî Eğitim Basımevi: Ankara, c.31, s:379-381

Türkçe Sözlük (2011). 11. baskı (haz.: Şükrü Halûk Akalın ve diğerleri), TDK Yayınları: Ankara.

Yılmaz, Emine (2007). Ana Türkçede kapalı e ünlüsü, *Turkology In Turkey, Selected Papers, Studia Uralo-Altaica* 47: 521-539, (Editörler: László Károly, N. Demir, E. Yılmaz) Szeged.

Zengin, Burhaneddin (2006). *Türkiye genel ve bölgeler turizm coğrafyası*, Değişim Yayınları: İstanbul, s.207-214

Elektronik Kaynaklar:

Büyükkarıştıran Belediyesi (17.06.2018, 13.00) http://www.buyukkaristiran.bel.tr /Beldemiz.8.0.html

CNN Türk (16.10.2015, 12.30) *Dünyanın Üçüncü Longozu: İğneada* https://www.cnnturk.com/turkiye/dunyanin-ucuncu-longozu-igneada

Evrensekiz Belediyesi, (17.07.2018, 13.20) http://evrensekiz.bel.tr/Belde-Tarihi.19.0.html

Hürriyet Gündem (29.03.2014, 14.00) *Trakya'da İlk Kez Hitit İzi Bulundu* http://www.hurriyet.com.tr/kultur-sanat/haber/25014327.asp

Haber Türk (10.07.2018, 13.30) *Milli Parka Termik Santral İsyan Ettirdi*, http://www.milliyet.com.tr/milli-parka-termik-santral-isyan-ettirdi-gundem-16197

Nişanyan, Sevan (27.05.2018, 12.40). *Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, http://nisanyansozluk.com

Orman ve Su İşleri Bakanlığı (22.04.2018, 12.30) *Ergene Havzası Koruma Eylem Planı* http://ergene.ormansu.gov.tr/ergene2/AnaSayfa/Konumu.aspx?sflang=tr

Orman ve Su İşleri Bakanlığı a (10.07.2018, 14.00) *İğneada Longoz Ormanları- Kuş Türleri* http://bolge1.ormansu.gov.tr/1bolge/Files/t%C3%BCm%208.pdf

Orman ve Su İşleri Bakanlığı b (10.07.2018, 15.20) *İğneada Longoz Ormanları-Longoz Bitkileri*, http://bolge1.ormansu.gov.tr/1bolge/Files/t%C3%BCm%206.pdf

Resmi Gazete (16.04.2018, 12.00)
http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206.pdf

Trakya Net (04.07.2018, 15.00)
http://www.trakyanet.com/trakya/kirklareli/luleburgaz/luleburgaz-koyleri.html

Türkiye İstatistik Kurumu (04.07.2018, 14.40)

https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr

Lüleburgaz Belediyesi (20 Temmuz 2018, 12.30)

https://www.luleburgaz.bel.tr/kentimizin-cografyasi/

3. BÖLÜM

METİNLER

I. ALT AĞIZ BÖLGESİ

I/1

ALACAOĞLU

Kaynak kişi : Rahmi ÇETİN (64, Gacal)

Derleyen : Merve MUTLU

Derleme yeri : Kahvehane

Derleme tarihi: 26.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Eski hayat, sohbet, tarım.

1 **B:** **Adınız?**

2 **RÇ:** Rāḫmi Çetin

3 **B:** **Kaç yaşındasınız?**

4 **RÇ:** Atmıš dőrt yaşındáyım.

5 **B:** **Hep burada mıydınız, yoksa?**

6 **RÇ:** Burdaydım.

7 **B:** **Eşiniz buralı mı yoksa başka köyden mi?**

8 **RÇ:** Buralı, buralı.

9 **B:** **Çocukluğunuzla şimdiki arasında köyde fark var mı çok?**

RÇ: Var. Bizim çöcuḳlūmušḋa köyümüš çoḳ yüḵseḵ nüfuša˯sāyipti. Şinḋi nüfusumu˯azaldı. Bu da génślerin iş˯aramaśından dolayı, Lüleburgaš'a gitmesinden göçten ileri geliyį. Eh˯işte, çiftçilikle øayvancılıḳla ūraşıp gidiẏüs.

B: Tarımda eskisiyle yenisi arasında nasıl farklılıklar var? Şimdi mi daha iyi, eskiden mi daha iyiydi?

RÇ: Ḳardeşim˯éskiden hér ŝey iyiydi. Şindi iyi deyen bi şey yok yani. Neye dersen? Hér şéy˯ateş pāsı. Senin malın para yapmıyo. Dışarı giđsen biø şey almā hér şéy büyüġ para, ateş pāsı. Onůn iśín éskiden dā˯įẏdi. ē̄şkiden satıydıġ bi ġilo būday alıydıġ bi ġilo måzođ. Ş̊imdi satıyš yirmi kilo būday˯alıyš bi kilo måzođ. Bunnar˯øer yerde béle meydanda, geçimler buradan ḳaynaḳlanıȳú. Başḳa bi şey yok. O zamanın şarđlarınla bu zamanın şarđları çoḳ deẏişti. On kilo buğ̊day verı̊cen bir kilo måšot alıcan şu anda. Bišim de işimiz måzotlan būdaylan˯oluȳ˯artı̊ḳ.

B: Peki, eskiden beri buraya ait olan yemek var mı? Meşhur olan?

RÇ: Yok, öyle bi şeylerimis, yörelerimiš yok.

B: Mesela eskiden Çiftlikköy'de hamur kızartma gibi yemekler varmış. Sallamaymış adı.

RÇ: Allađırla, anlađılar.

B: Buralarda yok mu öyle?

RÇ: Var yemeḵlēmiz ama tārį eser bi gelmiŝ geçmiş şeyimiz yoḳ. Onlar đā başḳa göçmen. Yunan göçmeni gelba onnar□, Selānik. Bišim Dūncübaşı da Selāniḵ'đi. Onların mesela keşkeḵleri meşh□ur. Sän ne˯iş yapıẏsn?

MM: Ben emekliyim, Trakyacamdan.

RÇ: Trakyacamdan. Ḳaçta?

MM: Daha bir sene olmadı. İki ay sonra bir sene olacak.

RÇ: Ziya Çétin, Gŏgŏ.

MM: Gogo Ziya'yı bilmem mi?

RÇ: ē, amĭca çuçuķlarıyıs, üśümüzde. Biz ķardéş çuċuķları Ziya'lan. Onnar burálı. Onnar da bišim akrabamıś.

MM: Gogo Ziya… Yeni işe girdiğimize bizim sendikacılarımızdı onlar.

B: Peki, Hıdırellez'de yaptığınız adetler neler?

RÇ: Øıdrelez. Evelce oluydu onlar, øedreleš yaþaydılar, atlamalar, işđe, tatlĭlar matlĭlar bi şeyler yapıydılar ama şimdi o øıdrellešler ķalķtı.

B: Eskiden nasıl yapılıyordu peki?

RÇ: Valla éśkiden yapıydılar˛işte, atéş yaķıydĭlar, bi şéylér yapıydılar, üzernden˛atlıydĭlar. Salıncaķ salanıydılar, bi şéyler yapıydılar, olan şéyler bunlar. Ama onnar geçti, ağ̆açlık olan yerlerde gidip ēlence yaparlardı.

B: Peki, yarın Burgaz'da pazar var. Pazara gidiyor musunuz yoksa buradan sağlayabiliyor musunuz?

RÇ: Yoķ, įtiyacımıš˛oldū zamanlar Lülėburgaš'a da gidiyiš.

B: Çoğunlukla nerelere gidiyorsunuz? Burgaz, Muratlı falan…

RÇ: Şimdi alışveriş˛olaraķtan yüzde seƙsen Lülėburgaš'a gidiyiš. Zaten vilāyeđ şey ķašamıš da orası oldū için, başķa ķasabalara işimiš düşerse gidiyiš, işimiz düşmešse giđđįmiš yoķ.

B: Gelecekle ilgili bir kaygınız var mı? Ergene kötü, sulama…

RÇ: Sen şini śok güšel bi soru sordun bize, gelĭceƙđen bi şey sordun da. Sana ben şindi şurdan şu köprünŭn yanĭna gidip đe bi şey göstersem. Bunlar, yani, ilgiléndirĭr bélƙi, bélƙi de ilgilendirebilir, onları da gündeme alır çifligler şindi bišim déremisi

batırıyi̇. Yārın őbür gün nefeš alamaššın. Yani gelicek̆đen ķaygımıs bu. Te işđe bunnar da, Érgene gibi. Aynisı, aynı Érgene'den …

B: Anladım. Tüm pislik orada diyorsunuz yani, derede.

RÇ: E çok diğ̇il te, şu tabelanın oldū yér, bu ķadar. Bisim köyümüšün̨ orta yérinden geçiyü.

B: Yani hem hayatı hem tarımı tamamen bitirmiş durumda.

RÇ: Tabi tabi. Heþsini bitirdi. Bir đane canlı ķalmadı bak. Şurda kedilä var, kedi̇ẏle oturuyům burda. Oturuken̂ bak̆đım kedi đutmuş bu ķadar balığ̇ āzına, őlü balığ̇ı gidiyi̇ eve gidiyi̇. Yani bunnarı yaşıyi̇š burda. Gelicekđe bunları yaşıyi̇z yani. İleri dūru bi o rišķımıš yog.

I/2

ÇENGELLİ

Kaynak kişi : Ahmet Yürük (80, Gacal)

Derleyen : Merve MUTLU, Mustafa MUTLU

Derleme yeri : Kahvehane

Derleme tarihi: 26.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Tarım, Hıdırellez ve düğün âdetleri

B: Adınız?

AY: Āmet Yürük.

B: Kaç yaşındasınız?

AY : Seksän yaşına bastıķ şindi**.**

B: Hep burada mıydınız?

AY: Burda. H□ič devamlı, dūdum bū̄düm buralı.

B: Eşiniz?

AY: Eşimiz burda. Evrenseğiz'den hanımı aldıķ yanı buraya.

B: Mesleğiniz?

AY: Çifçiliķ. Buydey, ayçic□eğ□i. Hayvancılıķ da yapđıg da şindi şu˳anda yoķ. Şindi tıraktórlan büđün işlär.

B: Eskiden nasıldı peki tarım?

AY: Éskidén□ élle. Épsini h□ayvanlar□ ekiyi□dik mesela. Zamānlan manda koşduķ. Öƙüz ķoşđuķ, ađ koşđuķ. Yeđmişđen sonra tıraķtäre düşđūğ□ümüz˛için tıraktórlen yapıyı□š˛işimizi, çifçili□mi□ši.

B: Sulama falan?

AY: Bišim sulama ķanalımıš, su yoķ bišde. Sulama ċoķ az bi ŝey pancar ektik. Ŝurda bi śok˛az béŝ˛on dekaŕ yerimiz var□dı. O ķadan sulama suy□u… Bišim deremiš kuruy□u yazın. Suyumuš˛aš. Sulama yapıcaš, yoķ. Deremiš ŝöyle ku□šey, Aršalı köyünden gelįy□ ana hađđı, barajımıš yoķ. Yoksa biz ne kadar meraklıyıš sulamā. Vérimli bizim toprakļarımıš, çoķ vérimli, güšel. Suyumuš yoķ. Baraŝ ayvalıķta şõy□le bi göl yaptıķ, hayvanlar iśsin.

B: Peki, adetleriniz neler?

AY: Ādeđler˛eskiden øep aynί kéndi iŝimiši kéndimiz yapabildiƙ. Şimdi bütün işler tıratö□rlen˛oluy□u. Biçérdüvérlén˛oluy□u.

B: Yok. Düğün olsun, dernek olsun…

AY: Ē, düğ□ünlérimiš. Évélsi iki gün iki gice olurdu düğ□ün. Dåvullan, e Burgaz'da dåvul dériz mese□la, zurnäylan. Dåvullan zurnaylan øép devam ediyi□ ama. Yüsde sékséni şindi ķasaba□da salonda oluyu□. Buru□da bindé bir yani.

B: Mesela bizde saçı denen adet var bir şeyler yapıp götürürsün. Burada da var mı?

AY: Var, var. Saŝ yapırma tabi. Götürü□ler□ ķišları, saŝ yaptırılā.

B: Yok, yemek olarak saçı.

AY: Yemeƙ de var. Yapar□lar. Āynı éski ādétlérdén var.

B: Peki, evlenmede falan adetler devam ediyor mu hala?

AY: Édį. Öncéden ķıš arabasını alaylan giđerdi. Ēsi, gőr büle, göl□gélik̂□li arabalā vār□dı. Gelin gélįy□ken baķar□lardı géline, gızlar şerbet isterlerdi, çerbet verillerdi ķadınlā. Yabancı yerden gelen gelinimize geçer□ken başká köyden.

B: Şimdi?

AY: Şindi yoğ şindi. Alıylar gelini, øepsi şeẏirde. Şeẏirde olur, burdan gündüzdėn gidiyler dā çamlı̊ğa.

B: Eskiden yaptığınız şimdi olmayan başka geleneğiniz var mı?

AY: Yoķ, epsi olū˛be. Ep gene aynı teŕtib yani, ne vāŕsa eski şeẏler… Yannız şindi ķasabada oluyů. Bütün terđibađlar ķasabaya gidiy.

B: Orada da yapılıyor, bitiyor.

AY: Bis köyün meydanında yazın olurza˛mešela müsa˛it bi˛yerde yavut kendi˛āvlumuzda dūn davul, bütün komşulaŕ gelir mešela. Akşam dūğůn yemā̄ de vaŕdır. Dā évelsi de bütün köyü dāvet ederiš mesela çārıš. Erkes aķşam yemēne gelir.

B: Nasıl yemekler yapılırdı mesela?

AY: Valla˛şı̊ndı̊ önce çorba, arķadan mesela tas kebå̊bı diriš patatišli ķavůŕ güzel yeniyo da. Ārŕķadı̊n tatlısı vardır onnar. ķadınlara da géce pisibetle şeker dökeŕler.

B: Ne verirler?

AY: Ķadınlara, ķızın arķadaşlarına gécelā toplandıķları˛zaman pismet yaparlār böyle eskiden.

B: Peksimet. Nasıl yapılır biliyor musunuz?

AY: O küçük küçük böle pismetler siniye, aķşamlayın o ķızla arķadaşlarına… Pįnir şekeri var, pįnir şekerleni de dökerle. E sōpet işi. Em oyun em cümbüş. Ādeti yaparlā.

B: Hıdırellezler nasıl oluyor peki?

AY: ØİdrelezʼdeØİderlez yapādıķ bōda biz. Çek evelsi ķuzu vaŕdı, toplādıķ, yiŕmi tene ķuzu. Şurda dere boyu vard□ı, dere boyůna gideriz. Güzel o ķuzuları, keseriz. Anlayanlar, biz ben dāyi kéndim øer zaman yardım eđđim. Pişirdiķ. Bütün köyü çārız. Bi de øöşmerim yaparız süzüp sütleŕden.

B: Neʼden?

AY: Süđđen, ķoyun süđlerinden, ĥöşmerim. İki yemeķ, bir□ eti yeriz, üstüne de bi de øöşmelim. Bütün köy davetli olur ama.

B: Höşmerim nasıl yapılıyor, biliyor musunuz?

AY: Bilūm tabi. Øöşmerim. Südü mayalarız. Pįnir, tuššuš pįnirle. O pįniri güšel įşidiriš. įşi pįniri ešeriš, ķaynađđırarak. Ķaynađıķđan sōna içine un çalarız, yumırta ķırarıš. Sāpsarı olur büle, ķaçamaķ gibi olur ama çoķ lezzedli olur.

B: Tatlı tuzlu bir arada yani.

AY: Tatlı, genelŕde tatlı. Başka yerde ķasabalā pįnirˬelvası derleŕ, biz øöşmerim deris.

B: Peynir helvası daha farklı.

AY: Aynı işđe. Bizim dédįmiz o. Pįnirˬelvası derle, biz øöşmerim geçer, bizim babalarımızdan ķalma yané.

B: Başka böyle değişik isimli yemek var mı bildiğiniz?

AY: Yoķ, äyni bildįmiz yemekler.

B: Ne mesela?

AY: Yā şini bak. Dönerler çıḳđı̇, döner yaparlā. O ateşđe bütün koyunu keserlē yaparlā, efenim tŏğuk döneri yaparlāṙ, ayvan döneri yaparlāṙ. Köftesi, çeşidli yemekleṙ ḥepsi meselâ…

B: Mesela bu höşmerimi anlattınız farklı, peksimet farklı. Böyle var mı farklı olan, katmer gibi mesela?

AY: Ā, onlaṙ ḳalḳđı. Ḳađmerlēṙ ḳalkđı ama biš gene yaparıš. Dịcem ̬o̬ ̬sı̇ṅı, acıḳ eşimik đe ḳatar eşimikli ḳađmer yaparıš, ịşimikli diriz oṅa. Śok güšel oluṙ. Bo̅rek. Bo̅rek, açma bo̅rek deriz ịşimik dökerlē ̬içine, açāṙ ḳadınlar pašıyı. İçine ịşimik ḳor, tekerlē sona. Bi de ıspanaḳlısını yaparlā. İçı̇ ̬iki çeşit.

B: Başka aklınıza gelen var mı?

AY: Yā øepsi aynı. Guru fasillesi, bamyası, fasilesi, patatiši çéşiđli, nasıl̇ isđersen öle pişirisin. Patatiš süğüş olur, pişmiş etlisi olur. Hani dedịmin ḳıšartması olur, śeşidi bunnar epsi…

B: Peki ilçelere gittiğiniz oluyor mu? Lüleburgaz'a falan.

AY: Đabi đabi.

B: Yarın pazar var mesela, gidecek misiniz?

AY: Ben gidmem, çoc̆uḳlar orda. Bizim ̬ora marƙeđđe şeyler, şindi zarzavađ seyi yoḳđur mesela, o Bırgaz'dan marƙeđđen ne luzumsa alırlā, yollarlā. Ben şindi giđmiyim, evelsi gidērdiƙ. Şindi çoc̆uḳ ̬orda devamlı. Te şiṅdi torun gēldi, yolludu. Meyva geđiṙdi. Élma geđịdi, porđaḳal geđịdi meselâ. Ne lazımsa, çocuk sona giđđi Tekirdā'na. Dérsi varmış yarın sabāleyin. Orda oḳuy, zirāt oḳulunda.

B: Peki, teşekkür ederiz.

I/3

ESKİBEDİR

Kaynak kişi : Sabri TUFAN (86, Gacal)

Derleyen : Merve MUTLU

Derleme yeri : Kahvehane

Derleme tarihi: 26.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Yemek kültürü, âdetler.

1 **B: Bitirme ödevim var. Lüleburgaz'ın tüm köylerini dolaşacağım.**

2 **ST:** Évet, dolaş.

3 **B: Oradakiler nasıl konuşuyor, bunu araştırıyoruz. Dokuz köy gezdik.**

4 **ST:** Ne çıḳıcan sen şindi?

5 **B: Öğretmen çıkacağım.**

6 **ST:** Öğretmen, çuçuḳları oḳutmā. Hā! Demek˯unlaṙ̯ūle. Benim çünkü Ārı'da var
7 bi tane öğretmen torunum da.

8 **B: İşte, biz de bunu bitirirsek öğretmen olacağız.**

9 **ST:** İşalla, ïşalla. Ayırlı olsun da.

10 **B: Amca şimdi senin adın ne?**

11 **ST:** Sabri Tūfan.

12 **B: Kaç yaşındasın?**

ST: Seksen˳altı.

B: Oh, maşallah. Seksen beş dediler bir yıl daha almışsın.

ST: Ēe, te yirmi sekiz duğ̊umlu. Sen˳esap˳et.

B: Doğru, seksen altı yapıyor.

ST: Dį mi? Tabi.

B: Amca hep burada mıydın?

ST: Øep burda, hep˳Eskibedir. Sadėce dedeler gelmiş bizim Konya'dan. Türkler ne zaman yayılıyı̊ şeye, Avrupa'ya, geçiyle̊r Gelibolu'dan. O zaman˳İstanbul'dan geçememişler bunlar. Geçtikten sōra bizimkiler bu Érgéné boyuna yayılmış. Su nerde var? Sular, Érgéné o˳zaman temiš. Érgene içi temiš. Şimdi bakma batırdılar Érgene'yi. O zamanlān yoķ su! Yer˳altından kazmā artizanlar da yoķ. Kepirtepe geldiyen, zaten otůš˳altı̊da otůš šekišde geldı̊, Atatürk yolu açtı. Otuš šekišde Kepirtepe kuruldu. Kurtlar yatiydi orda. Biz burda yirmi h̊ane, tabī. İki bin täne koyun vardı burda. Ānl̊adın mı? İki yüs tane manda, dört yüs tane sığır. O zaman øayvancılıklan geçinme. Üle buğday. Var ama… Bi ténéké ekiyse iki ténéké buluysun. Ellen biçme. Hani o günkü şarđlar˳üleydi. Büle nerde büle makine devri şindi.

B: O zaman amca sen Atatürk öldüğünde on yaşındaydın.

ST: Ben, şindi otuš sekišde öldü, üçüncü sınıfı bitirdim burda.

B: Hatırlıyor musun peki? Neler olmuştu?

ST: Ō, olmaš mı beya? On yaşındaydım. Yav, çamur mamur o šaman yoktu alimiŝ. Øalimiŝ dil zenginlerin˳øāli de yoktu. Hani şey dil, sadece faķirliķ yok biŝde. İki yüs tene koyun, mandalar, epsi… Seķis tane kardeş. Üç tene kız, beş tane çocuk. Yaşantı yokđu. Kara bakır˳ateşte. Yakıcak bilem yok öle. Āygaš, maydaš yoķ. Şindi çıķđı, sizler rāt şindi… Altyapı yapıldı köyün. Sen şindi benim˳evi görsen. Çamaśır makinası ayrı, bulaşık makinası ayrı. Tabaķları øemen içine, basıyı̊n dūmeye,

bırakıyın őteye. Dā bundan dā rātliyi var mı? Araba evde. İstedim müzere adi diyim ˬøanıma, øadi beraber gidelim ˬøadi. Gidelim pastaneye yiyelim pasta gelélim. Yā, o kadan rāt günlen geldi. Sadéce tedarikli giđmek. Bütün gaye o. Aćık ˬaćık para var øani elimizde. Eskiden yokdu çok para, şey çok para vardı ama mal para eđmešdi. Malın para eđmešdi. Malımıš vardı çok ˬöncede, tereyā… Nė o tavuklarımıš vardı, élli tene yımırta alırdık bi günde. O tavıklar ˬorda yımırtlar, øastalık yokđu. Şindi tavuk øastalıyı çıkđı, né bileyim ben. Şimdi bende gene var kırk tene gene tavuyum. Şindi başladılar yımıtlamā. Ben öle paréylä satmam. Ona beš tene, buna beš tene, bāşiş øepsine. Benim adamlar üle. Nerde acı, bizim yumurtalar gelmedi!

B: Peki, göçmenlik var mı sizde?

ST: Yok. Biš Konya'dan gelme, biz buraya yayılma. Ötkileri Avrupa'dan Viyana'ya kān giđmiş Türkler. Boşnak olan Boşnak oldu, Arnavut olan Arnavut oldu. Neyse øerkez diline göre. Bulgar olan Bulgarların diline. Bizimkileri buraya yayılıyı. Sadėce bizde üś tane cins şey. Biz şindi üś amıca åğlu biz burdayıš. Hani kıš alıp kıš verme yok birbirimiše. Hani o kadar ani… Øısım. Hani hep dışarıdan alıp dışarı veriz. Hani o kadar.

B: Peki, dışarıdan gelen var mı bildiğiniz, Bulgaristan'dan gelen?

ST: Yok, bizde yok. Var be tek biø tane var élli birde gelen göçmenlerimiz var. Elli birde aldık biø köy. Burasını Bulgarlar, Yunanlılar yakmış. Bu köyü yakmış eskiden. Kaç śenesindeyse ben o zaman bilemiyim. İki sene Yunannar kalmış, biø sene de Bulgarlar. Burası tertemiš. Benim ninem Tekirdālı. Tekirdā'nın ˬiçinden. Babamdan kaçmış orya on ˬüś yaşında. Bin ˬüç yüs ˬotus ˬaltılı babam. Kaçıyı ninemin yanına on ˬüç yaşında ordan biø geldi ki köy yanmış. Cāmiyi bilem yakmışlar. Biø geldik diyi elde avutśa biø şey yok. Biø bakıylar yanık āçlarla øérkes. Sekiš yüš dekar yer var, tarla. Neyle çalışırsın? Yā, ne zāmet çekmiş eskiden dedelerimis.

B: Şimdi kolay ama makineler var.

ST: Ā, şimdi öyle rāt günler géldi ki. Hani yaramaz maramaz diyüle amma.

B: Daha da kolay olacak.

ST: Olcak be, yollar oldu øer taraf. Köprü oldu burya bišim bu içeri. Ne kadar zāmet çekiydik bu Érgéné'yé biš. Bak şindi bütün köyler bālandı birbirine. Nereye gidérsen giđ. Çıkmacam zannetme. Köylerden yollar var ep. Sén kéndin Burgašlı mısın?

B: Biz Babaeskiliyiz.

ST: To bu Babaeski'nin yérlisinden mi?

MM: Biz de yerlisiyiz de köylerinden.

ST: Tḗfiķ vardı. Bizim bi énişte vardı, ayaķabıcılık đa yapıyı. Çok mūtarlıķ yapđı orda. Tḗfik.

MM: Köylerinden ben, Kuzuçardağı köyünden.

S.T: Hā, olmas, tanıyamaycam˛onu. Yā… Anladım. Bize Babäski ne kadan olsa yamık kalıy biras. Şindi øalam var˛Édirne'de, øani sülale bišim de dālmış da. Önü, büle øep biø yerde dil, kardeşlerim var şindi Ankara'da biø tanesi, biø tanesi Antalya'da. Şindi ben˛istiyim bir˛ay sonra Antalya'ya gideyim. Kalayım˛orda bir˛ay. Ama illem kıyamıyım évi. Tavuklarım, mülküm burda beya. Yani onun˛için. Var gezilcek yerler. Yirmi sene kaldım Ankara'da, Øacıbayram'da, Ulus'đa. O Méndéreš šamanındaydı. O zaman mecḷişe, bu yeni meiliş yapılmadıydı. Eski meilişđe, Ulus'đa. Méndéreš u uiak kazasından döndū̄ zaman dőrt tene kurban késti bizim dāmāt una. Ulus Meydanı'nda. Durdurdu konvayı. Geçmiş˛olsun dédi. Uçak kazasında oldu ya o. Onnar, uçak parçalandı, bu kurtuldu işte. Ē, ondan da, en sonunda astılar˛adamı. Øäyat bu.

B: Peki, amca senin hafıza bayağı iyi. Şeyleri bilirsin o zaman: Eskiden burada nasıl Hıdırellez kutlanırdı?

ST: Sen gelesen øeç. Øiç süđleri vermeyiš. Bak ŏ zaman diyim ya bén sana, koyun var øer şey vaṙ, süđleri yapmaš, øerkes yapar øöşmelim. Kuzular kesilir, Érgene boyu, Érgene temiš. Ağ̊ašlar var. Götürürṙler çocuklar, salıncak, onnarı yeriz

øöşmelimlä o kuzular pişer bi yerde, bi ālemdi beya. O gün, nerde şimdi bitti kayrı o günler. Valla bitti. Özledik øani.

B: Başka neler yapıyordunuz?

ST: Şimdi kőẏ, biš büyüdüķ. Katmer, gözleme, süt ̧ürünlerine anneminen tavukları keseriz. Øani oluyolaṙ. Kasabaya gitmeķ yok! Nerden gitcen? Annem biø fırın ekmeķ… Un ūdürüz dį̆ğirmende, biø fırın ekmeķ øem çobanlara øem biše øem çuçuklara da. Nereye o zaman? E sōra évlendiķ, birér tene oda érkese. Tabi öle öle dayre yoķ. Sen şindi benim evimi görceksin yüš kırk metre benim ev. Karoliferli. Yaķđım ben şindi, sıcacıķ øer taraf. Kapıları açık, benim yerin. Geldiyen yaza gelceḱsin. Geldiyen Sabri amıca gelcēz biš dersin yaša. Şimdi gelme. Üšümler, o meyvalar olduyu zaman gelcen, kısmet olursa, izin olcak senin.

B: Bayağı var o zaman sizin bahçeniz.

ST: Üç buiuk deķar yer var.

B: Neler var içinde?

ST: Ne arasan var! Meyvaların türlüšü var. Meyvaların üzümü var, erį var, dudu var, cevišleri var, dā alā cevišlerim var. Geldiyen veriṙcem sana ver de. Anladın mı? Yani geldiyen bišim biø Eskibédir'de bi Sabri amıcamız vaṙ dersin. Burda çok rātımız iyi. Bišde karı□şık adam yoķ. Øani göçmén olsa da onlā da kalkđı öteye. Øepsi yérli. Dedim ya bén sana kız alıp kız verme yoķ. Amıca oğılları kaldı. Onnar biø de biš kaldıķ. Onun içi rātımıš çők iyi. Sona kasabaya çoķ yakınıš. Beŝ kilometre.

B: Yarın pazar var, gidecek misiniz pazara?

ST: Ordayıs. Pazara giđcēš orayı. …. Görceš arkadaşları, øem ūleni kılarım orda. Bütün köylerden iṅsan var. Sokullu'da kılarım ben, büẏüķ camide. Orda bütün köylerden, ne var ne yoķ, øepsinlen gőrüşürüm. Kaç senelik?

B: Benim beş yıl bitti. İkinci yılı okuyorum. Yedi yıl benim.

ST: Vallaø bilmem, bişimkiši de Ankara'da okudu. Kendisi Ankara'da. Sora işđe, en sonra Ārı'ya çıkđı. İki seneden beri Ārı'da. Őređmen.

B: Ben daha başlamadım o işe ama inşallah onu da yapacağım.

ST: Olucak beyav işđe, epsi olcak. İyi günler ilerde. Alla sālıķ versin, dā dā n'olcak. Ben üle üle biø seviniyim bugünlere ben. Kimisi diyü bana lazım dįl øükümet. Yollarımıš var, ér şéy var. İdaremiš iyi.

B: Sen burda kurmuşsun zaten idareni amca.

ST: Ā, Nāpayım be ötē gidip đe! Ben kasabaya giđsem içki yok, sigara yok, biø şey yok. Biø arkadaşımı bulursam iki üç tane çay ısmarlıyım. Ye de onnardan kimi kere, kimi kere ben ısmarlıyım. Oluy ya vaŝiyete göre. Napar? Øemen oturuz orda camide alırız apteši, biø da namazı kıldı mı bi da atlarım arabama øaydi bu tarafa, ev̊ime.

B: Benim bitti amca soracaklarım. Teşekkür ederim.

I/4

KARAMUSUL

Kaynak kişiler : Emine PEHLİVAN (69, Gacal); Emin Sezai KENDİ (54, Yunanistan göçmeni kökenli) ; Gürcan KIRIMLI (49, Kırım göçmeni kökenli)

Derleyen : Merve MUTLU

Derleme yeri : Kaynak kişinin evi

Derleme tarihi: 26.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Tarım, eski âdetler, kaynak kişinin ailesi, yemek kültürü.

B: Teyze, benim bitirme ödevim için orta yaşlı birkaç kişiyle konuşmam gerekiyor. Onlar nasıl konuşuyor, onu topluyorum ben.

EP: Séniñ bénim gibi konuşuyảm˛iştä, nası̉l.

B: Ama mesela Eskişehir'in konuşmasına göre daha farklı bizimki.

EP: Øér yérin úsúlü ādéti vāşķa täbi. Gézélim Görélimlere bakıyı̉m, øér yéri başķa başķa. Dūn Ķaradéniz'deydim, çōg güzäl. Øér yérini gösterı̉y. Şorda be televzon var. Ŏ kadā güzél yollār̉. Gidiş géliş, o kadā géniş. Nası kazālā oluyů øāyret˛ediyům. Ülé dédim kéndi kéndime.

B: Dar yollarda oluyor işte kazalar.

EP: Øér néysé.

B: Peki, teyze adın ne?

EP: Émı̉ne Pelı̉van

B: Kaç yaşındasın? Sorsam ayıp olur mu?

EP: Ōlmas. Kırķ beŝ doğumluyům. ālđmıŝ dŏkus. Nisanda ālđmıŝ dŏkus biđcek, yätmişe gircäš. Alläø ķısmet édérsé.

B: Hep burada mıydın teyze?

EP: Bénim burási ķızlık˛évim. Aşağya Sezayilerin yanına évländim. ŏrdan anam, bubam˛öldï, änämä bagmaķ… Kìmsé yokđu. Ben geldim bŏraya. Øanį kızlığım da, évlilim de, yäşlılım da bŏrda. Doğma büyůmé burası, ķaramusul.

B: Peki, kaç çocuğun var?

EP: İki ċŏcuğumla biø ķızım var. Büyůk˛olan Bobäski'de. Küçůk ċŏcuğum küy˛içindé. ķız Éskişeyir'de. Aman! Diyìl be Éskişeyir'de, Çänaķkale. Éskişeyir dédin bak˛Éskişeyir'e giđđi gafa. Gördün mü? Yäşlanmağa başlamışık.

B: Estağfurullah teyze, maşallahın var.

EP: Üle de işđe. Şindi Éskişēr kŏnuştuķ ya, bänim büyůk çoċŏk đa ŏrda ünůversteyi ŏkuduydu, onunçü Éskişeyir dédim sen Éskişēr deyince. Çanaķķale'de kıš.

B: Torun var mı?

EP: Büyük çōċuğun biø ķızınla biø çoċuğu var. Küçůk çoċuğun biø ķızı var. Kızın da iki täné çocuğu var□.

B: Oh maşallah. Sizin ev bayağı şenlikli yani bayramlarda.

EP: Kimisi gäliyi, kimisi gälmiyi, hiç olmuyu da neyse.

B: Nasıldı peki önceden bayramlar?

EP: Éskilē đā iyiydi. Yaşlılā gidip ziyāret edilirdi. Şindi bu meređ televzonlā çıķđı. Kimse kimseyi görmüyů ķızanım. Øérkeš tépéden bakıyı, øérkeš ben büyüküm diyi˛ama Allađ'đan başķa kimse büyůk˛olamaš. Él˛öpmē insan bile yoķ Gülcan. Nāpċan buna˛şůkür.

B: Mesela Babaeski'de bayramlarda biri eline bir bayrak alıp kapı kapı dolaşıp kumaş falan istermiş.

EP: He, ŏ Bolca Nı̊ne, ŏ øidr̊ellezdēdir ŏ. Øidrellezde ilk cuma, mayısın ilk cumasında. Bayramda dı̨ldir o. Onu karıştırmışlā.

B: Şimdiki bayramlardan pek memnun değilsiniz anladığım kadarıyla.

EP: Évét. Şindikilēnde yœk bē! Şindi kızanım zaten bak. Çocuklā˛olsun, şeyler olsun đātil nerde orayı gidiẙleŕ, dā bir˛øafta önceden alıẙlā biletleri. Ana buba arayan vār mı! Bak tatile gitċene gel acık yāşlıları gör, ziyāret˛et di˛mi!

B: Peki, siz nasıl olsun isterdiniz?

EP: Øérkeš gélsin, bāyramdan biø˛gün önce gélsin. Ben küẙ˛içinde ölduğ̊uma øiš çekmedim. Anamá yollara bak̨đıđđırmadım ama şindicikín bakıyı̊m. Şindi bén bakıyı̊m. Gelmiẙler çünkü.

B: Siz gidin bayramda.

EP: Gitđik˛iŝtä, bu bayram gittiķ Yusů̊f'a. Arabayı satmışlā, kız démiş "Båba ben katiyen gidemem.". Nōldu? Kız gäldi, dédi bů̊le bů̊le, akşam yämēni yédiķ. Zēra meşaŝ yazdı. "Abi biz gēldiķ siš ne zaman gelcēniz?" Yusuf đa meşaŝ yazmış. "Biš˛arabayı sađđık gelemeyceš. Bēngisu giđmiyú başka arabalālan" deyė. Kız duğ̊du arabaya. Zaten babasının đā baştan vardı arabası. E sōna işleri kötü çık̨ıncaya k̨adā, arabayı sađđılā. Arabayå gereķ yok̨ dedilē, sađđılā arabayı. Şindi de kız bayramda gitmiẙi. Sōna biš u gice giđđiķ, inanamadılā, süpris yapđıg. Ālā çıkarkeṅ k̨ız˛aradı, "Babanne napıynız?" dē. Abe süprüzü bošdum size gidiyı̊š dédim. Øāzımdan kaçđı. Sona giđđiķ işđe gicenin on˛ikisine ķädāø oturduk̨, sōna geldiķ.

B: Peki, bayramlarda falan özel yemekler var mı? Mevlitlerde, düğünlerde…

EP: Abe, özel yémē̲n gelenı̊n olur̊sa olur. Biz biø nı̊neyle dede ne yapcaš. Yapıyš sabāleø çayı yiyiš. Ů̃lenleỳn ne Allāø verdiyse yiyš, akşamı da yiyš. Gelen giden

yoķ. Yapan adam yapar øepsini. ķalabalıķ olursa içende yapılıŕ. Git Øafiše'ye, Øafise kapamasını da yapıyı, dolmasını da yapıy ama geleni gideni var. Bi fırın ekmek bitiyı̊ iki gün, üçüncü gün tekrar ekmek yapıy. įki đane kışı var. Kızın birinde üç tane kış var, torunu var. Ūbürůn de biø đane var. Çōċū var. Çōċunun kışı çoċū var. ķalabalıķ insanlān oluyu. Ama bišim olmuyů.

B: Mesela tarhanayı nasıl yapıyorsunuz?

EP: O taranayı yaparsın yazdan. Pišı̊risin südü yaparsın yuğurdu. Értesi günü güšel bibérini pişı̊risin. Biraš da suvan korsun içine, maya korsun acık. įşi maya. Onnarı güzel karıştırısın, yūrusun taranayı. Ben būn yōruyum, yarına bırakíyím. Kimisi dokuš gün bırakır. Bäšı duķuz gün yemeš, įşi kokuy. Ben būn yōrurům taranamı yarın bıraķırım sabā kadar įşir o çünkü yaš.

EP: Giđđın de bayramlaşđın. Yāpđīnı süle, yapmadīnı ne sülüyůsün. Baştan éydi ama şimdi yoķ. Éskilē øiç kalmadı. Yaşlılā giđđi øepsi bitđi.

B: Tarhanayı ekşitiyorsunuz ya sonra güneşte kurutuyor musunuz?

EP: Évet, güneşe güzel bıraķırsın˛onu küšük küšük, kurur. Ūndan sōna onu acıķ da katımā başladı mı acık dā paralāsın. Ūndan sōna üvelēsin. Üveledi mi süšgeśten elēsin geśer. ķurudukça korsun, ķoca kıŝ yérsin. Bi dä bi fırın da fırın ekmē yaparsın. ķuru ekmeø dūrarsın içinä yersin bi tabla. Bi sāt sōna gene acıkı̊rsın.

B: Her akşam sıcak yemek ama.

ESK: Éski øıdrellez ādetlerini anlat, nōlurdu øıdrellezde? Aķlında ķaldı mı?

EP: Gidérdik Øafiš'ın oraya sāllanırdıķ.

ESK: O eski øıdrellez, salıngaçlar̊la sallanma vardı. Küpten niyet çekme vardı. Dereye diše kadar girilip dereden söğüt dalları koparıp ta evler süslenirdi. Onnarı anlat biraš.

EP: Üle de Sezāẙi ileri temizdi dere girērdiķ, dere kārṣına geçip sūt toplarsın.

ESK: Önceden sūt dalı süslenirdi.

EP: E ama şįndicikin dere pis nereye gircen dereye!

ESK: Çömlekten niyet çekilirdi di mi? Salıncaklara sallanırdı…

EP: Akşamdan toplarla gēnślē, bak bunu sülemiş øeralde onlāø. Akşamdan toplanır gēnśle niyet çekēr̊, sén niyetini verisin, øerkeš niyetini. Çok bilen biri, māni süleyen biri çéker øerkesin niyetini ŏkur, sabāleyin. İşini bitirisin, gidérsin Øİderlézŏ yerine. Bišim Øāfıš'ın Ismayıl derdilē borda, Įşe˯øinge vardı rāmetli koca biø āçları vardı, oraya korardılā salıncā, øérkeš gider oraya. Génçle toplanır ay niyet çekmē. Kimisi sallanır kimisi niyetini çekē.

ESK: Sallanırka sopayla vururl̊ardı, o adeti de anlađ. Ben øayal meyal øatırlıyum. Koca kįzların yanında durduk kızanken. O nasıø ādet olurdu? Øatırlı̊yun mu onu sen?

EP: Sävgilin kim deyi…

ESK: He, söyle. Aynı kızı ikı̊˯kı̊şi istemesin de, kış˯sallanırka sopayla vururlādı. Üstele˯edēlerdi ille de istedįni sülesin diye

EP: Isırganlarlä…

ESK: Neyse, üle aklımda kalmış… Yalnız˯istedį kızı̊ aynı … ikı̊˯kişi istemesin diye yani… Öẙle bi adet đe vardı yani. Ben ŏ zaman beş on yaşlarındaydım øeralde.

B: Bizde de evin etrafından, karınca yuvalarından kum toplanır kese bereketi olsun diye. Gül dalının altına para gömerler.

EP: Aā! Niyet çekerdilē, işde o Aẙşe˯øingenin ora ẙa gidärdik̊.

EP: Sāyi sénin øayvanlā nōldu? Biđđi mé?

GK: Biø tane ineğim kaldı işte, iki üç tane de bızām.

EP: Ō maşşalla. İyi, dā iyleşcek.

GK: Øastalıklıydıla, de te verem varmış, øasta oluy øep veterinere, øep veterinere.

EP: İyi̊, geçmiş olsun. Übürlēnde biø şi̧ø yogdur işallaø.

ESK: Emne yengem çok øamarattır, maşala øer şeyin tūmunu yapar. Soğ̊anın tūmunu yapar.

GK: En önemli özelliği, geleneksel tohum yönteminle, tarım yapıyo. Biø de kendi tōmunu şeø˯yapıyo.

ESK: Soğ̊anın büle esas tūmunu bilirsin küçük küçükđür, innece gibi dā küçük. He, devām˯ediyi̊ örganiƙ tarım. En güšel o yapıyi̊. Öøret dedim bana bi gün öretti Gürcan sarımsak şey soğanın tumunu küçük küçük nasıl yapıldını.

GK: E ben ekt̨im.

EP: Éktin, óldu mu?

GK: Şeyde orda.

EP: Nerē˯éƙtin ya?

GK: E o çok çıktī.

EP: Mārulların üs˯tarafında onlar ne ya, evden yana büle.

GK: Derėotu

EP: Dereotları üle mi˯oluyu?

GK: Dereotu ya da rokadır.

EP: Roķaya bénzeđđim bén. Çünkü biø sene Māmıđ almışđı, ben rokaya bénzeđđim. Napcan sōna ŏ mārulları? Yiycen mi o kadā, şetmiŝin biø pakeđ øepsini saçmışın?

GK: Biø paket değil onları bana şeyden verdiler, Erturul köyden biø kadın toplamış onları. Ben onları böyle sepeledim ama çok şey olmuş, çok sık˯olmuş.

EP: Biø tanėsini çok sıķı yapmışın, øeralde bu de øaşlaycak. Ū sōna biø baķdım geçenlēde giđđim çapalama déyé.

GK: O˯sarımsakların içinde uçmuş işte sepelerken tek tek çıkmışlar.

EP: Ne sarımsān bälli ne şéyin bälli ga!

GK: Sıraylan ektim ya.

EP: Nasıø eģmişin ya?

GK: Sarımsakları görmedin mi?

EP: ĵi görmedim. Bāklaları gördüm te o şeyleri gördüm. Önce çapalaycādın. Bén de ektim ama benim sarımsakları sabaø kazmak istiyi̊.

GK: Önce çapalacādın. Bēn de kazcam, bēn de.

ESK: Bir˯øafta sona ben de ekicem.

GK: Nässı bir˯afta sona? Biz˯éktĵk.

EP: Ékemešin çamır. Ben˯ekemedim. Giđđim yeri çapaladım, aşāsını. Yukarsını bi gün đa çapalaycādım.

GK: Bunun ne beli ārıyoø ne biø ŝey. Ben iki sıra ekiyom, belim ārıyoø.

ESK: İstesem ben bu gün de ekerim de yerim øazır dil.

EP: Ārıyı˯da˯be˯yazıg. Ārı mārı çoķ şükür Allāø'ma.

GK: Ih demiyosun, böyle duruyosun. Benim beli ağrıyo. Baş aşā duramıyom.

ESK: Umreye mumreye gitđi.

EP: Bak şindi. Ārıyı demeẙcen. Ārdıkça øareket etċen. Øareket eđđikċe çok iyi.

GK: Fıtık var belimde.

ESK: Umreye mi giđđin, øacca mı giđđin?

EP: Umreye, umreye.

ESK: Acca dil.

EP: ı ı.

GK: Hē, onun doktŏruna gidiyorum işte. Sen de mi ona giđđin?

EP: Ŏnun safra kesėsinde taş çıgmış. Sen, oraya gir baķalım bi gene.

GK: Girdim, ben nerelere girdim.

EP: Suvanları, baş suvanı ékersin. Güšel baş suvan kafa yapaŕ, tūm yapaŕ. Ŏ tūmlar kuruŕ. Ŏ tūmları alırsın güšel, kara tūm olur. Értési sénéyé ŏnları güzel tırmıķla çapalaŕsın, yériné ˛éĸérsin. Ŏnlar suvan olur biø đāki sene arpacıķ eĸersin. Ŏ da suvan olur, ŏrganik olur, yérsin.

GK: Arpacığın soğanından olmuyo mu, arpacıklar yapıyoø ya kafa?

EP: Yapmıyu˛unlaŕ bakalım.

GK: Olmuyo mu, ille koca soğan mı ekçen?

EP: Olmuyu. Évét, koca suvandan olcak. Ŏnlar tūm yapmıyi ķusura bakma. Baş suvandan oluyø.

GK: Ā! Bak bilmiyodum.

EP: Ā! Bunu duymā gelmiş bak gördün mü? … E nelē yapıynıš, o śeẙ mi yapcanız? Øiċ beni sülemediniš, aramadınıš ya! Ne yapamışınıš, širāt biø şeylē yapaŕmışınıš. Øāticé'dén duydum Øamiyét øingénin ama.

GK: Ben onu ōluma açıyorum orasını.

EP: Ā! Néymiş, né yapċak ŏ ya?

GK: Damlama, sulama borusu işte. Planlaması yapılcaø, tarlalara göre proje çizcek.

EP: Ā! Øaticé'dén duydum bén biø kere. Domatiš mi, sara mı şētcemişle, ne deycemişlē dedi.

GK: Tamam ama ōluma iş için o, paraylan yapçak yani. İş yeri yani ōlumun.

EP: Øani, serada yetiştirme fidanlā. Bana lazım dedim, beni yazmamış ű yéré dedim. Øatice'ye ō̄rediyi yıngen.

GK: Ōluma iş yeri orası.

EP: Ē! Øayırlısı olsun.

GK: Yaptı, geldi. Ōndan sona işte dā çok böyle organik dā şey, farklı bi şeyler düşünüyoruz bakalım. Kısmet.

EP: Ōrganik, morganik olması bizi ….

GK: Sera yapçam, … kazdırdım. Çilek ekcem, enginar ektim. Bayā bi şeyler eƙtiƙ.

EP: Ū, maşalaø. E, őyle olduyan marulları ziyan˯etme aşlarsın oråya bi ara.

GK: Şeyi, tepeyi verdiler bana. Yakın diye tepeyi, burada. Eski mezarlık var ya, eski mezarlığın orası.

EP: É, orda sizin nerelerde yériniz var ya, iċ bilmiyim.

GK: Tam tepede. Sırtta böyle,

EP: Kimin yériné yakın˯üle?

GK: A, Yaşar'la bitişikiz. Há, há. O kadar. Çıktı. Su da çıktı. Şimdi sera yeri bıraktım ama şey çamır oldu adamlar gelcekti, çıkamazlar diye kaldı. Sona adamlar başka iş aldı Antalya'dan gene, burası kurudu onların işi bitmedi. Bi türlü… Ekmedim, sera yerini de bıraktım. Keşke ekseydim. Arpa ektim tamamını, sera yerini bıraktım. Seranın ön kısmında da enginar ektim. Bayā bi enginar ektim.

EP: Su çıktı mı şey˛yok, sorun yoķ.

GK: Su çıktı. Çilek bahçesi yapçam orayı da. Sırf çilek ekçem yani.

EP: U, maşalaø. Øadi senden alcı̇z çilekleri.

GK: Bakalım, kısmet işte.

EP: Ŏlur, ŏlur, ŏlur. Né yapar̊san o˛olur… Évét, bāk.

GK: Evde oturmakla, televzyona bakmakla olmuyoø. İnekler de hastalanıyoø, øep veterinere. Seviyoruz biz çalışmasını.

EP: Çalışana Allāø veriyi. Ama yat ārkası˛üstü, aç āzını "Allām bana vér" vermiyi Cenaballā. Çalışana…

GK: Dā çok günaya giriyosun. O nāpmış, bu nāpmış, nereyė˛gitmiş.

EP: A,a… Konuşmaycan. Kim né isterse ŏnu yapsın, sen ő̆nce işiné bakċan.

ESK: Hamurlu yįcekleri anlat. Mekik diyš, ondan sona kabalka diyiš, bi tane đā ne vardı. Keçi˛ayā diyiš. Kabalkaya lokma diyle bazı kū̄lerde.

GK: Bizim çįbörek var.

ESK: Mesla biz kabalka böréğ̊i gibi hamur yapıyz, başka kū̄lerde ona lokma diyle mesela. Burda kabalka deniyı̊. Gacal küyü deye tabi. Genelde Gacal saylıyız ya. Gacallık…

EP: Pul bō̄rē.

GK: Ama o bildiğin çibörek, Tatarların çįböreği ama burada pul bō̆reyi diyorlar ama yapıyolar.

B: Bizde yarımca diyorlar mesela.

EP: İşte biz de büle kapaķla kesérsin. Ŏna pul bō̆rē dersin, pul pul ŏlur.

B: Başka var mı öyle güzel yemek? İsmi farklı?

EP: Farkları nolcäk! Pul bō̆rē yaparsın, yazın hamur toplanır. Milleđ đoplanır.

GK: Çimdik yaparsın. Kulak çorbası.

EP: Yazın toplanır komşulā, øāmur yaparsın.

B: O nasıl bir şey?

EP: Yufķa, gözleme yapā̍rsın. Érkes gelir, bi sana toplanır… E cizleme başka. Cizleme, akıtma ŏ. Kimisi akıtma diyi, kimisi cizleme.

GK: Kulak çorbası da mantının biø değişiyi.

EP: Küçüķ küçüķ büle parmānla.

GK: E, böyle kıvırıyorun yine, içinde kıyması oluyoø. Sona kaynayan suya atıyosun.

B: Çorba oluyor. Başka bir de ne var, kabalka mı?

EP: Bu øįşi amırdan.

ESK: Bazısı kū̆ler lokma diyı ona. Biz kabakla deniyi. Böyle bi øamur. Genelde Gacallar kabalka diyi yani.

EP: įşi amırı yūğ̆rusun ekmék amırını, ondan güšel koparısın. Şőle güšel bi pa̍rça, bu ķadar. Øemen ŏnu düzlersin, ķızgın yānın içine atarsın. Altı ̬üstü kızarı. Ŏnun adı kabakla. Biø tanesi de mayalanması var. Ŏnu gene büle uzūn yaparsın, oklāç gibi.

Ŏnu güšel biø içinden biø dışından dolaylarsın. O yarı mayası salır, onun adı meƙik. Ŏ da yāğ□da kızarır, onun adı mekik. E, onlar keçi˛bacāø, ŏnlar başka. Onu büle biraz un elersin, içini açarsın. Biraz kızgın yāğ□.

GK: Emine abla sen beyaz bezelye mi ektin, kara bezelye mi?

EP: Béyaz.

GK: Ya ben kara ektim ya. Emi□ne tizem kara ek dedi, kara ektim. Kara donar diyolar. Doncaklar mı acaba? Çok da ektim.

EP: Kızım doncak gibi øava olmadı ki, nereyø doncak?

GK: Donda çıktılar görmedin mi? Bu kadar bu kadar olmuşlar.

ESK: Emne yenge, katmerle lalankıyı anlat. Katmer neydi lalankı neydi onu anlat.

GK: Baklaların başı bezeleye, o maydanozlardan Sezai abinin olduğu yere kadar.

EP: Şey lalanƙıyı, biraš güšel yumurta korsun, çırparsın. Ċizleme hamırı gibi olur. Ona ya, biraš yā korsun. Kızardırsın. Onun adı, çog yumurtalı oldū˛için lalankı derle. O da yāda kızarıyi. Büle katmer gibi oluyu. Yāda kızarıyı.

ESK: Katmer nası oluyu?

EP: Kađmeri de amırı yūruysun. Güšel açıysın bu kadar.

ESK: Mayalı mı, mayasız mı onu süle.

EP: E mayalı da olur, mayasız da. İkisi de oluy. Ŏ nu da güzel yāda kızarđırsın.

GK: Ama bi de yālı var böyle, yāyı gezdiriyon, tekrar yapıyosun.

EP: Ŏ kurusu.

B: Bizimkiler mesela ekmek hamurundan yapıyorlar katmeri, böyle yuvarlak yapıyor.

EP: Mayalı kađmer o. Évet, bizdé dé var.

B: Sacın üstünde pişiriyorlar, ekmek gibi oluyor. Bazlama gibi oluyor yani.

EP: A, ŏ bazlama ŏ. Ŏ başka

ESK: Bizimki yāda, sizinki yāsız. Bazlamalı köy ekmēne benziyi sizinki. Eskişehir ekmēne benziyi.

GK: Bizim de var canım, soba üstünde … Annem pişiriyodu soba üstünde.

EP: Yımırtayla çalıysın unu, unu yumurtayla çalıysın. Çizleme hamırı gibi oluyı, akıtma gibi. Ŏnu korsun güšeli yayılır pişer. Āltını da çevirisin. Altı üstü yérsin. Bi küp đe lāna turşusu korsun. Bi de çıkarısın ŏndan, bi doyurusun kāṙnını. Ōh! Çalışma bakalım. Ŏ zamanla nası çalışılır? Ne belin ārır, ne bi şe! Ŏnların şimdi émén belleri arıyı. Ārıyı mārıyı, (bizimkini aldı mı…)

B: Ama yemeklere bak şimdi, normal yani.

EP: Ārıyı ama kızanım, ārıyı deyi oturamıyım canım síkılıyı. Acık güneşe oturuyum ben akşam.

GK: Biz aynı tarlayı ekiyoruz. Bi eẏiliyo böyle pıtır pıtır ekiyo. Kalkıp đa şu belini şo̅le yapmıyo. Bakıyom gene þıtır þıtır geliyo. Ben bi tāne ekiyom kākıyom bütün, geberiyom. Gene iki tāne. Bu kadar yeterli mi?

B: Evet, teşekkür ederim.

I/5

KAYABEYLİ

Kaynak kişi : Recep KAYA (68, Gacal)

Derleyen : Merve MUTLU

Derleme yeri : Köyün muhtarlık odası

Derleme tarihi: 26.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Tarım, kaynak kişinin ailesi, eski âdetler.

RK: Karşıdaydı muhtarlık orası da muhtarlık yeri. Burasını ben şāsiyeledim. Unumu sağdım, paraya çevirdim. Üle yani. İlktén kéndi cebimden ödedim öndan sōna paramı aldım béş ay bi sene sōna mésélâ. Üle şéy yaptıydım.

B: Peki, köyün adetleri neler?

RK: Düğünler ayní gelelek. Düğünler, üle sünnet… Çöcuk yaptı bu sene bi sünnet dūnü bizim. Né bileyim. Kız dūnleri üle olmamış. Dörd kağ davul, cas takımı mı der, o géné ayrı. Né bileyim, kısım …. aynı.

B: Adetler nedir mesela, ne bileyim? Gelin alıcı, vb.

RK: Äskiden yemä köyde olurdu ama şimdi üle dil yāni. Aşşıyle getiriyler üle né bileyim azır yémék… Bén bile hiç biyenmedim hiç sevmiyim gerçi.

B: Peki, siz nasıl evlendiniz?

RK: Unuğğuk ne o kırk beş séné olmuş ne olúr.

B: Valla teyzelerin hafızası iyi, az önce Ovacık köyünden bi teyze anlattı düğününü.

RK: Tām nolcak. Sabāya ķadar iştiler iştiler, bārı gürültü, ne olcak. Yemek bol, koyunu ƙes kescēs ŏ zaman üleydi. Şimdi āşçı őzel tutulur, şimdi aşçí geliyi yemeklerlen beraber besliẏ müsafiri çekip gidiyler yani öyle. Çocuk dedi, dana, kes dana var besi dana ama burda aşśı olcäk, buruda başında durúcek, çevircen, þişircen. Böyle olur yani. Né˛bilim, éskisi gibi, įŝki bol, sāde içkiyle, neymiş yédi fuçu bira mı, on fuçu bira getirmiş gelbā… Bén içmem be˛ne˛içki… Sabāya kadar epsi sérvoş nä.

B: Mesela eskiden gelin çıkarırken köyün çıkışına kadar gençler oynarlarmış. Toprakbastı.

RK: Éskiden vardı unlar ep gene alıylar toprakbastı parası alıylar canım.

B: Para mı alıyorlar yoksa içki mi istiyorlar?

RK: Para alíyler bē. Gene alìyler. Bén őle şeye girmešdim, Őle né˛bi□leyim işte.

B: Düğünlerde keşkek falan yapılıyor mu? Evrensekiz'de yapılıyor.

RK: Évrensékiz, dāğ□lılar yapar orda, Kırcalı çoķ. Keşkek yav yémék işte, bildįn kaç çeşit yémäni yaparlar. Yani mïsafirini beslerler tabi, géléni gideni, küyünü çok béslénirdi gérçi de. Äskiler gibi dįl yāni şimdi. Şimdi ūle dįl. Yav kardéş yapan yapíy gene yapan yapíy bē. Te bizim sülale yaptığ zaman ōlur. Yapíy küllem yapíy yani. Te dédim, bi sünnet dörđ kat davulu… Bi sünet mevlidlen olur zatén. Yani sünet sünettir, mevlidlen olur. Dörđ kat davul, iśkisi ayrı, şéyi ayrı, cas takımı ayrí. Bį ūlen zamanı gézi yapılcak, arabalar buradan bitmiy, Seyitler, Çiftlikküy, Karamusul'dan döneniy, bi ucu ta buraya geliy. Øer birinin őle olmuy da, né˛bileyim işđe. Çévresi olan oluy yani.

B: Pazarcılık falan yapan ya da yarın pazar var, pazara gidecek olan var mı burada?

RK: Pazara Øer zaman, þazartesi günü devamlı gidiyler gerçi de. Mal yok, gétirmiyler be kı̇sım. Almā gidérler˛ekseri. Yétiştiren de.. Yani bikaç karın bïber ekerler gerçi ama. Yéştirdi mi satamašın zaten. Kéndine kadan yani. Ben˛

ékiyim˛Øer sene kéndim bostanımı, bilmiyórum. Domatišimi bu atmışĺık, gaynat dédiyim yer, suvat dédįm yer. Ŏrda vår kéndi yérimiš on deķar yér sābının yarısının. Çocuķ ékiyi ama déyi satamıyím ki alan yok. Bırgaz'a organik mal yétiştiriysin. Þatätišini de ekiyiz. Øepsini ekįz. Masraf oluyu, orası dįl de çapacı bulunmuyu be kārdaşım. Ēskiden çapacı çokdu. Şimdi yok. Kāšsa da kašmıylar. Uzunköprï'den geliyi bi˛iki kişi şoparlā déyim, onlā da düzgün şē˛yapamıyı. Båbeski'nin øangi kőyünden?

B: Kuzuçardağı köyünden.

RK: Ēran Bey Yeniköylü mü? Ye şey Yeniceli. ķaymaķam vekili.

B: Kırklareli tarafında, Kırklareli-Babaeski arası. Taşağıl köyü var ya.

RK: Çŏk giđđim Kırklareli'ne ama unuđuyuz köyleri. Bazı şeyden giđđik, Kızılcıķdere tarafından. Kızılcıķdere mi diyler? PınarØisar şéyinden…

B: Bu yaz düğün olur mu buralarda?

RK: Ya olur bu yazın da şeyde yapıyılar onların dűnleri, salonda yapıyılar. Durumu olan olmayan, bakıyım şimdi şéylerde de yapıy gälba. Nē˛bĺleyim bi şu˛varmış ő̄le yerler fakir dűn gibi. Meydanlıķ mı olurmış?

B: He he, Kongre Meydanı.

RK: Hä, ŏ yanlarda da yapıymışlar gélbā. Kuruluy yani dűnler.

B: Bitti benim işim, teşekkürler. Yorduk sizi de ama…

RK: Yŏ, be… Bän, yaŏ şindi oyun oynanıyı. Gürültüden az˛etmiyim bén. Éskidén çoban çogdu. … Dörd dane biçérdüvér aldım, saddım sāde ama çocuķ uzag durdu işten… séĸsén béşi biyenmedi, bi samo aldım. Üstüne gittim Bétonsada şöför (…) Bizim adama iĥtiyācımız oldū halde ama şindi ha. Béndé iĸi de ķız var. Yarın ölüm˛oldu mu, tépésine çömdü mü şaşırcak˛o˛zaman. Ē, onlara da kızıym. Kızın birine Otocamda çalışıyı yārdım ettiĸ. Bunnarı da yāzmayasın marä. Yārdım eđđiĸ.

Yoķ şudur budur. Évin˯üstü satılıyı̊ buba dédi, kıs geldi. Vērdik béş˯on ķuruş, āyvan˯év ödér gibilērde, kira vermesin. Bi çocuk, diẏérléri kıš.

B: Tarihî cami, tarihi eser var mı?

RK: Yaptī camiye bén yetişdim, ēski cami. Ŏndan sōna, bu cāmidén öncé büẏük bi cāmi vardı gene. Dā yüs séné giderdi de, dédiler kubbesiš cāmi olsun falan. Ŏnu gene tek başına yapmış. Bubam génç˯ölmüş. Bubamın durumu ondan˯įmiş. Øırs güd̊üyü, ala çok, mįras mįraš. Én sonunda ōn yédi yaşına girdim, dayımın˯ōlu geliyı̊, mānda çekiyı̊ sürüden, ķoyun çekiy. Dikildim, "ē" dédim. "Yeter˯ulan!". Tuna boyluẏd̊u adam, öldü rāmetli, kāldı. Dikildim sopayla vurcaktım, iyı̊˯oldu. Bıraktı elinden, bi dā kurtulduk yani. Bi dā da mal da kazandık gérçi. E yetmişden sonra işđe évlendiķ, yeđmişlerde éralde. Ticārete atıldıķ. Ēm çifçiliķ, ēm ticāret… Øırs da vardı ŏ˯zamannar işđe. Bi de çalışmaylan şeø yapđıķ ama yāni zengin bubamın øırsının tek øırsla dédim çŏċuğ̊um zāmet çekmesin déyi… Ä˯o˯ép bana né diyi, ép bana ne diyi. Sǒz dinlemiyı̊, yanlış yapıylā.

B: Tek çocuk olunca ne kadar olmazsa da ana baba ayırıyor.

RK: Dįl de, ayrım yoķ da. Şindi ķıza yārdım etmişim mesala iki de bir de "Ona verdin." gibilerden. Vérdiysem de bu da kardaş, o da ablan mesela. O da zamanlā çalışmış. Eh nāpalım.

I/6

OVACIK

Kaynak kişi : Günnur ÖZEN (52, anne Balkan göçmeni – baba Gacal)

Derleyen : Merve MUTLU

Derleme yeri : Kaynak kişinin evi

Derleme tarihi: 26.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Mevlit töreni, tarım, yemek kültürü, kaynak kişinin ailesi.

B: Sen şimdi kimle yaşıyorsun, ne yapıyorsun? Onu anlatacaksın bize.

GÖ: Aaa bi.. Sen misal insan bulamadın mı? İlkokul mäzűnuyum mesela, ilkokul˛okudum. Bizim zamanımızda yokdu. Ben Karamsul köyündenim. Yakın köylerimiz˛araları. İşte ortōkul falan bizim zamanımızda yŏkdu mesela. Çalışmadıķ. Évlendik. Ovåcık köyűne évlendim˛iştä. Burası da Ovåcık köyü.

B: Ne zaman evlendiniz?

GÖ: Otűš āltı otuš yédi sene oldú, évet. Üi ōlum bi kızım var. Dörd đane çoiūm oldú. Çoiuklar okudu yani, bi kızımı okudmadık işte o da babasının… O zamannar okumaklar öyle biraš ayıb˛oluydu mesela biz de öyle şeø˛yapmadıg øiç. Olmadı kıs kısmı. Ōlanlar okudu. Biø ōlum üşđé Amérika'da māliyé bitirdi.

B: Kızınız evli mi?

GÖ: Kızım békar. Évde yog şu˛ānda, Lülēburgās'đa. İşte ōle köў āyātı çifçilik yapıyıs, ne˛yapalım? Çuçukları bűttüg. İkỉ tane ävlendirdig. Dışāŕda onlar, évét. Dokuz on sänedir dışārda.

B: Buraya özgü yemek falan var mı?

GÖ: A bȭrēyi øerkeš yapar mesala, ẖamur işi olṷsun, māntı olsun köyde øér yéméglerimiz méséla …

B: Nasıl yapıyorsunuz mesela mantıyı?

GÖ: Māntıyı nasıl yapıcam? Ben biras süđ koyarım öyle. Süđ, biraš su, öyle yūğ̊ururum onu açarım öẏle. Kas éti olur mésélā ȭle… Ama şindi ȭnceki kaslar yok, sattık şimdi kašları. Kıymadan mesela. Kıymayı çekip yaparsın, öyle. Pişiriz fırında, ondan sora üstüne suyunu güzel, üstüne sarımsaklı yoğurd.

B: Siz de tepside yapıyorsunuz.

GÖ: Tepside yapıyız biz öle. Kimleri öẏle yapar yaş ẏaş ẖamıra, biz bişirmeyiz öẏle. Fırında bişiriy□üz.

B: Göçmenlik var mı peki?

GÖ: Benim ānne, anne tarafım göçmen. Būlgaristanlıymıŝ. A bēyim tarafı Gacal onnar. Babam da Gacal'dı da annem maiurlardan. Būlgaristanlı yāni. Annemleṙ küçükken gelmiş ama ẖeralde, élli birde dā gelenlerden

B: Savaş zamanı…

GÖ: Tabi, o zamanlar gelmiş méséla. İŝte öẏle. Yazın gidiyüz tār□laya biraš kéndimize méséla biø sa˯at iki sa˯at işimizü yapüyz. Köyde karpuz kaziyš, çilek tāṙlamız var. Kavun, kāṙpız øér şey. Yazın gelin de götüreym sizi tāṙlaya. Kéndimize kadaṙ þübeṙ, þatlıcan organik kéndimize kadaṙ yetiştiriz yani yimē kadar.

B: Tüm geçiminizi buradan sağlıyorsunuz değil mi?

GÖ: Kéndimize kadaṙ yapüz, ēveḷ satmak için dil mi? Kāṙpuz falan satıy ōlan burada méséla çalışıy, bi ōlum Burgaš'ta küçük˯olan.

B: Peki, yarın mesela pazar var, pazara gidiyor musunuz?

GÖ: Yoḳ, almak amaçlı gideriz yāni, satmak için deyil. Yazın bénim ōlan gézer méséla. Azır satar. Kāpuz falan ekűz ama ōlan ō̄le, doldurűz motor arabasına, gider kéndisi satar mesla, organik olarak. Öle yani başka kadınlar ō̄le bāçeden çıkarı bi şeyler onnarı ō̄le. Yazdan kēndimize.

B: Peki, gelenek görenek olarak düğünlerde, mevlitlerde farklılık var mı?

GÖ: Bilmịm, burada kövler ep aynıdır eralde.

B: Nasıl yapıyorsunuz? Eskibedir'de yaşlılar için mevlit yapılacakmış.

GÖ: Mévlüdïmiš méséla génellikle pilav olur bizim mévlidlerde. Kéndi şeyine göre méséla. Øerkesin mäddiyätına göre méséla. Kimisi pilav yapar, kimisi şékér yaptırı ama şimdi çabukçası øerkes pilav yapıyu méséla düğünlerde, mevlïtlerde. Düğünlerde yemek. Yemekleri de öyle yaptırūz dışarda. Gelị yaşlı, yavut ta alıysın burada aşçılar yapıy yemekleri. Mısafirine yemek verisin. Ondan sona davullu dū̄n olur. Dū̄nlerimiz méséla. Dū̄n yaparız iki gece méséla. Kıš tarafında kına olarak yaparız, burdakla kéndimiz gélin āldı mı dū̄n yaparız, yemek veririsiniz gelen misafire

II. ALT AĞIZ BÖLGESİ

II/1

SEYİTLER

Kaynak kişi : Salih GELEN (61, Bulgaristan göçmeni kökenli)

Derleyen : Merve MUTLU, Mustafa MUTLU

Derleme yeri : Köyün muhtarlık odası

Derleme tarihi: 26.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Tarım, deneyimler

1 **B:** **Adınız?**

2 **SG:** Sālih̓ Gelen

3 **B:** **Kaç yaşındasınız?**

4 **SG:** Aldmıš bir.

5 **B:** **Hep burada mıydınız, yoksa**?

6 **SG:** Burda.

7 **B:** **Hep köydeydiniz.**

8 **SG:** Köydeyiš.

9 **B:** **Lüleburgaz'a gidip gelme? Orda bi ikamet durumunuz var mı?**

10 **SG:** Gidiyorum. İkämedim ̓hiç yoḳ. Sadece Seyiđler'de oturuyor̓ům.

11 **B:** **O zaman burayla ilgilileri sizden de alabiliriz.**

12 **SG:** Bildiğimi söylerim.

13 **B:** **Burada ailenizle yaşıyorsunuz, kaç çocuğunuz var?**

SG: Üç˛ċocūm var.

B: Evli mi hepsi?

SG: Évet, épsi évli.

B: Eskiden köyde nasıl bi yaşam vardı? Hayvancılık mı, tarım mı hâkimdi?

SG: Biš o işle iç içeyiš zaten, hayvancılıkla, tarımla. Çiv̊çilikté, hiç eksiğimiz˛olmadan tarımla çalışan çiv̊çiyi bu köyde aşā˛yuķarı sıralamadıyım ben.

B: Eskiden nasıldı şimdi nasıl?

SG: Şindi teknoloji deỷişiyo. Teknoloŝi çoķ güs̊el şindi. Dün de fu˛ardaydım. Bän Tőrkiye'de bütün fu˛arları gezerim aşā yuķarı imkanım oldū sürece, šamānım oldū sürece. Teknoloji şindi güzel. Yalnız bu h̊ükümeđđen deỷil yalnız bu. Teknolojinin kendiļinden geliştiņden.

Muhtar: Bén solcuyum dämek istüy kıs̊ım anladın.

B: Bi önceki köyde damlama sulama yöntemiyle tarım yapanlar vardı ama klasik tarımı bırakmayanlar da var. Sizde durum nasıl?

SG: Yoķ, biš ital veya birinci araç kullanı̊yus. Yani saf tūm kullanı̊yus. Tōmdan üretme tōmları kullanmı̊yus. Tarımla ilgili mı senin de …

B: Yok tarım değil, daha çok konuşmayı … Peki, eskiden bayramlar falan nasıl olurdu sizde?

SG: Ēski bayramlarımı̊s çoķ˛iyi, iyiỷdi. Yani genälde įnsanları biri̊birine çoķ yakındı. Āỷile bāları ve komşuluķlar akrabādan yakındı. Şindi o˛ortam yoķ. Şindi̊ eden yoķ? Toplum deỷişđi. Akrabālıķlar uzaķlaşđı. Yani, geliþ giđmeler çoķ aš kaldı. Bēnce én yakın insanın akrabāsı komşusu.

B: Doğru.

SG: Biš bile olsa… Ben bir akrabāmı senede bir sefer dolaŝmıyorům. Sizi bilmem.

B: Biz gidiyoruz yine. Yakın olduğu için yine…

SG: He, yakınlarına gidiysun ama evet. İşde yaḳınlarından āricini düş˳diyom ben sana. Dayılardan, teyzelerden sōraki nesilleri iç ziyaređimiz yoḳ diyebilirš. Anca cemiyeđlerde.

B: Cemiyetler nasıl oluyor sizde mesela?

SG: Şindi cémiyetler éskisine nazaran çoḳ pratiḳ ve basit. Bir˳iki sāt içersinde geçiẏů. İnsanlarla sōpet˳edemeys, fırsatı bile bulamıysı̊n. Nė̊åbüsün, neš̊ısün, iyiyim ŏ˳kadar. Ama daha évvélki cémiyetlerimizde üç gün dūn yapıyå̊dık biš. Benim çocuḳlūm dönemindä üi gün dūn yapıyå̊dın. Üç gün o insanlar, mïsafirlik gelenler, bizim meskenımızdä kalıyı̊du.

B: Üç gün, yemeli içmeli.

SG: Tābi, tāabi. Yemeli icmeli. Dā güzel kaynaşıydı. Onlā da yardımcı oluyuladı, böyle bi kaynaşma oluyudu. Şindi nesiller iç kimse kimseyi tanımıyı. Āẏle bāları kopuyů. Zaten bu bugünkü yasanın getirdikleri de var biras.

Muhtar: Teknoloji˳ilerlediḳçä aḳrabālıḳ bāları, komşuluḳ bāları kopuyů. Çünḳü ínsanın ínsana ịhtiyacı kalmıyů. Eskı̊den˳öle miydi? Yani oraḳ biçiyı̊sun komşuẏla birleşiyůsun biçiyůsun. Bi gün ona, bi gün sana gidiyǒsun, öyleẏdi. Şimdi yoḳ ki öẏle işler. Şimdı̊˳adama˳alō gel diyusůn, ayçiçēni biçelim diyůsůn, adam˳okeyden kalkmıyů, okey˳masåsından˳kalkmıym̊ış. Éskiden bi biçädüvä yokså on beŝ yịmi tane traktör̊ bekliẏdü. Aman benimkini biç önce.

SG: Biz yetmiş iḳiden beri bén makinacılıḳ yapıyorum burada, ha burůlarda, bu çevrelerde. Biçim˳için insanlar̊ seferber oluyudu h̊epsicị tarlada, yanı en˳azından beş a˳iẏle bekliyudu. Yiyip içme˳konusunda o aiẏleler̊ sénin yiyip içmeni tā̊min ediyůdu. Bak. Şindi adamı telefonna çārıyorus, gel abị biçelim. Arabam var̊ diyü, gene arabaya koyuyůz malını evine getiriyı̊š. Sōna bí kımse de bi yudum egmeḳ vermes kimseye. Bu kadar da basitleştiḳ biras. Yani aslında é̊ḳ̊siklik dey□il, insanların ō̄mursamamaslī bunlar̊, insana dā̄r vermemeslị bunlar̊. H̊albuki neđir ki? Biš bu tarafta, Zonguldaḳ Bolu tarafında biçtiḳ, yaylada insanın inanır mısın! İḳi tane h̊ayvanı var, üi beş tane tavū var diyelim orda. Çıḳmış adam, yaylaya çıkmış adam. Biz ō̄le bi tesadüf˳ettiġ ki, bị ō̄len saatini geċmişti. O˳insanın iḳrāmı bize nedi biliyo musun? Bir˳aylıg eḳmeḳ diyelim. Yani ōda yapmış onlā̊r. İncéciḳ incéciḳ onnarı késti bıçānlan, tereyānla yımırta þişirdi bize. Biz o äkmā̄ burada, bänim, burada iç

kimse yiyemeš yani. Serđ der, kuru der, bilmemne der. Bak orda da o insannar yaşıyolar, orda da hayat kuruyolar.

B: Buradakilerin de çoğu beğenmiyor o durumu.

SG: Évet, yemes kardeşim, katiyen yemes. O˯da˯orda bak, o insanın bize ikrāmı, tabi onlar˯ona˯göre, o˯yöreye göre birinci sınıf ikramda bulundu gene bise, Alla kabul etsin dédiķ.

B: Amin. Buna benzer başka hikâyeniz…

SG: Bén ikaye diẏil, ben geçmişimi söylüyorum sadece.

B: Yok, bu sizin bi anınızdı. Başka unutamadığınız bi anınız…

SG: Yav. Hayat dolu. Çok…. Ben, küçük yaştan beri gezdi̊m, Türkiye'de çok yeri gezmişimdir. Beş˯on sene kamyonculuk yaptım. Türkiye'dä…

B: Eskişehir'e gittiniz mi mesela? Ben orada okuyorum. Orayla ilgili görüşleriniz nedir?

SG: Tabi, Eskişēr'e de gittim. Eskişey□ir'de biš sādece işimiz įcābı, aldık gittik. Yani şeẏir olarak gešdįmiz hiçbi konu˯yér˯yoķ. Bizim biz éksérį bizim bu Ége bölgésinde. Ége, sāẏil boylarında işimiz çoķ˯olurdu. Ankara, Kutāya'ya işler çok çıkardı. Böyle. Dūyada birkaç ķere gittik, yani böle oralarda iş icabı.

B: Peki, yakın zamanda bi fuar var mı, takip ettiğiniz?

SG: Konya var. Yirmį˯kisinde sanıyorum. Yirmı˯iki yirmi dórt olması lazım, marđ. Tarım fu˯arı bunları̊n˯ epsiċį. Tarım fů̊arı, ̊hayvancılık fů̊arı var. İşte bu epsi birbirine bālı. Tarım fu˯arı diyolar, geniş çaplı.

B: İçerikten haberdar mısınız?

SG: Gelijekte mi? Gelicekte… Tabi, ben... Kéndi kafama, kéndi aklıma göre buradaki çifçilerden beş yıl ileriyim diyelim, en azından. Ö̿le bi düşüncem var. Ben kéndi çocuklarıma bile įzā ediyorum, hālā beni dinlemiyů̊lå̊r. Neden? Gezmeye borçluyum ben bunu. Görmeye borçluyum yani.

B: Çok okuyan değil, çok gezen bilir. Ama siz de takip ediyorsunuz ki bunlardan haberdarsınız.

SG: Mu˳akkak tabi. Tabi, ben bi yere bi şey oldu mu… Özel böyle yérlere giderim. Böyle zevk için böyle gezmem benim yoķ.

II/2

AKÇAKÖY

Kaynak kişi : Ziya BAYSAL (65, Bulgaristan muhaciri)

Derleyen : Merve MUTLU, Mustafa MUTLU

Derleme yeri : Kahvehane

Derleme tarihi: 28.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Âdetler, tarım, köyün tarihi

B: Amca şimdi ben sana birkaç soru soracağım. Adın nedir?

ZB: Šiya Baysal

B: Kaç yaşındasın?

ZB: Alḑmış beş.

B: Buralı mısın amca, göçmenlik var mı?

ZB: Buralıyıs. Bin dokuš yüš otuš beşte babalarımız geldi. Yani burda dōduk, buralı dịceksin.

B: Peki amca önceden nasıldı buralar, köy yaşamı?

ZB: Kō yaşamı bundan dā şeẏdi yani şindi dā iyi. Bundan őnce iẏi dildi. Cēran yoḳdu şey yoḳdu. Ülen bi şeẏdi yani.

B: Az kişi mi vardı burada peki?

ZB: Dịldi, dịldi. Kalabalıḳ.

B: Çok görüşüyor muydunuz komşularınızla? N'apardınız akşamları?

ZB: Görüşürdük. Ākşamları öyun đabi, çocukluk arkāşınlan biz oyun oynardıķ ċocuķlāla. Gécé öyunları oynaṙdıķ.

B: Var mı bir tane böyle anlatabileceğiniz?

ZB: Niyi, mesåla öyunlardan mı? Biz géce ķorķutanı dérdiķ önları oynardıķ. Gece saklambaçı derdiķ. Dışarda köẏ içinde mesela, köyün bi uyluķđa da bi yér veridiķ. Şurdan şuriẏa kada gidiceniz. Burdan öte gitmiyceniz diye. Ara sına ses verin deye üflüķ öđđürürdüķ birbirimize. Tabi, ses gelsin deye. Burdan öđđürüz ses veririz kaçarız buradan, öte gideriš. Orda kaçarıš, öle böle oyunlar oynardıķ gene çocuk olaraķ.

B: Hep böyle dışarıda oynarlardı yani.

ZB: Tabi, gece o˯zaman yoķ ki büle kāveye giremeẏiš. Okul bāçesine giremeẏiš. Őređmenler bišim çok sıkıydı rāmetli, bi őrėđmenimiš vardı bišim. Nerde sokā çıkiċas, o đünlere gidiceš. Sabāleyin döverdi yani iç şeyimiš yoķđu. Őređmenlerden çoķ şiķayeđçiydiķ.

B: Nasıldı peki okul? İyi miydi? Önceden vardı burada.

ZB: Ökul iyidi. Vaṙdı. Yani bišm ő̄retmenimiš zamanında aşşa yukarı sekiš on tene buradan ő̄ređmen yeđişti, epsi emeķli oldu şu anda.

B: Peki, önceden düğünler falan nasıldı çocukluğunuzda?

ZB: İyidi. İç bi şey kavga filan olmašdı yani dűnlerimiš iyidi. Burda ayrım yoķđur yani Gacal, macır öyle bi şey yoķđur. Epimiš şeyiš.

B: Şeyler peki, âdetler nasıldı? Gelin alma ya da sünnet düğünü… Neler yapılırdı mesela?

ZB: Onlar da iyidi. Mesėla süneđ dűnünde çocuķ bi afta önce, çocuğa ķına yaktırılādı. Öndan sŏra élbise alīlādı. Bi gűn önceden ķesilmešler, ayni gün kesiliṙdi.

Yatardi orı̊da iki gün yahı̊ut bi gün ayri yatānda. Ŏndan sora kalkardı. Millet komşular dūne gider, bakmā gelirdi yani böyle.

B: Evlenmelerde mesela hediyeler falan… El birliğiyle iş görme, imece var mıydı?

ZB: Évlenmelēde de tabį ki olurdu. Yav o zaman ķız istēdik işđe. Tabi çéẏiz almaya, tabi kız istenirse mesela altı̊ ̬ay veya yedi̊ ̬ay sōra dūnler olurdu. Çįzi gider, orda kalır. Kız evine çįz alınır, götürůlür, kimi serilir bir ̬afta on gün. Gelen gelen komşular̊ bakardı onlara. Ama dūn günü konurdu. Olurdu dūnlerimiz yani büle. … Şimşirlē varđı tabi. Çocuğ̊un tarafı şeye mesela, kızın tarafı şimşir yapar̊dı.

B: Şimşir nasıl yapılıyor?

ZB: Şimşir bi ̬ı̊ki çam ̬ācından kesēdik. Ŏnu süslēdik meyvalı şeẏ̊ ̬edip çiçek, şekerle, şeyle bunlar süsleni. Davullarla alır götürürdük dūnümüze. Dūnlerde…

B: Tatlı falan gider miydi?

ZB: Tabi, tabi. Tatlı da gider̊, şimşir de gider̊di.

B: Oğlan tarafından bi şey getirirler miydi?

ZB: Ōlan tarafından ancaķ bi şey gelmez ōlan tarafından. Kız tarafı götürcek ōlana.

B: Peki, amca düğünlerde özel bir yemek yapılıyor muydu?

ZB: Tabi tabi. Dā bir ̬afta önce muakkak dūnün şeyini konur. Yémekler yapılır. Gelen misafir ̬ep doyrulurdu yani.

B: Nasıl, ne yemek yapılır?

ZB: A o ̬zamanki yemenlēde fasilẏe, þatatiš, çorba.

B: Özel, sadece düğünde yapılan bi yemek, keşkek mesela yapılır mıydı?

ZB: Keşkeƙ yoķdu bizim zamānımızda. Şu yakın köyleŕde Pınarbaşı vardı, orda vardı keşkek. Bizim köyümüšde yoķdu yani.

B: Önceden yapılıyor muymuş peki?

ZB: Yoķ, bišim ƙöyümüšde iç yoķdu. Pınarbaşı'nda yapılırdı.

B: Peki, mevlitler nasıl oluyor?

ZB: Mevliđler, mesela sünet dūnü bitđiƙđen sōra bi de mevliđ yapardı çocuķlara yané. Konu komşu arasında, çārılıŕdı konu komşu akrabası mevliđ de olurdu, okunurdu. Dūnler şe yapmaš.

B: Helva falan yapılıyor muymuş?

ZB: Tabi, elva yapılırdı. İrmiƙ evlası yapılırdı.

B: Peki, amca tarımla mı uğraşıyorsun, hayvancılıkla mı?

ZB: Ben tarım da yapđım, ayvancılıķ yaptım. Şimdi émeƙliyim.

B: Ergene'nin temiz olduğu zamanlarda tarım yaptın mı?

ZB: Yaptıķ, burda atta oŕiya kŏyun yıkama gidérdiƙ. O˛zaman Ergŕine ċoķ temišdi. Büle alırdıķ kŏyunları bi gün üle yolda gideŕdik, orda yatādıķ o aķşam. Sabāsı koyůnları yıkayıp tekrar gerisi geriye burya gelirdiƙ ama Erģene ŏ˛zman çoķ temišdi. Su da temiš. Kŏyůnlar kar gibi olurdu.

B: Önceden böyle balık falan da tutulabiliyormuş. Bayağı balıklar da varmış.

ZB: Bizim derėlerimizde vardı o. Orda đudmašdıķ ama orda bišm derėlerimišde vardı balıķ. Orda yoķdu ordā

B: Çok temizdi diyordunuz yani.

ZB: Çoḳ temišdi, Érgene'miš çoḳ temišdi. Şindi bađđı şurda on on beš yirmi sene. Ondan önce su içerdik yané. Kéndimiš dayi yıkanırdıḳ kŏyunlarla berāber. Koyun burda alttan bastırısın öteden çıkardı.

B: Peki, amca eskiye dair buranın hikâyesini biliyor musun? Neden Akçaköy demişler?

ZB: Onu bilemeycem şini onu çoḳ éskilē bi şeẏ yapması lazım.

B: Bi rivayet falan? Sizinkiler göçerken bi anı falan anlatırlar mıydı, şöyle göçtük böyle zorluk yaşadık diye?

ZB: Bišim bubalarımiš, dedelerimiš Bulgaristan'dan gelirke orda ne kadā malı var arabası, kŏyunu, keçisi, ők̈üš ne varsa onu almışlā ordan˛onla alıp ordan yata yata gelmişler. Ḧatta bȧbam ŏ˛zaman on bir on˛iki yaşındaymış, koyunları dayi getirmiş Bulgaristan'dan burayı, bu köyde kalmışlā. Bikaç yere giđmişlē, dedemle bubam arı şeyi̇ne giđmişler. Duramamışla orda, tekrar gelmişle burya. Oraya kondular, buradan öte giđđik dedem de, babam da. Bu köyde yani.

B: Şimdi de şehre gidiyorlar, Burgaz'a olsun…

ZB: Şimdi de tam tersi burda köyde iş olmayınca genşler nabıcak, Búrgaz'a gidiyü, orda fabrikaya gidiyű. Şeyde, köyde artıḳ geçim derdi kalmadı. Elli dekar, yüš dekarla bi çifçi burda geçinemeš şu an. Bende mesela şindi on beŝ dekar tarla var, ne˛ẏapar on beş dekarla! Bi sene buydey ekiyűm, bi sene gün̈dendi ekı̇yüm. Ancak masrafları̇mı karşılıyu. İç bi iş yaptīmiš yoḳ yani.

B: Çiftçi artık olmayacak diyorsun yani.

ZB: Olmaš. Çifçinin burda ancak bin dekar yeri olan çifçilik yapar burda. Yüš dekar, elli dekar, iki yüš dekar… Bi şey olmaš.

B: Geçindirmez, diyorsunuz.

ZB: Geçindirmeš çünkü mašot beş lira, gübre bi buçuḳ iki lira, toğ̇um gene ōle, bi buçuḳ iki lira. Nérde bu çifçi, nası kazancak ya? Nası yapcak?

B: Bir de bu aldığı mazotla da geçinemiyor.

ZB: Geçinemiyü, bi de satamıyuz sōna istediğimiš vakı̇tte satamıyuš. Tam zamanımıšda bišim buyday çoķ olsun beş yüš altı yüš lira olcak. Şimdi bu anda buyday sekiš yüš, sekiš yüš elli lira.

B: Bahçecilikle falan pazara gidiyor musunuz?

ZB: Yoķ bišim köyümüšde bāçeciliķ yapan¸iç yok. Bišim köyümüš alkı değ̇eri baçeyi kendine kadan yapıyoš. O kadar. Evel þatateš, þatateš. Bunnarı ekiyüš. Kéndimiše yimē kadaṙ. Satmā götürmm̄̄üš biš pašara. Ama diğ̇er köyler, götürüyü. Bišim köyu̇̄müšde yoķ.

II/3

BÜYÜKKARIŞTIRAN

Kaynak kişi : Behçet Karaman (80, Bulgaristan muhaciri kökenli)

Derleyen : Merve MUTLU, Gülşen MUTLU

Derleme yeri : Kaynak kişinin evi

Derleme tarihi: 28.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Askerlik, evlenme adetleri.

BK: Bacām˛ārmasa ben boş durmuyum. Pazara giderim, Burgaz þazarına ama bac̄am˛ārıncaya kadar bi tā pazara falan gidemiyŏm.

B: Şimdi amca sen burada doğdun değil mi? Nasıldı buralar o zaman?

BK: Buraları o zamana çöl dā, dünyaya bizim geldiķ. Çöl gō̄dük. Ne evi ev, ep sap evlerinde. Yér˛éviydi zaten bőle binā falan yogđŏ bizim zamanımızda. Şindi bakm̧a milleđ artık̨ śalışarak̨ mı, Canaballaḥ, tarla kalmadı bizim˛evladlara kalmadı. birā… oldu ama.

B: Millet bayağı yaptı diyorsun evlerini, arsalarını.

BK: Yokđu évelden. Bi şiẏ yok̨du.

B: Peki çocukluğunuz nasıldı burada?

BK: ıuıuklūmuz yanl˛ayak başı̊kabak ayāmışda ayȧkkabı yok̨. Karda ayāmışda ayakkabı yok̨. Çarık̨lan marıklan tö˛ō̄le gidiẏdü işđe.

B: Okula gittin mi amca?

BK: Bän mi? Bänim˳oḳulum˳iċ yoḳ.

B: Hiç yok. Hiç okuma yazma bilmiyorsun.

BK: Bilmiyom. Az dessek de yani ōlä. Ben˳evladlarıma torunlarıma ōn̊içi kıymet veriyom. Ben kendim cåyil kaldığ̊ım˳için˳onları cānıyüreḵđen kucaklıyorum.

B: Amca senin torunlar da bayağı okudu ama maşallah.

BK: Hepsi. Hepsi üniver̊stéli.

B: Hepsinin işi gücü de oldu.

BK: Täbi.

B: Peki amca, nasıl evlendin? Burdan biriyle mi evlendin?

BK: Göçmenlérden biyendim, sevildiḵ birbirimizi, üle evlendim.

B: Nasıl gördün? Düğünde mi gördün?

BK: A, düğ̊ünlerde biribirimize selam verike aldađđık biribirimizi, evlendik.

B: Hemen öyle evlendiniz mi? Hiç âdet mâdet yok mu?

BK: E nışanlandık bä oğ̊lum. Bän nışanlı askere giđđim. Asker˳oldum. Ärzurum'da askérliḵ yapđım.

B: Uzakmış amca senin askerlik yaptığın yer. Gurbet çektin yani.

BK: Hē, uzaḳ yā. Te Kars'a kadā gittim işđe.

B: Sonra geldin buraya?

BK: Geldim, mazeređ˳iznine, derelere šu gelmişti geçen šeneki gibi, sél basđı. Bi kāve vardı bizim aşāda. O kāveyi šebebine iki˳ay˳izni□ne, māzeret˳iznine geldim. Māzeret˳iznine geldiyen dūn yaptık. Sōna tē giđđim. Beni kumandan bir˳ay dā izin

gönderdi bana ama burdan şübeden dün giđđin dā dediler, vermediler. Vermediler äma ben iki ayına değe giđđim yetmiş beŝ günde döndüm burdan. Säna bi şey olmaš. Senin télgrafın var, istersen bir˯aya kalsan da bi şey olmaš deyenler var komşular̓dan. Ben giđđim.

B: Gene iş garanti olsun.

BK: Bitd̓iķđen sōra benim kumandan dedi. Bir˯ay˯izin gönderdim neye geldin ōlum, dedi. Dedim şū̄béden vermediler. Sen dedi emen gitmek istiy müsün dedi. Emen izin kādını doldurayım emen giđ dedi. Dedim şindi yol tepeledik. Üś dört˯ay burda askérlik yapalım sōra gene geliriz dedim. Gene üś dört ay sōra Horasan'da, ta Horasan'da, Érzurum Horasan'da burda üś˯ay kaldım. Üç ay sōra geldi, beni cip aldırdı, ben üś˯ay sōra gene izne geldim.

B: Sen bayağı izin yapıp bitirdin askerliği. Hem düğünü yapmışsın arada.

BK: Béş˯ay˯izin yapđım, béş˯ay. Béş˯ay˯izin yapđım, askérlik yirmi dört˯ay˯ama ben on dokuz˯ayda bitirdim.

B: Amca aradan düğünü de çıkarttın. Buraya geldiğinde evliydin yani.

BK: Đabi évliydim.

B: Peki, düğününüz nasıl oldu?

BK: Dū̄n davul, zurna. Nōlcak.

B: Âdet yok mu? Böyle kız almaya gittiler, şu kadar başlık parası istediler.

BK: Āyır, kū̄y˯içi̓ne. Te burda zaten. Evleri kaynatamın˯evleri, yer burası.

B: He, o kadar yakındı yani.

BK: Yäkın, küy˯içinde.

B: Peki, düğünde yemek falan verdiniz mi? Neler yapılıyordu? Keşkek falan var mı?

BK: Ā, verdiķ be˯ōlum. Keşkeḵ var, bōreḵ var. Én çŏku bōreklen keşkeḵ zāten. O˯zamanlar keşkekler kazanlar iśinde kaynıyŏr. İśine eđ falan koyurlar. E, bizim gördümüz annemlerden yani büyüķlerden gördūmüze göre ŏ zamanlar kadınlar yapıyudu keŝkē. Şindi erkeklere düşđü keşkekė yapmak. Pınarbaşı'nda āla dā yapıyular. Ḥala Pınarbaşı'nda var.

B: Pınarbaşı'nda var mı hala? Burada yapılmıyor yani.

BK: Yapılmıyŏ ōle şey. Şindi burda dūnler veriyüz yirmi kilo kuşbaşı, aydi. Pilavını milavını yapıẏu. Fasilesinden yämeni pişiriẏü. Bi yemeķ, çoķ yani masaraf.

B: Burgaz'da yine hiç yok. Hemen düğünde kuru pasta tabaklara, bi meyve suyuyla bitsin.

BK: Ya iki tane şey, lŏkum. Ayde.

B: Şimdi yine artık hiç olmayacak gibi. Sence ileride düğün olur mu?

BK: Zor, benim kanātım. Neden zor dersen geçimler çoķ ağarlaşđı. Onůn da Burgaz'da kalkmasının sebebi ep geçimlerin darbåzlī. Üle sen yedi yüz lira, bi milyar aylıķlan orda o ziyafeđi yapamašsın.

B: Peki amca sen çiftçilik yaptın mı burada? Nasıldı önceden Ergene? Suluyor muydunuz tarlaları?

BK: Yapđım yävrum. Şimdi ben öküzlen yapđım motor falan yoķdu. Bizim zamanımẏzda öküzlen çifçiliķ yapđık. İki çift öküzmüz vardı. Ābimlen beraber tarlaya gidip sürüydüķ, ekiydüķ. Äma ŏ bereķetler olmuyů şindi. Misir eķerdik. Kurak misir, iç sulanmadan iki koçan üç koçan başak yapıyůdu yani. şindi gene misir ekti mi iç sulasan da olmuyu yani.

B: Artık verimsiz diyorsun.

BK: Şindi verimsizlį şöle. Ḧer tarafı pisl̈iḳ sardı. Esāsen bize dokunan Ḧamitabat, doğalgaz. Ŏnın̈ pislį yayıldı mı işi bitiyorı̈. Karpız, karpızđan geçemezdin. Şindi, bāçıvancılıḳ yapıyı̈dım, bāçıvancılık da bitti; epsi bitti. Bāz sı̈ra ̬emen bāzsara gibi büle bi yāmúr gibi çiğiylen beraber düŝđū vakiđ, sabāleyin de bi güneŝ. Eḳđįn māsül kuruycaḳ.

B: Bazsara ne demek?

BK: Bāzsaracana çį gibi düşüyoru. Cenaballaḧ'ın vergisi.

B: İnce yağmur gibi bir şey. Anladım. Peki, amca ilerde tarım olmaz gibi, değil mi? Ergene gitti.

BK: Şindi canım yavrım. Olúr, olmaḳçin ama verimler azalűyü giđđiḳçe. Altı yüs külo, yedi yüs küle veren tarlayın dekarı düştü dört yüs küloya, üç yüs küloya. Burda çifçiliğin, çifçinin elinde… þazara çıkamıyı çifçinin ayı̈lesi. Néẏe çıkamıyı̈? Aylıyı yoḳ, emeḳlisi yok. İşi biđđi.

B: Aşağıdaki mahalleyle konuştuk az önce de orada da on kilo buğdaya on kilo mazot alırdık önceden dediler. Şimdi on kilo buğdaya bi kilo mazot. Çiftçilik bitecek diyor adam.

BK: Bitti. Biđçek. Büle olursa biđçek.

B: Senin anlatacağın bir şey var mı? Torunlara dair, mesela Meltem nasıl doğdu, Erdem abi nasıl doğdu?

BK: Bė ōlım o ̬zamanlā zaten baḳ. Şinį esas temelini araycaḳ olursan muđluluḳ falan... Nerden bulcan muđluluğu? Ben kırda koyunlarda geziyd̈üm. Koyunculuḳ yapıydum, ayvancılıḳ. Muđlu, hā̄! Évladım dünyaya gelmiş ḧe mi? Sévip de kucāna alıp đa gezdiyin yoḳ ki torunu, işten. Séni nası sevcem ben, işe mi bakı̈cam, sevgiye mi bakıcam.

B: Doğru. Ama şimdi seversin, artık hepsi büyüdü.

BK: E, sevcen ama ne kıymeti var. bizdén geśđi artıḳ.

108 - Kucāna alcak hali yok.

109 **B: Büyükler hepsi zaten. Olsun ama gene de iyidir yani.**

110 **BK:** Gene de severim ōlum, epsini severim. Ayrı ayrı epsini severim.

111 **B: Tamam amca, teşekkür ederim.**

II/4

EVRENSEKİZ

Kaynak kişi : Azize KAHRAMAN (73, Bulgaristan muhaciri)

Derleyen : Merve MUTLU, Mustafa MUTLU

Derleme yeri : Kaynak kişinin evi

Derleme tarihi: 26.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Göç

1 **AK:** Siz nassınız? İyi misiñz?

2 **B:** **İyiyiz be teyzeciğim. Sizler nasıl?**

3 **AK:** İyi işđe. Naparı evde olanlānız iyi mi?

4 **B:** **İyiler, çok şükür. Evdekiler nasıl?**

5 **AK:** A? İyi iyi evdekiler, gelin okumā giđđi. Okumaları vā da.

6 **B:** **He, okuma mı var? Nasıl oluyor teyze sizde okumalar?**

7 **AK:** Şē, yāsin okuyula ba.

8 **B:** **Yasin mi okuyorlar?**

9 **AK:** Kendin ne duv̊a varsa işđe.

10 **B:** **Ne dua biliyorsa onu okuyor. Başka böyle plav milav veriliyor mu?**

11 **AK:** Hayır, onlā ű̄lesine gidđi hemen.

12 **B:** **Kendileri okuyacaklar.**

13 **AK:** Ha ha, ῡle.

14 **B:** **Ben de mevlit falan var sandım.**

15 **AK:** Yok, yok.

16 **B:** **Teyze adın ne senin?**

17 **AK:** Azize

18 **B:** **Azize. Soyadın?**

19 **AK:** Āmeđkāraman.

20 **B:** **Azize Ahmetkahraman. Teyze göçmen misin sen?**

21 **AK:** Göçmen.

22 **B:** **Bu Ahmet, babanın adı mı?**

23 **AK:** Beẏimin adı.

24 **B:** **Beyinin adı. Teyze kaç yaşındasın ayıptır sorması?**

25 **AK:** Bilemeycen şini. Atmış.

26 **B:** **Kaç yaşındasın?**

27 **AK:** Yeđmiş se… Yeđmiş üç.

28 **B:** **Yetmiş üç. Oh, maşallah. Nerdesin teyze, buralı mısın sen?**

29 **AK:** Dįl, dįl.

30 **B:** **Değil. Nerden?**

AK: Şindi boralıyıš. Bulķaristan'dan gelme ama.

B: Bulgaristan'dan gelme, tamam. Bulgaristan mı? Neresinden?

AK: Bulgaristan. Kırcalı kašasında.

B: Kırcaalı. Teyze göçerken sizinkiler getirebilmiş mi eşyalarını?

AK: Biz gelirke getirdiķ. Zaten hē, ben ordan gelme.

B: He, Bulgaristan'da nasıldı peki hayat, biliyor musun? Anlatırlar mı hiç?

AK: Ora ēp kőđüydü kızanım biz ordäke.

B: Neler yapmışlar?

AK: Büle, donlā giyitmezlēdi ord̓a bize.

B: Hep etek mi?

AK: Eteķ, altına þiiama giyersen bārılardı. Gelir elı̓nden sen işçilen çapasını alır atar̓dı. Ama sonåca biz geldine çoķ işgence yapđıla. Gice babamlā, kardişlēm gırlāda yađđı. śıkādılā évden.

B: Başka bir şey yaptılar mı? Malınızı falan aldılar mı?

AK: Malımıš bizim dēvleđe kāldı.

B: Orada bıraktınız yani. Ancak taşıdıklarınız geldi. Peki, orada sizin akrabalarınız var mı?

AK: Hā, bį éşyalarmıšı getidik. Var ama őle çok yakín yok. Amıcam var̓dı ȭldü bıldırcına. … Ne gülen ben̓ de anlamam.

B: Peki oradan âdetiniz falan var mı, orada yaptığınız?

AK: Niye? Nį̆çi deye şindi?

B: Bulgaristan'da yaptığınız bi adet var mı, buradakilerin yabancı karşıladığı? Mesela benim bildiğim martta bileklik takıyorsunuz siz. Değil mi?

AK: Ā üle yaparıš. Valla onu bilemicem k̓izım çünki çocukke unudmuşum.

B: Nasıl yapıyordunuz peki? Hatırlıyor musun? Nasıl yapıyorlardı?

AK: Bileziḱ mi? Hatırlayım bē, dūnlerde dakı yaparlādı. Büle bārılādı. Halasın̓dan, dayısın̓dan, amcasın̓dan büle bārılardı.

B: Bi de marteniçka diyorlar herhalde, kırmızı-beyaz bileklikler var. Onu biliyor musun?

AK: Onu bilmeyom.

B: Peki, teyze burada Bulgaristan'dan başka akrabalarınız var mı?

AK: Var, var. Kendi kardeşlēm burda. Dőrt çŏcuk kar̓deşim vardı. Biri öldü. En büyügümüz Bursa'da øeralde, diyerleri bŏda, Burgaz'da.

B: Göçerken hepsi ayrı ayrı geldiler.

AK: Nasılca öy̓le geldiler.

B: Bizimkilerde, annemin tarafında biri burda kalmış diğeri ta Eskişehir'e gitmiş.

AK: Éskişēr'de de ben şéy̓in tįzemin gızı var. Geçen āşam aradı. Kaç sene oldu geleli dā şey̓ yapmadı da …

II/5

DÜĞÜNCÜBAŞI

Kaynak kişi : Muradiye TÜRK (88, Bulgaristan muhaciri)

Derleyen : Merve MUTLU, Mustafa MUTLU, Gülşen MUTLU

Derleme yeri : Kaynak kişinin evi

Derleme tarihi: 31.01.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Günlük hayat, göç, eski yaşam, yemek kültürü

-: Yabancı dil bunlar. Ābi cam sanāyiden emeƙli.

Muradiye TÜRK: Zekı̊re, Zekı̊re'yi de tanırım. Şaban'ı tamam. Babeski'de oturuyů. Anımı da gelmes, siẙreƙ gelír˯o.

B: Zor soru sormayacağım, korkma. Gelenekler, görenekler, napıyorsunuz… Onları soracağım.

MT: Te bu̇rda, dün de e getir̊dileŕ˯leƙd̊rik fadırası. Dédim Érdoğan'a süleyin bā. Dédim eleƙdriƙ fadırası yollamasın dedim. Ban̊a dedim par̊a yollasın deẙim. Ben dedim˯aleƙdrik fatırasını. Ben didim yatdīm yérden... Burda yatırdım zatén̊. Kardaşımı karşıda benim ķardaşım. Tē o evlerde oturůr. Kardaşımın da hanı̊… Burası benim, te bu camdan ötesi benim gendim˯iskân˯akkım. Ani macır˯akk̊ı. Ō̲nu geldīne ŏ yŏķdu ŏna vermemişleŕ. Bén séķsén séƙiz yaşınayım. Ondan sŏra, ışıkları̊nı yanar˯unudmuşla. Ŏna söẙlerim bu camda oďurdum iƙi āşam ep to˯o camda oďurdum. Gelene geçene söylerim. Burada tanıdıķları var˯onlarda anahtar vardır diye aba kimse söylemes. En son te burda var komşu, demin, Dudu Gelin var burda yakın. Ona söẙledim. Onůn da kız kardaşına söyledim. Söyle dedim ablana tel̊efon˯eďsin. Bén, bilmem ben yazmak˯oķmak bilmem, ben tel̊efon bilmiyorum. Ederler bana ordan, benimle ūraşmayın derim. Ben tel̊efon bilmem. Bazı kere edeller˯işte. Ayşe gel̊inin˯üstüne telefon. Burgaz'da oturur˯Ayşe gelin. Şaban'la barabar. Şaban yārın

gelcek. Er˳afta gelir. Bana ŏdunumu geđirir te orya đišer. Ben de yavaş yavaş te peşotla alırım˳içeri. Demin˳andım te orda dedim o, yarısını alaẏm da yarısını sana bırakayẏim˳iŝtė. Epsini al mari dedim. O komşuya burada yér dedi, dedim yārın géné gétirecek Şaban.

B: Hē, o getiriyor sana odunları.

MT: O getirmes, Şaban getirir. Burgaz'a oturan getirir. Bâbēski'deki şirek gelir. Cenaze olursa į ısım˳akrabamışdan ye da tanıdıḳlarından burdan telefon˳eden olursa gélir cenazeye.

B: **Anladım. Teyze adın neydi?**

MT: Múrādiye.

B: Soyadın?

MT: Múrādiye Türḳ'tü. Ama geçen gün onun˳içi de ceza ödedik. Şimdi Şaban'ın˳üstüne şey˳oldu. Ceyranı geçirdiler. Ceyranı Şaban ödüyodu, işte ani téléfon da karısının˳üstüne, ikisini barabar˳ödüyodu. Ötekįle anlaşırdılā, öteki çucuḳla o para veridi, o da öderdi gelirdi Burgaz'a alırdı māşını. O başđan tahsildardı. Ondan sōra veznedar˳oldu ani masa başına. Ondan sōra da orda oluncaya kadar. Şindi karısı öldü, béş sene oldu karısı öleli. Évlenmedi

B: Başınız sağ olsun.

MT: Siz de saǧ˳olun yavrúm. Dostlar.. Ondan sōra, évlenmiẏinceẏe kadar. Ŏğlu everdi, ŏğlu deniz subay. Ūlu istedi évlensin, kızı evlenmek vermedi. Bi kışı var bi ċucuğu var. Kışı da mısāde eđmedi evlensin. "hayır, évlenmeyceksin" bubasına. Őyle kaldı békar. Eh˳işđe yeme yapar mı? Gendi şeẏden, aśċıdan yér. Kimi gendi gendine kāḳar çay yapar te heralde ūrendi. Ŏndan sŏra, bén dérim, sén der bénim yanımda duramaẑšın. Bén der kāveye giderim. Békâr˳adam, sénin canın sıkılır. Bén alışđım der, sén benim yanımda duramaššın. E duramašam duramam derim. Siz de burda baḳ. Burgaz'daki ister˳almayı ama bén giđmem. Şimdi dérim, rātımı bozácam. Orda girecem. Burdakılar burda binalar hep yıkıldı baḳ. Bina vardı burda,

koyunlarmız vardı zamanla. Binaları̓ da yıḳıldı, sürdürdü. Bıldır karpuz˯ektik, ara sıra karpuz bile oldu yédim. Ani onlar˯almadı. Hatta dermiş damatı Şaban'a. Sen dermiş, ben çékirdeḵ vérdim˯ani yŏlladım da ḳarƿuz getirmeš. Biz Burgaz'da alırıš dämiş˯onla̓ anneme kada̓. Båbēski'deki çŏcuḳ ta ani damla diye verille̓ te ŏle ōrtum yollamış. Koydular bikaç köküne işđe. Bana kada̓˯ŏldu. Ŏldu işđe bana kadar. Ŏnı̓çün, o kadarlıḳ˯ŏldu. Ari, burda bana tā iyı̓ geliyo, burdan şimd̓i benim yakın ya burdan. Bén müsāde eđđim. Şimdi burası benim, bu camdan˯ötesi gendi h̓arsam. Kardaşıma arsa vérmediler. Sōradan tarla vérdiler, ŏn dőnüm tarla ama. Baştan…

B: Siz göçünce mi verdiler tarlayı?

MT: Peşin Mūla'ya gelmişik, Mūla'yı biyenmemişle. Burda da birisi varı̓dı benim halam vardı. Halamın kocası burda şey yapmış, askérliḵ yapmış. Ō burasını biliyomuş, çiflik oluƴna. Arnav̓ud'un çifliğ̆i, hatta Arnav̓ud'un koyunları, şeyleri… Ŏnlarda da indān kalmadı ya, h̓ep onlar da gavurdan kaldı onlara.

B: Nerden göçtünüz siz Bulgaristan'dan? Drama'dan mı?

MT: Drama'dan. Drama gőçmeni.

B: Peki, 93 Harbi'nde mi geldiniz, yoksa yakın mı?

MT: Yok be, ben burda dőrt sene sōra dünyaya gelmişim zate. Tabé.

B: Hesaplayamadım.

MT: Héralde őledir. Siz şind̓i, orasını siz dūruldun. Ben o kadar sőlerim.

B: Siz çok önceden gelmişsiniz.

MT: Tabi, tabi. Biyenmemişler orasını. Mūla'yı biyenmemişler. Ondan sora şe□ yapmışlar. Burayá geldiler. Burayı geldi̓ne Øiç bi şey yoḳ o zati… Tütün köklerinden kéndilerine yér̓ kéndilérine şe bölmüşle. Arnav̓ud'un ani şeyin, gavurun sayalarında yér vérmişle̓, ŏturmuşla̓˯ani gelen˯anaları̓mıs, bubalarmıs. Ben bubamdan zatı beş yaşımda kalmışım. Anam dul karı. Onunçün bi gün okůla vérdi béni bi dā vermedi. Dedi kard̓aşım vard̓ı onu verdi, o da beceremedi okumayı. Yoksa ben gideydim, bén

bécércekđim. Bénim biraš aķlım alırdı. Ama o beceremedi. Fırsat vermedi. Dul karı oldūna, adi barabar tarlaya gitsin diye. Óküš çekiceš, ŏnu yapıcaš, bunu yapıcaš. İşđe üle, o zamanlān óküš vardı. Zamanla gene geldįne gine kimisi bi eşeķ bi ineķ koşarmış, kimisi öküš bi şey koşarmış işđe ūle. Ālem buraya geldįnē, üś dörđ sene burda ūle iŝlemŝleŕ tarlaları. Sōra da şe yapmışlar, bu Arnūd̊'un bi de onların vardı Güzade Anım, onların şeyleri, ani onlar burda kalmışlar išde. Ŏndan sōra Ferid mi ne vardı. Onlar đa tarlalara ortaķ olmušlar. Onlar sađđılar išde onların įselerini kūlü aldı. Óbürlerininki kaldı gavúra. Bırgaz'dan gelen mītar burda varıdı Ramašan Olmasgeç'in karısı öldü. Onun şeyi babası mītarmış geldįne. Ona bi tŏsun vérmišler geldįne. ŏna bi tŏsun vérinceye kadar yarı demiš, onunçün bišde de yeđişer buçuķ dőnüm tarla var. Yāni yédişer buçuķ dőnüm tarla vérmişler ama iki de fašlalıylan beraber on dőnüm tarla đoplanıyo. Géri kalanını benim çoçuklar karşılıyo. O˯on dőnümle geçen gün de binalar yıķıldı der, çam ācı der, borůları çabuk doldurur. Ta der Zekiriye ablama söyleyim de der, bärabär alalım đa bi ton ŏdun. İĸi buçuķ ton odun aldıydıķ ama géce gündüš hep yaķđım bu meređ soþayı. Éċ söndürmedim. Suğuķđu diye yakđım, onůnçün şey˯olmasın deye, üšümeyesin yaķ dediler, ben de yagdım. Da ōnçün gene alacaš dediler bittiẏne, eyle işđe geri kaldı mı insan ūle oluyor. Evlatlar olsun, bi kısım da var ama kišım hiç gelmiyor. Onun kocası çoķ aksiydi. ķacal'dı ama çoķ aksiydi. O da Båbeski'de oturudu. Onunda iki, bi ōlunla bi kızı var. Şeyi ūlu tır şoferi, kišı da bankada duruyor. Hani ŏkudu, babası onları ūretti ūretti bubası aksiydi salmadı. Şimdi de kızanlarına ūretti, kızım bile gelmiyor kızan bakıyor şimdi kızına. Kišım bile gelmiyor. Te bi çucuğum gelir gelinimle bärabär gelirler. Çamaşırlarımı gelinin eski makinasını getiririz, çamaşırlarĭmı yıkar. Bi đane getirdiķ, bozuldu. Sonrådan başka getirdik gene ta o bozulan bile đuruyo tė˯orda. Bén de bazı kere gülerim, ālem ne derse desin iki tene çamaşır makinesi var. bi de derim éski bušdolabı getirirseyle iki de bušdolabı.

B: Sefte mi girdi bu eve çamaşır makinesi?

MT: Tabi sefte. Ama bayā oldu şeẙ˯yapmaya. Bubası öldükđen sōra getirdiler. Bubası sāken getirmediler, öldükđen sonra. O šamana kada élle yıkıyodum. İsıdırdım yıķardım. Kordum orayı. Alimiyon kašan vardı, demir … sobanın˯üstüne. Su ısınırdı, kışın içerde yıkardım, yazın dışarıda yıkardım. Ocak yapardım, dışarıda yıkardım. E ama işđe ne˯ẙaþıcan? …. Bazı kere kišarım, bi keređe geldiler bana tā önceden de

dediler, o adliye subayının sünnet düğ̇ünü yaptı torununa yaptılar, ondan sōra évinde. Bu çocuğun, Burgaz'dakı, yanlış esaplamışlar düğün sebebine. Bir gün iki gün geçmiş, geldiler dediler ceyranı kesiceš. Kesin dedim ceyranı beyåv, kapıya géldi bi genç, bi de burdan bu köyden birisi. Kesin dedim ama ben üle dedim uzurevinde yatmam. Erduvan'ın evine gitçem. Güldüler baṅa. Erdıvan'ın evine gitċem dédim. Madem elentirį kesiyon. Hem para vermiyo, ben bu zamana kađa dedim, kaçak aleṅtirik kullanmadım. Kaçak bi šey kullanmadım. Çoċuklarım ödüyó. Évelden dedim gendimiš, canımıš da günü gelmeden öderdiķ. De yani beyimin sālığında.

B: Bi kere oldu. Onda da kesmeye geldiler.

MT: Onda da kesmeye geldiler. Ben de dedim, burda yatmam ben. Ben dédim uzurevine gitmem. dūru dūru dedim bana adreš verin, hem ordan dedim uçak mı yollaycak ne yollaycak dédim araba mı yollaycak yollasın dédim. Ben dédim Érduvan'ın évine gidcem. Güldüler baṅa. Dedim gülün gülün. Da işđe üle nabalım!

B: Teyze önceden burada düğünler nasıl yapılırdı?

MT: Düğ̇ünler mi? Düğ̇ünler evelden te büle bir ya bi sayå içine ya bi kimin boş evi varsa yani orda yapılırdı. D… karıları te bu kadarcık bi camdan bakardılar. İçeri girmek yoķđu. Ne ṽakiđ biše geldi Bulgarisđan macurları biš düğ̇ün yapalım da görünüš, šöyle yapalım görünüš. Ondan sōra başladılar açıķđa gezmeye. Başđan benim öteki evde iki tene feracem var. Bis ferace giyerdiķ. Þardösü gibi işđe böẏlece aşā. Génŝler śarşaf giyerdi, bis de ferace giyerdik. Ama şindiķ onlara … O zamandan beri, onlar geldiler çapa kašmayı bilmesler. Bulgaristan macuru ama bilmešler. Kimisi Bulgarya'dan kimisi başka yerlerden işđe toþlandılar géldiler. On ānemi verdiler bu kőye on beš āne mi vérdiler işđe. Ep ama arcandılar, kalmadı. įki ane mi ne kaldı, ẏāni őldüler. Göċđüler őldüler. Çocukları göċđü burůdan. Da sōra onlar ūle yapıncaẏa kadaṙ düğünleri, başladı bizimkileṙde aśıkđa yapmaya. Ŏ zamana kadan ēp ḅüle şeydeydi. Kapalı yérde. Sen kattiyen şindi şindi bizim karĺarımıš da giderler burda kopretife. Bazı kere gülerim bizim dede oldu sālıyında dede bišim pek şeẏ yapmašdı. …….. buraya ŏturun dérdi …… Şimdi ben de yakamam, kömürü yakamam. Kömür dokunuyo bana. Ondan sōra keserim ben keserim baltayla odun kesme? Çoķ becerirdim. …. Bütün işleri ōredirdi. Késéri büle tutucan, balta

şüle olůcak. Onu bunu ep gendim yapardım. Ondan sōra bi ķız geçer buradan ķomşulardan. Büle ani arkadar yarıķ var ya yeni başladılar yapmaẏa. Abe dedi baksana dedi bu ķız nereye gider. Abe dedim nereye gider işine gider nereye giđi̇cek. Ve baḵsana dedi, ōna dedi, çārsana dedi, dönsün de dedi, arkası dedi, sökük dedi, gider dedi orda. De üle, ȫleydi evelden. E yani kattiyen biše bile şalvarla şey yoķdu. Gelinlere sōra sōra ē biṙkaç zaman sōra işđe ani o macırlar géldi ondan sōra başladılar rénķli gelinliķ almaya. Kimisine pembé, kimisine kırmışı, kimisine e sōra sōra béyaš çıkđı da ani bile yogdu. Benim kaynanam gänä, Allā razı bišim feracesi, kaynatam onun üstüne evlenmiş iç öyle sesini çıkarmadı. Ondan sōra ama büle bišim gibi ōle geniş gįmešdi, bṻle şalvar gįmesdi. Kesik āzlı derdiler başka türlüsüydü. Büle, büle büle dörđ keresi. Aynı büle şindi üle. Onu zatėn ben biçmeyi bilmem. O gendileri biçer. O gendileri, ben biçmeyi bilmešdim. Onçün ani éskiden, éskiden ṻleydi. Şindi böẏle sira˯açık. Derim orayın, bizim şimdi dede olsun der bunların kocaları éşek édi yemişdir evelden dér zatı. Éşék éđi yemişdirler. Zatı éşék eđlerini yiyorlar şindi. Éşek édini yérler. Beygir éđi de yérler, tåvşan eđi de yerler, dåmuš éđi de yérler ér şéyi yérler şini. Evelki gibi, évéldén yok ama şindi sérbes, yérler. Burda évelden domuš da vardı. Sarımsaķlı Çifđliyi vardı. Biz evelden biliyo musun kaç paraya çalışırdıķ, kızandıķ. Şindi işđe onları dérler Érdovan'la bir arkadaşı almış Sarımsaķlı Çiftliğ̇ini. Türķgéldi Çifliğ̇ini gene, ani şey getirdiler, kurbanlıķ getirdiler. Ṻle kaldı o. Bu séne getirmediler. Érkesinkini aldı şeyden Türkiya'nın malını de onlar ondan sōra orda yövmiyeye giderdiķ. Burdan yayan giderdiķ ē Kurudere dérler kim bilir kaç métré yol. Eğer kaç para? Yirmi̇ beš kuruş. O yirmi̇ beş kuruş biše çoķ bi para gelirdi. Yirmi̇ beş kuruşa napardıķ kızan? Ŏn yaşında veyat ŏn bir yaşına napardıķ? Dam atardık. Büle pancar ékérdilér pancar tūmu. O pancar tūmları olurdu, onları da ŏndan sora köklerini de giderdiķ, arabaya yüķlerdiķ. Kışın yakardıķ onları bu sobalarda. Şinden pancar tȭmu kaldı ne pancar éken kaldı. Hiç kimsede burda bu kȱẏde pancar éken yok şindi. Étrafda bile yoķ. Kṻlerda, başka külerde var da étrafda yoķ. Ani iç bi tarafa éken yoķ. Uraşmak onu, kašmak istér. Āyrī˯ayıglardıķ. Āyrī˯ayıglarsın, çapasını kazarsın, teķlersin. Şindiki génçler yapar mı onu? Yapmas. Kattiyen yapmas. Onçün.

B: Teyze peki şeylerde Hıdırellezlerde kutlar mıydınız böyle?

MT: Idrellešlerde génçler şe˯yakarlardı. Asır vardı évelden. Asır kaldı mı şindi, nerde kaldı asır?

B: Hasır yok artık da.

MT: Asır ben dokuyodum évelden şindi?

B: Çerge mi?

MT: Ā, çerge dokuyodum da, sōra bana vérmedi, vardı şey. Çiflikkūlü bi dokđor vardı. Mįde fıtıyı var bende. Bénde kaç türlü astalık var ama bakma. Büle iŝđe ilaślarla yaşıyorum.

B: Maşallah teyze sağlam duruyorsun ama.

MT: Ā, ŏndan sōra ésgiden. Ē gendimiše gadar yémeƙ de yapıyoruš. Dün gaynađđım, noğ̊ut gaynađđım. Dün ķaynađđım şimdi iƙi gün yéycem onu, iƙgün üċ gün yéycem şini. Yanına da baksa bi yémeƙ yapıcam, pilav bi šiy.

B: Ne yemek yapacaksın?

MT: E, yapacam, ya bi pilav yapacam ya bi şeyler yapacam yani.

B: Var mı böyle özel yemeğiniz? Senin çok güzel yaptığın.

MT: Yaþarım đabi. Bénim yemeƙlerim hep őzéldir, güzéldir. Bana komşularım dérler senin yéméklerin niśin tatlılı. Dédim ben dédim. Taze fasileye dédim bir damla su döƙmem. Domatizle yaparım. Ondan sōra beberi, pađlıcanı onlar̊a da dedim bi damla su döƙmem. Onları̇ da dédim domatišin suyunla ķaynađırım. Pilavı çoķ güšel yaparım. Ona göre ölçüyle korum.

B: Nasıl yaparsın mesela?

MT: Ona göre ölçüyle korum. Ne kadar pilav o kadar su korum.

B: Şeyi böyle yağı kavuruyor musun baştan?

MT: Aa, kavurmam ben iç. Üle kavurmak, em zatı da şimdi üle gözüm almaš. Kavurmam. Pirinci kavurmam yalnız suyunu deng döḵerim. Pirincine göre. O pirinç iyi dilse be zatı ufaḳlı pirinç almam. Çorba bile ŏndan yaparım. İyisinden çośuklara geđirin derim. Ani karıştırmayım déye. Ani pilavlıḳ pirinc, ondan. İki şeye, bi ölçeye iki dene su korum. Ona, iki su. Ki su koydun mu kaynak su, tamam geliyo. Tıḳ tıḳ, tel tel oluyo o zaman.

B: Buraya ait yemek var mı? Ne bileyim hamuru güzeldir, helvası iyidir.

MT: Evelden hamur yapardıḳ. Şini burda tarif edsem acba ona gidebilir misin? Benim elimde yoḳ. Ben çoḳ şey gördüm. Dede öldüḵden sōra, gelinimin daysının kızını getirdiler buraya. Altı séne yanımda durdu. Ālem bi geliniylen geçinemeši ben āltı séne onla geċirdim. O an ékmek. O bilméšdi Keşanlıydı o. Keşan'da pazarlara gidérmiş, anası yaparmış eḵmeğ̊i. Sōna ben onun burda āşamdan hamuru bén yapđım. Hani hamuru çokalđırıš akşamdan.

B: Ne koyuyorsunuz içine hamurun?

MT: Hamuru bırakırıs. įşi hamuru bıraḳırıs bu kad̊ā bi topaç saḳsının içine. Onu ondan sonra ṻlüdürüs.

B: Ne yaparsınız?

MT: Ani kaşıḳlan täncerede çokaldırıš onu. Sulandırırıš. Ondan sōra sulandırdıḳdan sōra. Sabaylınan ona ḵiđđine ep gösterdim. įşi hamur. Şöyle yapacan, böyle yapacan. Başında durdum bayā zaman birkaç kere ékmék yaparke, ṻrendi. Şini ékmék yaptı mı… Béyaš tarana bile yapardım bén hamurun içine atardım.

B: Öbür tarhanalardan.

MT: Hani büle kırmızı tarana dil, béyaš tarana da bulgurlu dįl. Üle ufalardıḳ elimišle un gibi milleđ süzeḵđen geçirirdiḵ te ŏnu ŏndan sōra misafir hani anlardı, hamur bošuldu, eḵmeḵler biras şey oldu mu ondan da korduk ašcık. Atardıḳ bi kaşık iki kaşık şeyin içine hamur yaparke. Hani o zamanlarda yémeḵ çoḳ yapardım. Éski düğ̊ünleri bén size üċ gün anlađsam bitiremeššiniš zaten. Kabadan kabadan. Üċ gün

alnađsam. Évelden karaydı asśı. Sizi ülen biz, şekérlé. Bén yémem pek, çoċuk bile benim yemeš şekerra. Süđlaċ dediler mi onu ben sevmem. Tušla yapardıķ büle kazan dolusu düğ̇günlerde ani. Düğ̇günlerde yaparlar büle keşkeƙ derleŕ, biliyŏ musunuz bilmem ama Kešan'da yaparlar onu. O kéşkéğ̇i érkékler yalnız döverdi. Geri kalan şeyini karılaŕ yapardı. Büle boyda ani şiṅdi aşıre ayında yaparıš ya onlárdán da çorba. Süđlü çorba. Bi de pilav. Onları şeў̆ yapardılar. Süğ̇ûs̆ gétirénléré şeker đudardılar. Kāve yapardılar.

B: Süğüş ne?

MT: Şüğ̇üş ne mi? Şindi onlar kapandı. Onůn̆i̊çi derim bir gün anlatsam şimdi bir şeye. Buna şimdi dizeceƙler para. Beyle bu ķadar bu ķadar. Mesela kimin kim ne kadar gőnlünden ķoparsa. Ona verirdiler en bi uzun boylu adama. O̬onu tutar biў̆le. Takıya yokđu évéldén. Dakı ādeti yokđu, o vardı. İyi ama sōra sōra işde dédim ya dakıya başladılar. O kalķtı. Onu ani ő̄le yapardılar. Sïğ̇iş götürüdüler, yameƙ yapardılāŕ. Dışarda, yaz günleri dışarıda asır ani asır dediğim dışarıda atardılā. Dışarda yémeg verirlē kış günleri į .... sayaların içinde bō̄le. Évéldén ū̄leydi ama şimdi diğ̇iŝti. Şindi diğ̇işti. Évelden ŏў̆le masa ādeti, has ādeti yoķtu. Neye insan yalan söylesin. Yokđu évelden. Bizim yetiştiğimiš zaman astalıķ ta yoķtu.

B: E her şeyi doğal yapıyormuşsunuz zaten. Kendiniz büyütüyorsunuz, kendiniz yiyorsunuz.

MT: Yok, er şéy doğaldı. Şindi şey. Söylüyorlar bile aberlerde. Ben øaberleri dinlerim. Film dinlemem, iç bi filim dinlemem. Øaberleri yalnız dinlerim. Øaberlerde söylüyo mesela …… şeyde Anadol'da tarana kuruduyorlar. Domatizi kurudurlar, beberleri kurudurlar, pađlıcanları kurudurlar. Onlar ep doğ̇al. Onlardan dinlerem. Bazı biz de éveldén üle yapardıķ. Ondan sōra düğ̇günleri sorarla bana dédim... Ē ben konuştum, onlar aldi alacayını bénden zaten. Deminden beri alıllā. Ŏndan sōra şeў̆ yaptılā. Dedim evelden söğ̇üş vardı şey yoķđu. Bi uzun boylu siz̆onu anmašsınız zati dünyada yoķdunuz̆o̬zåman. Ā onun̆anasının̆adı Ayşe'ydi, őldü. Karísının̆adı Ayşe'ydi öldü. Da ŏndan sōra, ona véridiler o taşırdı. Dédim te bū̄le bu kā bu kadā

- Ana bu kuyu yan tarafta gâvurdan kalma di mi?

MT: Hangısı?

\- Saçosların kuyu.

MT: Gavurdan.

B: Burada var mıydı önceden? Arnavutlar dışında var mıydı yabancı?

MT: Zatı buranun sayibi çiflik sayibi. Edirne'de.. Şeye kadar, malım deye deye deye deye onlara kaldı. Edirne'de gavur patlamış. Şindi ŏndan sŏra biz burayı geldịne … yana gelmişler ya. Bén ondan sŏra dünyaya gelmişim. Şindi bizim orda Raŝeniķ derler, Drama dérler. Drama kasabasıymış. Rajeniķ köỷü, Drama da kasabası. Oraya gidinceye kadar burda gavurun şeyi var biçerdövéri otuz iki çift manda koşmuşlar onu buradan almaķ için. Bizimkiler bilmes. Memlekete çapayla tarla … ékermiş. Ne bilecek ne nedir deye. Nérdé İsmail Bey? Gavurun şeyini anladıyorum. Ambarlara eđişđiķ te… Şindi éniştenlerin olduyu yerlerden ani dédiler yä,… šey dışarıdaymış ama o, te Olcay'ın oldū yérdeymiş. Gavurun orda şey varmış orda gavurun pilek taŝ varmış orda, o taşın yanında. Orasínín neymiş biliyor musun? Kaç kere bizim dedeleỏ buradan geldiler. Burdan girsinlermiş de oraya, ani girsinlermiş. Şindi burda gene ā ben dédim ya sürdürü? Orda géne şeyi vardı. Bi bina vardı. Burda gene enişten lerin oturduğu év géne yürsek, karakolmuş ora. Karakol orda gömülükmüş onun parası. Hatta bi kere o şeyin Kurnaz'ın ani şéy őldü ya. İsmail. Da ona askérde göstermişler bi kuroke sōra saklamış. O ani patlamış ya gavur. Onun akrabalarından almış bi kiyat almış. Şindi üç kuyu arasına diyorlar ama belli dịl işde nerde olduyu. …. Bir de mutarlıyın orda. Aceba bu yaz para aradı ya, kızanlar orda. Őldü kaynanaları da demişler burda para var. éniştenin .. muhtarlıķ olduyunu bilmem. Onu anca Şaban amıcan bilir. Kaçtı sekiz o sekiz sene muhtarlık yapđı. Siz bizde Çobankaya muỏtardı. Ama dédim ya bunlara, ben size dédim ep küyün şeyini anlađsam dédim üś günde bitiremem. Ama séksén sékiz yaşınayım ben.

B: Çok sağ olasın teyze. Teşekkür ederim.

II/6

LÜLEBURGAZ

Kaynak kişi : Nazime AVCI (76, Bulgaristan muhaciri)

Derleyen : Merve MUTLU, Ali ARSLAN, Sevgi ARSLAN

Derleme yeri : Kaynak kişinin evi

Derleme tarihi: 22.02.2014

Kayıt türü : Video, ses kaydı

Konu : Günlük hayat, göç, eski yaşam.

B: Önceden akşamları neler yapardınız?

NA: Évde rädyäyı dinler□dik. ķandille lämba var□dı űle. Unlarlan iş, él işi yapar□dıķ.

B: Mesela neler yapardınız?

NA: Dāntél űrürdüķ, kanave iş□lerdik. Mešelä, zemānan, bizim şeyimišde tütün vārdı. Tütün dizēr□diķ eski zémanda.

B: Sigara yapıyordunuz yani. Eskiden tütün yetişiyor muydu burada?

NA: Biš Bulgariya'dan.

B: Kaç göçmenisiniz?

NA: Évét. Valla élli bir mi di artıķ, öy□le. Bayā oldu geleli ya. Évét çoķ ŏldu.

B: Siz çocuktunuz herhalde geldiğinizde.

NA: Tabé. Géne on āltı on yedi yaşında var□mışımdır eralde.

B: Bulgaristan'da yaptığınız âdetler var mıydı, Türkiye'de olanlardan farklı? Mesela mart ayı geliyor, marteniçka yapılıyor muydu orada?

NA: Hé, évét. rénkli bālardık iþi. Marđ gélir deye bir şeyler yaþardıķ. İyi olurmuş yané uzun olurmuş. Őylé bi şeyler olurdu.

B: Burada yapılmıyor ama.

NA: Burda ilerden vardı gelba sanki ama. İlk géldįmišđe vārdı. Éskilér kalmadı artıķ.

B: Eskilerden kalan olsa da yeniye ayak uydurdu artık.

NA: Évet, évet yéniye dedįn gibi.

B: Ama maşallah sizin konuşmanız da çok iyi. Göçmen olduğunuz da belli oluyor, korumuşsunuz diliniz.

NA: E, ŏlur tabi.

B: Köylere gittik ama oradakilerin çoğunun konuşması artık değişmiş, İstanbul Türkçesi konuşuyorlar. Ben Burgaz'da âdet bilen, bizim gibi konuşan insan zor bulurum dedim ama yine bulduk. Allah razı olsun Ali Hoca'mdan.

NA: Vallā nebleyim işđe, őyle. Ŏrda büy□üdüķ, ŏrda birazı□ eđişdiķ. É, burayı geldiķ. tabí, burası biraš dįşik ama şindi burayı da alışdık yané. Ŏradan burası tā güšel.

B: Türkiye'ye göçerken de öyle düşünüp gelmişler zaten bizimkiler de.

SA: Rāmeđli anānem sā olsaydı sana çŏk şeyler anlađırdı ama ŏ yok. Vallā. Şimdi aķlında kalanlā… Kimi□ yaşlı var ki bőyle iç unuđmuyō. Epsini aķlında kalıyı. Benim peķ kalmaš. İlgilenmiyom fazla da ŏndan. Énbiye abla. Ŏ çoķ ş'eter. Enbiye ablanın aķlında kalıyodı bakalım ama o da ş□etmediyse. O da Bulgarya'dan gelme. Göçmén, o çoķ anlađır, çok biliyï.

B: Göçerken neler yaşadınız?

NA: Biz zaten. Ŏn beş gündä biše çıkış verdileŕ. Bisim hér şéyimiš ŏrda kaldı. Hayvanımıš, hér şéyimiš… Ḧiç biš satmadıķ.

B: Direkt eşyaları toplayı geldiniz.

NA: Birēr bavulla, üle eşyā da yok. Burůdan géldik tā Anadol'a giđđik Susurlā kadar. Ŏralarnı géné biyenmedi gene Allā rāmet éylesin babam. Tékrar buriye geldiķ, buruda kaldıķ yané ama ŏradan iç bi şey sadmadıķ yani, öyle kaldı. Hālā da o ayvanların bārışı benim kulāmda. Eyva bārdılā arkamıšdan. Ėẏle yani işte nebleyim.

B: Orada var mı tarlanız?

NA: Dālık yérde. Olsa da büle nebleyim iı̇, yŏkđu öyle fazla.

B: Oradan geldiğinizde burada devlet size yardım etti mi? Burada yaşayanlar yardım etti mi?

NA: Yŏk biš kéndi kéndimiše. Çiftl̊ē gittiķ, tārlaya giđđiķ. Éskiden oraķ biçme vārdı, ŏrak biçmē gidēdik, yāni ō̊le geçimimiši sāladıķ.

B: Düğüncübaşı köyündekiler de geldiklerinde Türkgeldi, Sarımsaklı'ya falan gidiyorlarmış. Onla Muğla'ya yerleşip bir iki yıl kalmışlar, sonra buraya dönmüşler. Sizden Susurluk'ta kalan oldu mu?

NA: Tabé, hep beraber gittiķ. Onlarla da giđdim ben. Hij yŏk. Biz kéndimiz gittik. Ŏrdā ānnemin kıs kärdeşi mi artıķ ne vardı biri. Ŏna da baktık çok böyle kapalı, şē. Kapı̊ arå̊sından gō̊rdü bizi. Biz dedik, bu bize yaramāz. Dō̊ndük, geldiķ. Yüzünü bile tām gőrmedim yané.

B: Peki, oraya gelim gidim var mı?

NA: Yōk, āyır. Zaten biraz bē̊ ̆iki akrabamıš var. Onlar hepsi buralarda, burda yani. sŏnradan géldilér.

B: Buraya geldiğinizde âdetlerinizi devam ettirdiniz mi?

NA: Buraya geldiyen gene, Bulgaria'da gőrücü ű̄sülüdü ama burada erkeš kendi seçiyi gene. Burda kendimiš seśđik sayılır.

B: Âdetleriniz nelerdi?

NA: Évet, bohça. Buruda mı? E, burda tabé. İstenir bōçada, gidérsin kızı kāve yapar şēter. Ŏndan sōra çıkar, bōça azırlanır tatlısınlan, şeyinlen. Őẏle yani. E, kına gecesi oluyŏ. E bi tā da dū̄n oluyu yani kına gicesinden sōra dū̄n oluyu.

B: Alay oluyor muydu?

NA: Évét. Onlarla ij bi ādetimiš yoḳdu. Birer işte āvlu verilir. Gelir.

B: Sünnet düğünleri nasıl olurdu? Köçek gelir miydi?

NA: Sünneđ dū̄nünde tabé, oluyu yani. Düẏünler ŏlur, şey olur. Ben toruna burda yaptıḳ. Yani alayı oluyo, dū̄nü oluyo. Gene ona kınası oluyor. Oluyo yani.

B: Düğünlerin ikisi de aynı oluyor. Damada kına yakılıyor mu burada? Kına geceleri nasıl olurdu? Erkeklerle mi, ayrı mı?

NA: Yakılıyo. Damata yakılıyo muydu? Ā. Āyır cānım. Anadol'dan gélenlerde. Sāde bi tıraš ŏlur mesela. Takısı ŏlur. Bišim ayrı dildi, berāberdi yani. Érkek mesela, ayrı, kıš ayrı yoḳ yāni, üle ayrım yogtu buralarda.

B: Hıdırellezler nasıl olurdu?

NA: Dére boyna gidérdik ıdrellesde. Erkeš mesela māni atar bi şéyin içne, ne çıkcaḳ dē. Te őẏle işde genš̄ler de ēlenirdi, sallanır. Šabāleyin mesla yımırta mı kaynađcak, süđünü şeyini. Sütlü kāvesi önceden çok meşurdu mesela. Çoḳ güzeldi ama gériekden, şindi yŏk yani. Dereye gider sū̄t dalı alırdıḳ, ısırgan alırdıg. Kapını̇n önūne asıyosun. Siliyosun , süpürüyosun. Sōna konşularlan tŏþlanıp sütlü kāve içiyosun. Geniler tŏplanır, kız olsun, évli olsun genš olanlar. Ŏrda ēlence olurdu.

Şimdį yok yani, ō̄nceden vādı, şindi yoķ. , kalmadı. Eskįni, ipini atarsın. Atéş yákársın, tabi. Ō̄luyo onlar tā.

B: Karamusul'da salıncaktaki kişilere kimi sevdiğini söyletmek için ısırganla vuruyorlarmış.

NA: Ē, gül dibine ev. Yäni dā çabık, év ŏlmayana év olsunmuş. Undan sōna suvanın ŏlçerler. Ucunu keserler ayni, hangisi büyū̄cek bakalım. O da bi dileķ yani. İşte diyüm şimdi şimdi hepsi gidiyŏ yani.

B: Bebekler için neler yapılır? Diş buğdayı, adım çöreği vb.

NA: Valla, gene yapıylar burda. Dā biz ŏle, kéndimiš iç yapmadıķ. Bén mesėla iki tene tŏrun bū̄ttüm. Bunun var üŝ tāne. Ḧiç ū̄le bi şey biš hiı yapmadıķ. Kırk uçurma oluyo, o var. Yımırta koyarlar, suvan kŏyarlar. Südü bŏl olsun deye. Kırkını gelen bebē. Adım çörē. Meslā çocuk yürümē başladī zaman adım çörē yapıyolā. Para koyarlar pōçanın içine koyuyolar̓. Kime çıkacaķ déye. Çıkıncā ediye alıyosun.

B: Teşekkür ederim, ağzınıza sağlık.

4. BÖLÜM

SÖZLÜK

A

aba (II/6/13) Teklifsiz konuşmada seslenme, dikkat çekme sözü.

abe (I/4/57) Teklifsiz konuşmada seslenme, dikkat çekme sözü.

acba<acaba (I/5/194) Acaba.

aċık<<azıcık (I/3/40) Azıcık, biraz, pek az.

āç <<ağaç (I/3/61) Ağaç. Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

akıtma (I/4/268) Un, süt, yağ ve yumurtayla yoğrularak cıvık bir duruma getirilen hamurun kızgın sac üzerinde pişirilmesiyle yapılan bir çeşit ekmek, pide, çörek.

øāl<hal (I/3/33) Hâl, durum, vaziyet.

ala< hâlâ (I/5/75) Hâlâ.

aleƙđrik fatırası<< elektrik faturası (II/5/8) Elektrik kullanım miktarını ve fiyatını bildirmek için satıcının alıcıya verdiği hesap pusulası.

aleṅtirik<<elektrik (II/5/109) Elektrik. Maddenin elektron, pozitron, proton vb. parçacıklarının hareketleriyle ortaya çıkan enerjiden elde edilen aydınlanma.

alimiyon<<alüminyum (II/5/101) Alüminyum. Atom numarası 13, atom ağırlığı 26,98 olan, 660 °C'de eriyen, gümüş parlaklığında, beyaz, hafif bir element (simgesi Al).

allađ-<anlat- (I/1/26) Anlatmak. Bilgi vermek, izah etmek.

anca<ancak (II/1/40) Ancak.

āne<hane (II/6/126) Hane, ev.

anım<hanım (II/5/3) Hanım. Kız ve kadınlara verilen unvan, bayan.

ani<hani (II/5/10) Hani. Karşıdakinin daha önceden bildiği bir şey kendisine hatırlatılmak istenildiğinde kullanılan bir söz.

ār-<< ağrı- (I/4/147) Ağrımak. Vücudun bir yeri ağrılı durumda olmak.

arcan-<harcan- (II/5/126) Harcanmak, ölmek.

Ārı<Ağrı (I/3/6) Ağrı ili.

asır<hasır (II/6/227) Hasır. Saz, kabuk, yaprak vb. bir bitki maddesiyle örülmüş taban veya tavan örtüsü.

āşam<akşam (II/4/68) Akşam. Güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit, akşam vakti, akşamleyin.

aşla-<aşıla- (I/4/188) Aşılamak.. Elde edilmesi istenilen herhangi bir ağacın bir parçasını anaç üzerine kaynaştırarak üretmek.

ateş pāsı<<ateş pahası (I/1/17) Çok pahalı.

atta<hatta (II/5/260) Hatta. Üstelik, ayrıca.

āvlu<avlu (I/2/47) Avlu. Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat (II), hanay, sahn.

āẙle<aile (II/1/50) Aile. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri

bulunan kimselerin tümü.

āz<<ağız (I/1/64) Ağız. Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

B

bā (II/5/6) Be. “Hey, ey, yahu” anlamlarında bir seslenme sözü.

Babäski <Babaeski (I/3/76) Babaeski, Kırklaeli’ne bağlı bir ilçe.

barabar<<beraber (II/5/73) Beraber, birlikte, bir arada.

bāz (II/3/84) Bazı, birtakım, kimi. Bazen.

bāzsara<<bağsıra (II/3/84) Bitki, bostan, meyve ağaçları ve bağlara zarar veren bir hastalık, külleme

bāzsaracana<<bağsıra (II/3/88) Bitki, bostan, meyve ağaçları ve bağlara zarar veren bir hastalık, külleme

béle<<böyle (I/1/18) Böyle, bunun gibi, buna benzer.

beyav<<be yahu (I/3/120) Seslenme ünlemi.

beyåv<<be yahu (II/5/106) Seslenme ünlemi.

bıldır (II/5/46) Geçen yıl, bir yıl.

bıldırcına (II/4/49) Geçen yıl, bir yıl.

bızā<<buzağı (I/4/108) Buzağı, yeni doğmuş, ana sütüyle beslenen sığır yavrusu.

bilem<bile (I/3/60) Bile, da, de, dahi.

bişir-<pişir- (I/6/25) Pişirmek. Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek bir duruma getirmek.

bittiÿne (II/5/88) Bittiği zaman.

biyen-<<beğen- (II/6/40) Beğenmek, benzerleri arasından birini seçip ayırmak.

Bobäski<<Babaeski (I/4/21) Babaeski, Kırklaeli'ne bağlı bir ilçe.

bōda<<burada (I/2/59) Burada, bu yerde.

borda<<burada (I/4/93) Burada, bu yerde.

bū-<<büyü- (II/6/92) Büyümek, gelişmek.

Bulgariya (II/6/7) Bulgaristan.

Bulgarya (II/5/125) Bulgaristan

burdakla<<buradakiler (I/6/51) Buradakiler, bu yerde bulunanlar.

burůdan<buradan (II/6/39) Bura, bu yer.

burya<buraya (II/2/93) Buraya, bu yere.

bū̱t-<<büyüt- (II/6/92) Büyütmek, yetiştirmek, bakmak.

buydey<<buğday (II/2/99) Buğday, buğdaygillerin örnek bitkisi (Triticum).

büle<<böyle (II/2/24) Böyle, bunun gibi, buna benzer.

bū̱le<<böyle (II/5/241) Böyle, bunun gibi, buna benzer.

C

cēran<<cereyan (II/2/9) Elektrik akımı, elektrik.

ceyran<<cereyan (II/4/106) Elektrik akımı, elektrik.

cizleme (I/4/227) Yağda veya saçta pişirilen, sulu hamurdan yapılmış, yağlı veya yağsz ekmek, çörek.

Ç

çār-<<çağır- (I/2/48) Çağırmak, davet etmek.

çerge (II/5/169) El tezgahında dokunan kilim, bir çeşit dokuma örtü.

çıḳ- (I/3/4) Bir meslek veya bilim kurumunda okuyup yetişmek, mezun olmak.

çimdik (I/4/223) İki parmak arasına alınan hamurun içine kıyma koyularak mantıdan daha küçük yapılıp kapatılmasıyla oluşan hamur çorbası.

çįz<<çeyiz (II/2/44) Çeyiz, gelin için hazırlanan her türlü eşya, cihaz

D

dā<<daha (II/6/91) Daha.

dakı<takı (II/5/225) Takı; çoğunlukla evlenen veya nişanlanan birine armağan olarak verilen küpe, bilezik, yüzük, zincir gibi şeylerin tümü.

dam at- (II/5/156) Dam yapmak, ahır inşa etmek.

dåmuš<domuz (II/5/148) Domuz. Çift parmaklılardan, eti, yağı, derisi veya kılı için beslenen, evcil hayvan (Susacrofa domestica).

darbåzlī<darboğazlık+ı (II/3/72) Darboğazlık. Piyasalarda üretimin, kredilerin, döviz imkânlarının, sürümün, ham madde arzının ve malzeme stoklarının gereksinim düzeyi altına düştüğü sıkıntılı durum.

dayi<dahi (II/2/91) Dahi, bile, da, de.

dayre<daire (I/3/99) Daire, konut olarak kullanılan bir yapının bölümlerinden her biri, kat.

dį<< değil (I/3/17) Değil.

dįl<değil (II/3/121) D Değil.eğil.

dį̊ğirmen<değirmen (I/3/97) Değirmen; kahve, buğday, nohut vb. taneleri öğüten araç veya alet.

dil<<değil (II/5/1) Değil.

dįşik<<değişik (II/6/28) Değişik, alışılmışın dışında bir özelliği bulunan.

dū-<<doğ-(I/2/6) Doğmak, dünyaya gelmek.

duğ□-<doğ- (I/3/15) Doğmak, dünyaya gelmek.

Dd̄üncübaşı<<Düğüncübaşı (I/1/29) Dd̄üncübaşı: Düğüncübaşı, Lüleburgaz'ın bir köyü.

dūru<<doğru (I/1/65) Doğru, yakın, yakınlarında.

dūruld-<<doğrult- (II/5/64) Doğrultmak, düzeltmek.

dd̄ğün̓ yemā̄<<düğün yemeği (I/2/47) Düğünde gelen misafirlere verilen yemek.

dd̄üme<düğme (I/3/37) Düğme, buton.

dd̄ün<<düğün (II/6/70) Düğün.

E

øeç<<hiç (I/3/89) Hiç, olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

eđiş-<yetiş- (II/5/254) Yetişmek, ulaşmak, ermek, varmak, vasıl olmak.

Edreleš<<Hıdırellez (I/1/40) Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.

ēlence<<eğlence (II/6/82) Eğlence neşeli ve hoşça vakit geçirten şey.

elentirį<elektrik+i (II/5/109) Elektrik; maddenin elektron, pozitron, proton vb. parçacıklarının hareketleriyle ortaya çıkan enerjiden elde edilen aydınlanma.

epsi<hepsi (II/5/21) Hepsi, bütünü, tamamı, tümü, cümlesi.

Érdovan< Erdoğan (II/5/151) Erdoğan, özel isim.

Erduvan < Erdoğan (II/5/108) Erdoğan, özel isim.

Erdıvan < Erdoğan (II/5/108) Erdoğan, özel isim.

Érgene<Ergene (I/3/91) Ergene, Meriç Nehri'nin Lüleburgaz çevresinden geçen kolu.

Érgéné<Ergene (I/3/67) Ergene, Meriç Nehri'nin Lüleburgaz çevresinden geçen kolu.

Ergi̇ne<Ergene (II/2/73) Ergene, Meriç Nehri'nin Lüleburgaz çevresinden geçen kolu.

esap¸et-< hesap et- (I/3/15) Hesaplamak, bir işin kazancıyla giderini karşılaştırarak bir sonuca varmak.

eşimik<ekşimik (I/2/85) Yağı alınmış sütten yapılan peynir, kesmik, çökelek, ekşimik.

Evrenseğiz<Evrensekiz (I/2/8) Evrensekiz, Lüleburgaz'a bağlı bir belde.

F

fasile<<fasulye (II/3/66) Fasulye; fasulyegillerden, barbunya, çalı, ayşekadın, horoz vb. türleri bulunan bitkinin (Phaseolus vulgaris) sebze olarak yararlanılan yeşil ürünü ve kuru tohumları

G

ga (I/4/136) Teklifsiz konuşmada seslenme, dikkat çekme sözü.

gaynat (I/5/41) Sulak yer.

géce ķorķutanı (II/2/17) Oyunculardan birinin ebe olması ve saklanan arkadaşlarını korkutması temeline dayanan, gece oynanan bir çocuk oyunu.

gece saklambaçı (II/2/18) Gece oynanan, oyunculardan birinin ebe olması ve saklanan arkadaşlarını bulması temeline dayanan bir çocuk oyunu.

gelba<<galiba (I/1/29) Galiba, görünüşe göre, sanılır ki, anlaşıldığı gibi.

geldiyen (I/3/108) Geldiği zaman.

genş (II/2/96) Genç, yaşı ilerlememiş olan.

gine<yine (II/5/74) Yine, yeniden, bir daha, tekrar.

gŏgŏ (I/1/34) Keyif verici maddelerden (sigara, alkol, esrar, eroin) birini kullanan kişi.

gō̲-<gör- (II/3/4) Görmek, belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak.

gün̂dendi<<gündöndü (II/2/99) Gündöndü, ayçiçeği.

H

ĥarsa<arsa (II/5/52) Arsa. Üzerine yapı yapılmak için ayrılmış yer.

ĥöşmerim (I/2/64) Tuzsuz peynir, irmik, süt ve şekerle yapılan bir tür tatlı.

I

Idrelez << Hıdırellez (I/1/40) Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.

Idŕelleš<< Hıdırellez (I/1/41) Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.

İ

øiç<hiç (I/3/89) Hiç, olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

įi<hiç (I/4/140) Hiç, olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

ØİderIez<<Hıdırellez (I/2/59) Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.

ØİderIéz<<Hıdırellez (I/4/92) Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.

ØİdreIez <<Hıdırellez (I/2/59) Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.

ileri (I/4/86) Eskiden, önceden.

illem<<illa (I/3/80) Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her hâlde, illa, illaki.

innece<<incecik (I/4/116) İncecik, çok ince.

indān (II/5/58) Şimdi, şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.

øinge (I/4/106) Yenge, kadınlar için söylenen bir seslenme sözü.

ïşalla<inşallah (I/3/9) İnşallah. “Tanrı dilerse, Tanrı nasip ettiyse” anlamlarında dilek anlatan bir söz.

işđe<işte (I/1/40) İşte, anlatılan şeye dikkat çekmek için kullanılan bir söz.

Įşe̯øinge<<Ayşe yenge (I/4/93) Ayşe yenge, özel ad.

įşi<ekşi (I/4/71) Ekşi, sirke veya limon tadında olan.

į**şimik**<<ekşimik (I/2/86) Yağı alınmış sütten yapılan peynir, kesmik, çökelek, ekşimik.

į**şimikli**<<ekşimikli (I/2/85) Ekşimik ile yapılan hamur işi.

K

kā<<kadar (II/5/241) Kadar. Ölçüsünde, derecesinde.

kabalka (II/4/235) Mayalı hamurdan yapılan, kızgın yağda kabartılarak kızartılan bir tur tuzlu çörek.

ķacal<Gacal (II/5/89) Yerli, göçmen olmayan (kimse).

ķ**açamaķ** (I/2/69) Süt, mısır unu, yağ ve tuz ile yapılan, püre benzeri bir tür yemek.

kadā<kadar (II/3/30) Kadar. Ölçüsünde, derecesinde.

ķadan<kadar (I/2/18) Kadar. Ölçüsünde, derecesinde.

kadan<kadar (II/2/113) Kadar. Ölçüsünde, derecesinde.

ķ**ađmer**<katmer (I/2/85) Mayalı hamurdan yapılan, saç tavada pişirilen, bazlamaya benzer ince hamur işi.

kal- (II/5/70) (Anneden, babadan kalmak) Eksik kalmak, arkada kalmak.

kān <kadar (I/3/49) Kadar. Ölçüsünde, derecesinde.

kapama (II/4/63) Tepside pirinç, soğan, karabiber ve salçayla pişirilen et yemeği.

karoliferli<kaloriferli (I/3/99) İçinde kalorifer bulunan (ev).

kas<kaz (I/6/20) Perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş (Anser).

kaš <kaz (I/6/21) Perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş (Anser).

kat (I/6/31) Tane, takım (Düğünlere tutulan davul, zurna gibi enstrumanlar için kullanılır.).

katı- (I/4/77) Katımak, katılaşmak, sertleşmek.

katmer (I/4/248) Mayalı hamurdan yapılan, saç tavada ya da yağda pişirilen, bazlamaya benzer ince hamur işi.

kāve<kahve (II/6/81), (II/5/42) 1 Kahve. 2 Kahvehane.

kayrı<gayrı (I/3/92) Artık, bundan sonra.

keçi˛ayā (I/4/211) / Keçi bacağı/ayağı şekli verilerek yağda pişirilen, mayalı

keçi˛bacāø (I/4/240) hamurdan yapılan bir tür tuzlu çörek.

Kepirtepe (I/3/24) Lüleburgaz'a bağlı mahalle.

kesik āzlı (II/5/143) Ağ kısmı kısa ve düz kesilen bir şalvar türü.

keşkeƙ (II/2/60) İyice dövülmüş buğdayın etle birlikte uzun süre kaynatılmasıyla yapılan bir yemek.

ķıš arabası (I/2/36) Gelin içinde bulunduran süslü araba, gelin arabası.

kızan (II/4/37) Çocuk.

kiyat<<kağıt (II/5/261) Kağıt. Yazılı kâğıt yaprağı, belge, doküman.

kopretif<<kooperatif (II/5/129) Ortaklarının gereksinimlerini uygun şartlarda elde etmelerini sağlamak amacıyla kurulan ortaklık.

kor-<kur- (I/4/94) Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek.

kulak çorbası (I/4/228) Mantıya benzeyen, küçük hamurun içine kıyma koylarak pişirilen sarımsaklı, yoğurtlu bir tür çorba.

kuroke<<kroki (II/5/261) Bir konu veya nesnenin başlıca özelliklerini yansıtacak biçimde hazırlanmış taslağı.

küle<<kilo (II/3/92) Kilo, kilogram.

kȳlü<<köylü (II/5/78) Köylü, köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan.

küllem<<külliyen (I/5/30) Bütünüyle, tamamıyla, tamamen.

L

lalankı (I/4/251) Mayalı hamurdan yapılan bol yumurtalı bir çeşit lokma.

leḵ̊drik fadırası << elektrik faturası (II/5/6) Elektrik kullanım miktarını ve fiyatını bildirmek için satıcının alıcıya verdiği hesap pusulası.

lokma (I/4/234) Mayalı hamurdan yapılan yağda yapılan bir tür çörek.

M

macır˛akk̊ı << muhacir hakkı (II/5/10) Mübadele Dönemi'nde muhacirlere verilen iskân hakkı.

marä (I/5/64) Kadınların birbirlerine seslenme sözü

mari (II/5/21) Kadınların birbirlerine seslenme sözü

mekik (I/4/240) Mayalı hamurdan yapılan, düğümler gibi verilerek yağda pişen, hamur aşı.

meşaŝ<mesaj (I/4/52) İleti.

misir<mısır (II/3/79) Buğdaygillerden, gövdesi boğumlu ve kalın, yaprakları şerit biçiminde, boyu yaklaşık 2 metre olabilen, erkek çiçekleri tepede salkım durumunda, dişi çiçekleri yaprakla gövde arasında koçan biçiminde olan bir kültür bitkisi (Zea mays).

mītar<<muhtar (II/5/80) Köy ve mahallenin yasalarla belirtilmiş işlerini yürütmek için o köy veya mahallede oturanların seçtikleri kimse, köy muhtarı, mahalle muhtarı.

motor arabası (I/6/40) Traktör. Arkasına römork takılabilen, çift sürmek, yük taşımak vb. işlerde kullanılan motorlu iş makinesi.

müzere (I/3/38) Seslenme ünlemi.

N

nabıcak<<ne+yapacak (II/2/69) Ne yapacak, yapacak bir şey yok.

nẻåbüsün<<ne+yapıyorsun (II/1/44) Ne yapıyorsun? Sohbet başlatıcı, hal hatır sormak için söylenen söz.

nebleyim<<ne+bileyim (II/6/44) Ne bileyim. "Bilemeyeceğim, bilemem"gibi anlamlarda kullanılan söz öbeği.

neš̊ísün<<ne+içiyorsun (II/1/44) Ne içiyorsun. (**nẻåbüsün**<<ne+yapıyorsun sözü ile ikileme öbeği oluşturur.

O

ōda<<orada (II/1/68) Orada, o yerde.

oríya<oraya (II/1/73) Oraya, o yere.

ōrtum<hortum (II/1/49) Hortum. Genellikle plastikten uzun ve esnek boru.

oklāç (I/4/238) Oklava. Hamur açmakta kullanılan silindir biçiminde uzunca, ince değnek.

Ö

øöşmelim<<höşmerim (I/2/65) Tuzsuz peynir, irmik, süt ve şekerle yapılan bir tür tatlı, höşmerim.

øöşmerim<höşmerim Tuzsuz peynir, irmik, süt ve şekerle yapılan bir tür tatlı,

(I/2/62) höşmerim.

ötki<<öteki (I/3/48) Öteki, öte tarafta bulunan.

P

peşin (II/5/55) Önce, daha önce, önceden.

peşot<poşet (II/5/19) Poşet, torba.

pilek taŝ <<binek taş (II/5/255) Binek/binilebilecek taş

pįnir şekeri <<peynir şekeri (I/2/57) Peynir şekeri, Mevlana şekeri, kaba akide şekeri.

pįnir̯elvası <<peynir helvası (I/2/74) Tuzsuz peynir, irmik, süt ve şekerle yapılan bir tür tatlı, höşmerim.

pisibet <<peksimet (I/2/51) Pişirildikten sonra dilimler hâlinde kesilerek ısı ile kurutulmuş, uzun süre dayanabilen ekmek, bisküvi.

pismet <<peksimet (I/2/56) Pişirildikten sonra dilimler hâlinde kesilerek ısı ile kurutulmuş, uzun süre dayanabilen ekmek, bisküvi

pul bo͞rē <<pul böreği (I/4/222) Oklava ile gözleme büyüklüğünde açılan hamurun içine peynir, kıyma veya patates koyulup ikiye katlanarak yağda pişirilen börek, puf böreği, çibörek.

R

rāt<<rahat (I/3/111) Rahat. İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu, huzur.

S

sabā<sabah (II/2/74) Sabah, sabahleyin, güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman.

salıngaç (II/4/83) Salıncak.

sallama (I/1/25) Yağda pişirilen, hamurdan yapılan çörek.

saŝ yapırma (I/2/32) Düğüne gidecek olan genç kızların saçlarının kuaförde yaptırılması âdeti.

sefte<siftah (II/5/99) Siftah, ilk kez.

sérbes<serbest (II/5/149) Serbest. Hareketi herhangi bir biçimde engellenmeyen.

sini (I/2/56) Tepsi.

şirek<<seyrek (II/5/24) Seyrek. Benzerleri veya parçaları arasında çok aralık bulunan, aralıklı.

sōna <<sonra (II/1/62) Sonra, daha ileri bir zamanda, müteakiben.

sŏra<<sonra (II/2/37) Sonra, daha ileri bir zamanda, müteakiben.

sora <<sonra (I/6/22) Sonra, daha ileri bir zamanda, müteakiben.

sōra<<sonra (I/3/21) Sonra, daha ileri bir zamanda, müteakiben.

sūt<<söğüt (II/6/80) Söğüt ağacı. Söğütgillerden, sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç (Salix).

suvan<<soğan (II/6/93) Soğan. Zambakgillerden, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan güzel kokulu bitki (Allium cepa).

suvat (I/5/42) Su boyu, dere boyu.

söğ̊üş<söğüş (II/5/239) Düğünlerde gelenlere yemek yedirme ve düğün evine yemek götürme âdeti.

süğüş<söğüş (I/2/90) Söğüş, üzerine yağ ve limon konulmadan ve birbirine karıştırılmadan yenen dilimlenmiş domates, salatalık vb.

sünet<sünnet (I/5/31) Sünnet düğünü.

süzeƙ (II/5/210) Süzgeç, Bir akışkandaki yabancı maddeleri süzüp ayıran alet veya aletlerden oluşan düzenek, filtre.

Ş

şeỷir<şehir (II/1/83) Şehir. Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site.

şimşir (II/2/46) Şimşir ağacı ya da çam ağacından bir dalı yemiş, şeker, meyve vb. süsleyip gelin evine götürme.

şind̊i<şimdi (I/2/97) Şimdi, şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.

şini<şimdi (II/2/86) Şimdi, şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.

şofer<<şoför (II/5/90) Şoför. Mesleği araba kullanmak olan sürücü.

şorda<şurada (I/4/6) Şurada, şu yerde.

şüle<<şöyle (II/5/133) Şöyle.

T

tārį<tarihî (I/1/28) Tarihi, tarihsel.

tavıķ<tavuk (I/3/43) Tavuk. Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı (Gallus).

tā̄min<temin (II/1/60) Sağlama, elde etme.

te (I/1/57) 1 İşte. 2. Uzaklık ifade etmek için kullanılan ünlem.

tekerlē- (I/2/87) Yuvarlak hale getirecek şekli vermek.

Tekirdā<Tekirdağ (I/2/99) Tekirdağ ili.

televzon <<televizyon (I/4/33) Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt, televizyon alıcısı.

televzyon<televizyon (I/4/204) Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt, televizyon alıcısı.

temiš<temiz (I/3/22) Temiz.

tene<tane (II/2/29) Tane.

tıķ tıķ, ol- (II/5/192) Dolu dolu olmak (pilav için).

to (I/3/71) İşte.

tŏğuk<<tavuk (I/2/80) Tavuk. Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı (Gallus).

tōm<<tohum (II/1/29) Tohum. Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.

tıraḳtär<tıraktör (I/2/14) Traktör. Arkasına römork takılabilen, çift sürmek, yük taşımak vb. işlerde kullanılan motorlu iş makinesi.

tıraktór<tıraktör (I/2/14) Traktör. Arkasına römork takılabilen, çift sürmek, yük taşımak vb. işlerde kullanılan motorlu iş makinesi.

tıratö□r<tıraktör (I/2/25) Traktör. Arkasına römork takılabilen, çift sürmek, yük taşımak vb. işlerde kullanılan motorlu iş makinesi.

tūm<<tohum (I/4/112) Tohum. Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.

Türkiya<Türkiye (II/5/153) Türkiye, özel isim.

U

ūl<oğul (II/5/38) Oğul.

unlaṙ<onlar (II/1/64) Onlar.

ūraş-<uğraş- (I/1/12) Uğraşmak.

uyluḳ (II/2/18) Kuytu; ıssız, sessiz ve göze çarpmayan, tenha (yer).

Ü

ǖdürüz<öğüt-ür-üz (I/3/97) Öğütmek. Bir araçla tane durumundaki nesneleri bir araçla

ezerek un durumuna getirmek.

üflüƙ (II/2/20) Islık.

ǖle<<öyle (II/4/13) Öyle.

üle<<öyle (II/4/54) Öyle.

ǖlen<<öğlen (I/3/113) Öğle namazı.

ülen<öyle (II/2/10) Öyle.

ǖret-<öğret- öğretmek (II/5/91) Öğretmek, bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak.

üstele̯et- (I/4/100) Üstelemek, ayak diremek.

üvelē-<ufala- (I/4/77) Ufalamak. Kırarak, ovarak veya ezerek ufak parçalara ayırmak.

V

vāşķa <<başka (I/4/5) Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge

Y

yālı<yağlı (I/4/257) Mayalı hamurun içine yağ koyularak yapılan börek türü.

yarımca (I/4/219) Oklava ile gözleme büyüklüğünde açılan hamurun içine peynir, kıyma veya patates koyulup ikiye katlanarak yağda pişirilen börek, puf böreği, çibörek.

yavut<yahut (I/6/49) "Yahut, veya, ya da, ayrı olmakla birlikte" anlamında, aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin

önüne getirilen söz.

ye de < ya da (I/3/125) "Ya da, veya, yahut, ayrı olmakla birlikte" anlamında, aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz.

yér˛évi (II/3/5) Tek katlı, kerpiçten yapılan köy evi.

yoḳ<yok (I/3/115) Yok, olmayan, bulunmayan şey.

yoğ̊<yok yok (I/2/40) Yok, olmayan, bulunmayan şey.

yol tepele- (II/3/42) Yol tepmek, gelmek.

yövmiye<yevmiye (II/5/153) Bir günlük çalışma karşılığı verilen ücret, gündelik.

yūr-<yoğur- (I/4/70) Yoğurmak, katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek.

yürsek<yüksek (II/5/259) Yüksek, altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan.

Z

zatı<<zaten (II/5/146) Zaten, doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen, zati

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Trakya'ya göç yolula gelen Oğuz boylarının yerleşmesi sonucu Trakya, Türkleşmiştir. Gelen boylar farklı terimlerle adlandırılmıştır: Gacal, Pomak, Yörük, Muhacir, Dağlı, Türkmen. Bu çalışmada çoğunlukla kendilerini "Trakya'nın yerlisi" olarak gören Gacallar ve Osmanlı'nın Balkanlara yerleştirdiği, sonrasında göçlerle Trakya'ya yerleşen muhacirler kaynak oluşturmuştur.

Bu çalışmada 11 kırsal yerleşim, 1 ilçe yerleşim yeri gezilmiş, 12 derleme yapılmıştır. Bu 12 derleme çeviri yazıya aktarılmıştır. Çeviri metinlerin ses ve şekil bilgisi incelemesi yapılmış; bu metinlerde geçen bütün sözcüklerin Türkçe karşılıkları verilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında LA'da tespit edilebilen, bu ağzı tasvir edici genel özellikler şunlardır:

1. Nemeth (1983) , Balkan Türk ağızlarını iki ana bölgede (Doğu ve Batı) inceler ve belirlediği Batı ağzının özellikleri şunlardır:
   1.1. Büyük ünlü uyumunun dışına çıkan kullanımlar görülür: durúcek I/5/18, buriye II/6/40
   1.2. Söz sonundaki /ı/, /u/ ve /ü/ ünlüleri yerine çok heceli sözcüklerde /i/ ünlüsü bulunur: yanı I/2/8, yatiydi I/3/25, yatardi II/2/38, aldi II/5/238
   1.3. /i/ ünlüsü ilk hecede ve kapalı hece dışında, /ı/ ünlüsüne değişmiştir: meskenımızdä I/1/47
   1.4. Batı Rumeli ağızlarında, Doğu Rumeli ağızlarından farklı olarak şimdiki zaman eki /-(A)y-/dir. Bu özellik LA'da (özellikle I. alt ağız bölgesinde) gözlemlenmektedir.
2. LA, /-(I)yor-/ şimdiki zaman ekinin kullanılıp kullanılmamasına bağlı olarak iki alt ağız bölgesine ayrılır. Birinci bölgede 6 köy (Alacaoğlu, Çengelli, Eskibedir, Karamusul, Kayabeyli, Ovacık), ikinci bölgede 6 köy (Seyitler, Akçaköy, Büyükkarıştıran, Evrensekiz, Düğüncübaşı, Lüleburgaz) bulunur. 1. alt ağız bölgesinde /-I^{4}yI^{4}/, /- Ū-/, /-yȯ-/, /-yI̊^{4}-/, /-y-/, /-ẏı/, /- ӯú/, /-yȯr-/ şekilleri kullanılırken 2. alt ağız bölgesinde /-yor/ / -yŏr / /-yorı̊/ /-yoru-/ /-yor̊-/ /-yo-/ /-yő-

/ /- yó-/ /-yő-/ /-yů-/ /-yU-/ /-yű-/ /-yȯ/ /-ẙU-/ /-ẙů-/ /-yİ/ /-yı-/ /-yï-/ /-y-/ -Ø-/ şekilleri kullanılır.

3. LA'da ölçünlü dilde bulunan ünlülerle birlikte ölçünlü dilde olayan ünlüler de görülmektedir: /ä/, /á/, /å/, /é/,/é/, /œ/, / í/, /ó/, /ŏ/, /ő/ , /ú/, /ï/, /ű/.
4. LA'da ölçünlü dilde bulunan ünsüzlerle birlikte ölçünlü dilde olmayan ünsüzler de görülmektedir: /ġ/, / ķ/, / ñ/, /þ/, /ś/, /ŝ/, /š/, /đ/, /ķ/, /ƙ/, /i̇/, /ċ/, /c̓/, / č/
5. ÖTT'de bulunmayan birincil uzun ünlü örnekleri LA'da görülmektedir. Bununla birlikte ses olaylarına bağlı olarak ortaya çıkan ikincil uzun ünlüler yaygın şekilde kullanılmaktadır.
6. LA'da söz sonunda düşme ve türeme çokça görülürken söz başı türeme bir sözcükte görülmüştür.
7. LA'da /h/ sesinde düşme gözlemlenmiştir ve bu durum Balkan ağızları için karalteristiktir.
8. /ş/~/j/> /ŝ/ sürekli ünsüzleri arası değişme sıklıkla görülür. Bunun dışında /c/~/j/> /i̇/ ve /c/~/j/> /c̓/ sürekli sesleri arası değişmeye de rastlanmaktadır.
9. LA'da gerileyici ve ilerleyici ünsüz benzeşmesinin işlediği görülmektedir.
10. LA'da sürtünmesizleşme, sürtünmelileşme örnekleri yaygındır.
11. LA'da ünlü göçüşmesine de rastlanmaktadır.
12. LA'da sürtünmesizleşme örnekleri oldukça yaygındır (/ş/~/j/> /ŝ/, /ş/~/ç/> /ś/)
13. LA'da önlük-artlık uyumu (ilerleyici ve gerileyici benzeşme yoluyla) ileri durumdadır. /-AcAk-/ gelecek zaman ve /-yI[4]/ şimdiki zaman eklerinin birkaç örnekte uyum dışı kaldığı tespit edilmiştir.
14. LA'da ilerleyici benzeşme yoluyla düzlük-yuvarlaklık uyumu ÖTT'ye göre ileri durumdadır.
15. Yükleme durumu ekinde genişleme, yaklaşma ve bulunma durumu ekinde daralma görülür.
16. LA'da Türkçe sözcüklerde ikizleşme görülür.
17. LA'da, -/n+l/->-/nn/- benzeşmesi ileri durumdadır.
18. LA'da iç ve son seste sıklıkla /ğ/, /h/, /r/, /y/ ünsüzlerinin kaybolması sonucu erime ve büzülme olayları görülür, bu ünsüzlerin baskısız kullanımları da gözlemlenmiştir.

19. Son seste /z/ > /s/ ötümsüzleşmesi I. çokluk kişi ekinde ve “biz” zamirinde sıklıkla görülür.
20. Sıklıkla “sonra” sözcüğünde /n/ ünsüzü çoğunlukla düşmüş ve /o/ ünlüsü, uzun ünlülü biçimde söylenmiştir.
21. LA’da gice (I/2/27, II/4/42), yimē (I/6/34) gibi kimi sözcüklerde kapalı e’nin /i/ olduğu biçimler görülür.
22. /-ken/ zarffiil ekinin /-kA/ biçimi görülür.
23. LA’da /-diyen/, /-dịne/ ulaç biçimbirimlerinin yaygınlığı tespit edilmiştir.
24. LA’da ekleşmiş “ile” edatının vasıta hâli eki /+n/ ile olan şekli, az da olsa /+nan/ şekli kullanılır. Bu şekil önlük-artlık uyumuna da girmektedir. būdaylan I/1/21, zemānan II/6/4
25. LA’da “aba, abe, bā, beyav, beyåv, ga, marä, mari, müzere” ünlemleri kullanılmaktadır.